

VĚDECKÝ ČASOPIS

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

8

ROČNÍK 28 (LV)
PRAHA
SRPEN
1982
CENA 10 Kčs

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÁ
ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
PRO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vědecký časopis

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Redakční rada

Prof. ing. Karel Svoboda, CSc. (předseda), prof. ing. Milan Brannický, CSc., ing. Emil Divila, DrSc., prof. dr. ing. Alois Grolig, DrSc., doc. ing. Miroslav Grznár, CSc., ing. Zdeněk Hoffmann, CSc., prof. ing. Valér Hrmo, CSc., prof. ing. Dimitrij Choma, DrSc., ing. Vladimír Jeníček, CSc., prof. Jaroslav Kabrhel, ing. Jaroslav Korbíni, CSc., ing. Jaroslav Kunc, CSc., prof. ing. Jaroslav Pič, DrSc., ing. Vladimír Vácha, CSc.

Za vedení časopisu odpovídá prof. ing. Karel Svoboda, CSc.

Redaktorka ing. Hedvika Malíková

© Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1982

■
Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA uveřejňuje studie, rozbor a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu. Vydává Československá akademie zemědělská — Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství. Vychází měsíčně. Redakce: 120 56 Praha 2, Slezská 7, telefon 257541, 254451. Celoroční předplatné Kčs 120,—.

■
Научный журнал ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA публикует обзоры, анализы и научные статьи о решенных заданиях по научному исследованию в области экономики сельского хозяйства и пищевой промышленности. Издаёт Чехословацкая сельскохозяйственная академия — Институт научно-технической информации по сельскому хозяйству. Выход в свет ежемесячно. Редакция 120 56 Прага 2, Слезска 7.

■
The scientific journal ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA publishes studies, analyses and scientific treatises about the solved research tasks in the sphere of the agricultural economics and the economics of food — production industry. Published by the Czechoslovak Academy of Agriculture — the Institute of Scientific and Technical Information for Agriculture. Issued monthly. Editorial office 120 56 Prague 2, Slezská 7.

■
Die wissenschaftliche Zeitschrift ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA veröffentlicht Studien, Analysen und wissenschaftliche Abhandlungen über die gelösten Forschungsaufgaben auf dem Gebiet der Ökonomie der Landwirtschaft und Nahrungsmittelindustrie. Herausgegeben von der Tschechoslowakischen landwirtschaftlichen Akademie — Institut für wissenschaftlich-technische Information der Landwirtschaft. Erscheint monatlich. Redaktion 120 56 Prag 2, Slezská 7.

Zajišťování úkolů v růstu zemědělské produkce a ve zvyšování efektivnosti vynakládaných prostředků, které jsou pro 7. pětiletku v hlavních druzích limitovány, vyžaduje stále aktivněji a účinněji odkrývat a využívat vnitřních rezerv zemědělství.

Tyto rezervy jsou v rozhodující míře soustředěny v zemědělských organizacích s nízkou nebo podprůměrnou úrovní zemědělské a zvláště rostlinné produkce na 1 ha zemědělské půdy, s nedostatečným rozvojem výrobních sil, s nízkou úrovní produktivity práce, s nedostatečným využíváním všech druhů výrobních prostředků a s dalšími nedostatky v hospodaření.

Hodnocením diferenciací výsledků hospodaření zemědělských organizací v přibližně stejných přírodních podmínkách se již řadu let zabývají řídicí orgány a instituce. Všechny zprávy a rozborů se v závěrečných vždy shodovaly v tom, že diferenciací ve výsledcích hospodaření v přibližně stejných přírodních podmínkách je značně rozsáhlá a že je třeba v těchto směrech hledat hlavní zdroje rezerv.

Nedostatkem zpráv a rozborů ve všech případech bylo, že převážně jen charakterizovaly situaci, šířili a hloubku diferenciací, ale méně už byly využitelné k aktivnímu ovlivňování výsledků výroby v řídicím procesu ať už ve vztahu k jednotlivým krajům a okresům, ale zejména k jednotlivým podnikům. Většina rozborů a zpráv se hlouběji nezabývala konkrétními příčinami rozdílných výsledků v konkrétních organizacích proto, že příčiny určité úrovně hospodaření jsou v jednotlivých organizacích značně mnohotvárné a rozdílné a jejich souhrnné vyhodnocení v průměru za celý soubor podniků (např. za celou ČSR) může být jen obecnou charakteristikou.

VLIV ORGANIZAČNÍCH ZMĚN

Pro praktické využívání hodnocení diferenciací výsledků hospodaření zemědělských organizací v plánování a řízení bylo značnou nevýhodou soustavně se měnící organizační uspořádání výrobně technické základny. Tak např. počet JZD v ČSR klesl od roku 1960 z 8133 na 1102 JZD v roce 1980. V souladu s tímto vývojem se měnila průměrná výměra zemědělské půdy v JZD ze 350 ha v roce 1960 na 2391 ha v roce 1980.

Obdobná situace je i ve státních statcích, kde počet 308 podniků

v roce 1961 se snížil do roku 1979 na 115 a jejich průměrná velikost z 2798 ha na 8859 ha zemědělské půdy.

Přitom docházelo k výrazné změně podmínek jednotlivých podniků, zejména u státních statků a největších JZD, neboť organizace postupně hospodařily v katastrech s různou klasifikací přírodních podmínek. Ke stabilizaci zemědělských podniků došlo až v posledních letech 6. pětiletky.

VÝCHOZÍ ZÁKLADNA PRO 7. PĚTILETKU

Stabilizace výrobně technické základny zemědělských podniků vytvořila podstatně stabilizovanější základnu pro vytvoření dlouhodobějšího systému hodnocení diferenciací výsledků hospodaření zemědělských podniků a jejich zařazení do pětitřídního klasifikačního systému (podniky s vysokou, nadprůměrnou, průměrnou a podprůměrnou úrovní hospodaření a celkově dlouhodobě zaostávající podniky). Tato klasifikace tvoří i výchozí základnu k zajištění souboru opatření k intenzifikaci výroby v celkově dlouhodobě zaostávajících zemědělských podnicích a v dalších zemědělských organizacích dosahujících podprůměrných výsledků, schváleného usnesením vlády ČSSR 30. 10. 1980 (usn. č. 256).

Při organizačním zajištění dlouhodobého systému v hodnocení diferenciací výsledků hospodaření se jedná o dva základní problémy: o rozdělení podniků do skupin přibližně stejných (srovnatelných) přírodních podmínek a o určení kritérií pro stanovení úrovně hospodaření.

Na základě dosavadních výsledků diferenciací výrobních výsledků hospodaření v rozdílných výrobních oblastech v minulých letech a s ohledem na současný počet zemědělských organizací v ČSR (cca 1200) se ukazuje v ČSR jako optimální rozdělení na 15 skupin. Tyto skupiny jsou označovány jako pásma přibližně stejných (srovnatelných) přírodních podmínek.

Pro roztřídění do pásma se vycházelo ze zařazení jednotlivých katastrů podniků do přírodních stanovišť (stanovištních jednotek), které se souhrnně promítají do daně z pozemků na 1 ha nebo do sazby diferenciálních příplatků na 100 Kčs tržeb u vybraných produktů. Přitom platí, že čím větší je daň z pozemků, tím jsou přírodní podmínky lepší, a čím větší je sazba diferenciálních příplatků, tím jsou přírodní podmínky horší.

Takto určené pořadí podniků od nejlepších podmínek k nejhorším bylo konfrontováno s klasifikací podle zařazení katastrů do výrobních podoblastí (klasifikace používaná v daňovém systému od roku 1960 do roku 1966 a i dnes uplatňovaná při některých hodnoceních) a potom podrobeno ještě hodnocení pracovníků zemědělských správ při využití jejich dlouholetých znalostí a zkušeností.

V současné době zpracovává Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy v Praze návrhy na využití výsledků bonitace půdního fondu v ČSSR, uskutečňované po řadu let Ústavem pro průzkum zemědělských půd; VÚEZVž se zaměřuje mimo jiné na využití při řešení problematiky tvorby ekonomických nástrojů, kde půjde opět o vymezení přibližně stejných podmínek pro dosažení určité produkce a určitého zisku na 1 ha půdy.

Při zdokonalování současného roztřídění podniků do 15 skupin bude využito i těchto výsledků bonitace půdního fondu s cílem vytvořit po zhodnocení všech dosavadních zkušeností v rozdělení podniků podle přibližně stejných (srovnatelných) přírodních podmínek výchozí základnu

I. Současný počet podniků v jednotlivých pásmech

Pásmo	JZD	Státní organizace	Celkem
1	36	2	38
2	47	6	53
3	96	17	113
4	116	6	122
5	87	5	92
6	86	12	98
7	92	3	95
8	76	8	84
9	87	11	98
10	82	11	93
11	94	14	108
12	73	9	82
13	42	9	51
14	31	4	35
15	20	1	21
Celkem	1 065	118	1 183

pro účely řízení a plánování výroby, pracovních sil, investic apod., včetně konstrukce ekonomických nástrojů.

Zastoupení podniků v jednotlivých pásmech ukazuje tab. I.

Relativně nižší počet podniků je v 1. a 2. pásmu, protože bylo snahou zařadit do 1. pásma jen podniky s nejlepšími podmínkami, a potom v posledních třech pásmech, neboť v horských oblastech ČSR hospodaří jen malý počet JZD a půda státních statků těchto oblastí je většinou součástí velkých celookresních podniků, jejichž průměrné podmínky zařazení do nejvyšších tří pásem neopodstatňují.

V pásmech 3 až 12 je v každém pásmu průměrně 100 podniků.

VÝBĚR UKAZATELŮ PRO URČENÍ ÚROVNĚ HOSPODAŘENÍ

Dalším základním úkolem bylo určení kritérií pro stanovení úrovně hospodaření jednotlivých podniků pro každé pásmo přibližně stejných (srovnatelných) přírodních podmínek. S tím souvisí výběr ukazatelů, podle nichž bude úroveň hodnocena.

Základním úkolem zemědělského podniku je dosažení maximálního objemu zemědělské produkce na 1 ha zemědělské půdy a její realizace pro potřeby národního hospodářství.

V souhrnném ukazateli charakterizuje nejlépe plnění tohoto úkolu zemědělského podniku tržní zemědělská produkce, vyjádřená pro srovnatelnost mezi podniky i pro hodnocení vývoje v několika letech ve stálých (zúčtovacích) cenách. Vzhledem k tomu, že výše tržní zemědělské produkce v podniku je ve značné míře ovlivněna nákupem zvířat a spotřebou nakoupených osiv, sadby, krmiv a steliv od jiných podniků, které ji vykazují ve své tržní zemědělské produkci, odečítá každá organizace tyto nákupy a spotřeby od své tržní zemědělské produkce.

Pro upřesnění objemu produkce v jednotlivých letech připočítává

nebo odečítá organizace změnu stavů zvířat a změnu stavů zásob zemědělských výrobků, a konečně připočítává i zpracované zemědělské výrobky, které se v objemu tržní zemědělské produkce ve výkaznictví již neobjevují (např. zpracované hrozny ve vlastním vinařství, sušená zelenina, loupané brambory, tříděná vejce apod.), neboť jsou již produkcí průmyslovou.

Tržní zemědělská produkce, upravená uvedeným způsobem, je označována jako vlastní zemědělská produkce. To by měl být i do budoucna základní souhrnný ukazatel pro hodnocení výkonnosti zemědělského podniku.

Uvedený ukazatel je také — s určitými menšími odchylkami — základem pro poskytování premii za přírůstek tržní zemědělské produkce.

Pro určení úrovně ekonomických výsledků v zemědělské výrobě je používán ukazatel nákladů na 100 Kčs výkonů jen ze zemědělské činnosti a bez diferenciálních příplatků. Používání tohoto ukazatele umožňuje jednak vyloučit vlivy přidružených výrob na finanční výsledky celého podniku a jednak porovnávat výsledky JZD a státních statků, kde je rozdílná úroveň sazeb diferenciálních příplatků.

URČENÍ ÚROVNĚ HOSPODAŘENÍ V 6. PĚTILETCE

Pro vymezení podniků s podprůměrnou a nízkou (celkově dlouhodobě zaostávající) úrovní zemědělské výroby na 1 ha zemědělské půdy je nezbytně nutné určit, které objemy produkce v jednotlivých pásmech je třeba považovat za průměrné. Tyto výsledky byly určeny podle skutečných výsledků za průměr let 1977—1980 (rok 1976 jako zcela atypický pro zcela mimořádně nepříznivé povětrnostní podmínky byl vyloučen) tak, aby zahrnovaly výsledky cca 50 % podniků každého pásma ze středu seřazených výsledků od nejvyšších k nejnižším a v návaznosti na stanovené rozpětí byla určena rozpětí pro úroveň podprůměrnou a nadprůměrnou, a konečně i pro vysokou a nízkou (celkově dlouhodobě zaostávající).

Tak např. v 7. pásmu je klasifikována jako průměrná vlastní zemědělská produkce na 1 ha zemědělské půdy 7001—8000 Kčs, jako podprůměrná 6001—7000 Kčs a jako nízká (celkově zaostávající) do 6000 Kčs, a na druhé straně jako nadprůměrná 8001—9500 Kčs a jako vysoká nad 9500 Kčs.

Celková úroveň zemědělské výroby vyjádřená ukazatelem vlastní zemědělské produkce na 1 ha zemědělské půdy je v rozhodující míře ovlivněna těmito činiteli:

1. podílem trvalých kultur mimo ornou půdu s vysokými investicemi vklady (chmelnice, vinice, intenzivní ovocné sady a zahradnictví) a podílem luk a pastvin na celkové výměře zemědělské půdy;

2. objemem rostlinné produkce na 1 ha, tj. strukturou plodin a hektarovými výnosy;

3. stavem skotu, popř. ovcí, jejichž prostřednictvím se ve finální zemědělské produkci vysoce zhodnocuje část rostlinné výroby;

4. efektivností využití krmivové základny v živočišné výrobě, charakterizované výměrou půdy vázané výhradně pro živočišnou výrobu (jako plochy objemných krmiv) a nebo spotřebou krmiv v Kčs na 1000 Kčs živočišné produkce;

5. užítkovostí zvířat a efektivností spotřeby jaderných krmiv na jednotku produkce (litr mléka, kg přírůstku hmotnosti apod.);

6. objemem živočišné výroby z krmiv z centrálních fondů.

Z uvedených důvodů byla stanovena kritéria pro určení úrovně hospodaření u 6. pětiletce i pro rostlinnou výrobu na 1 ha zemědělské půdy a na 1 ha orné půdy, pro hektarové výnosy hlavních plodin, pro stavý skotu popř. ovcí na 100 ha zemědělské půdy, užítkovost zvířat a pro spotřebu krmiv.

Tato kritéria umožňují nadpodnikovým orgánům jednak objektivizovat úroveň produkce vyjádřenou souhrnným ukazatelem vlastní zemědělské produkce a jednak určit, na kterém úseku jsou příčiny nízké nebo vysoké vlastní zemědělské produkce na 1 ha zemědělské půdy.

PROGRAMY INTENZIFIKACE VÝROBY V 7. PĚTILETCE

Pomocí centrálně stanovených ukazatelů (kritérií) pro určení úrovně hospodaření u souhrnného ukazatele vlastní zemědělské produkce a u dalších dílčích výrobních ukazatelů a po komplexním vyhodnocení výsledků v letech 1977—1980 určily nadpodnikové orgány, které podniky je třeba hodnotit jako podniky celkově zaostávající, popř. jako podniky podprůměrné, u nichž je nutné zpracovat programy intenzifikace zemědělské výroby v 7. pětiletce.

Zpracování programů intenzifikace musí předcházet rozbor, který kromě určení hlavních úseků výroby, v nichž jsou hlavní příčiny nízké vlastní zemědělské produkce na 1 ha, musí určit a charakterizovat činitele, které tuto úroveň způsobily nebo způsobují.

Jedná se především o zhodnocení stavu půdního fondu, o strukturu rostlinné výroby, o úroveň agrotechniky, o výši stavů skotu a ovcí, o úroveň krmiv a krmné techniky apod.

Dalším rozhodujícím činitelem je vybavenost pracovními silami a jejich úroveň, včetně úrovně řídicích a vedoucích kádrů.

Z analýzy potom vychází vlastní program intenzifikace výroby, který kromě určení tempa růstu produkce (stanovení úkolů 7. pětiletky) musí obsahovat technicko-organizační opatření, která tyto programy růstu výroby zajistí. Jsou to nejen prostředky v plánech materiálně technického zásobování a v investicích, ale i opatření v oblasti pracovních sil, v systému plánování a řízení, včetně uplatňování vnitropodnikového chozrasčotu, systémů hmotné zainteresovanosti a závislosti apod.

Zajištění souboru opatření k intenzifikaci výroby v celkově dlouhodobě zaostávajících zemědělských podnicích a v dalších zemědělských podnicích dosahujících podprůměrných výsledků není jednorázová akce. Soubor opatření se stává nedílnou součástí celého systému řízení a plánování od ministerstva až po vnitropodnikové útvary jednotlivých podniků. U mnoha podniků rozborů ukazují, že nejsou k dispozici prostředky a pracovní síly, které mohou během této pětiletky zajistit zvýšení celkově dlouhodobě zaostávající úrovně na úroveň průměrnou, a často se bude jednat o několikaleté soustředěné úsilí.

ROZSAH ZAOSTÁVAJÍCÍCH A PODPRŮMĚRNÝCH PODNIKŮ

Stanovená kritéria vymezila podíl celkově dlouhodobě zaostávajících zemědělských podniků na 19,5 % výměry zemědělské půdy socialistických organizací v ČSR, z toho u JZD na 8,8 % jejich výměry a u státních statků na 47,3 % jejich výměry.

Programy intenzifikace výroby v 7. pětiletce, které kromě celkově dlouhodobě zaostávajících podniků zpracovaly i některé podprůměrné podniky podle rozhodnutí krajské zemědělské správy, sestavily 324 podniky, z toho 258 JZD a 66 státních statků na 1327 tis. ha zemědělské půdy, což představuje 36,5 % celkové výměry, z toho 24,3 % z výměry JZD a 68,6 % z výměry státních statků.

Náročnost těchto úkolů musí plánující orgány zvažovat zejména při rozmisťování prostředků k zajištění růstu výroby. Velmi závažnou skutečností je, že výměra, pro kterou se zpracovávaly programy intenzifikace výroby, je v jednotlivých okresech značně rozdílná. To potvrzují již údaje o jednotlivých krajích. V Jihomoravském kraji je to jen 10,4 % výměry kraje, v Jihočeském 19,3 %, ale ve Středočeském kraji 60,6 % a v Severočeském 67,8 % výměry celého kraje.

ROZHODUJÍCÍ JE ORGANIZÁTORSKÁ A ŘÍDICÍ PRÁCE ZEMĚDĚLSKÝCH SPRÁV A ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ

Rozdělením podniků do pásem přibližně stejných (srovnatelných) přírodních podmínek, stanovením kritérií, která určují úroveň dosažovaných výsledků v jednotlivých podnicích, vydáním zásad pro zpracování programů intenzifikace a vyřešením dalších metodických a organizačních problémů byl učiněn nepochybně velmi významný a důležitý předpoklad pro další činnost směřující ke zvyšování úrovně hospodaření podprůměrných podniků na úroveň průměrných a průměrných na úroveň předních. Je to však skutečně jen předpoklad a výchozí základna.

Rozhodující těžiště tohoto významného úkolu spočívá ve způsobu řízení a plánování a zejména v přístupech zemědělských správ k řešení problémů jednotlivých podniků. Nejde však jen o činnost samotných okresních zemědělských správ, ale všech organizací a orgánů, které v okresech působí a ovlivňují výsledky zemědělských podniků (zemědělské zásobovací a nákupní podniky, organizace Osevy a Státních plemenářských podniků, Státní veterinární správa, organizace VHJ STS a opravny zemědělských strojů, agrochemické podniky, meliorační družstva, společné zemědělské podniky, závody Podniku racionalizace řízení a výpočetní techniky a další).

Harmonogram k zabezpečení úkolů vyplývajících ze schváleného souboru opatření k intenzifikaci výroby v celkově dlouhodobě zaostávajících zemědělských podnicích a v dalších zemědělských podnicích dosahujících podprůměrných výsledků také trvale zavazuje zemědělské správy i ministerstvo zařadit soustavnou kontrolu plnění přijatých opatření v programech intenzifikace k překonávání neodůvodněných rozdílů mezi zemědělskými podniky do plánů kontrol, periodických revizí i operativního hodnocení úkolů v rostlinné a živočišné výrobě. Nejdůležitější však je hodnocení stavu a úrovně odstraňování neodůvodněných rozdílů v hospo-

daření v jednotlivých ukazatelech, stejně jako hodnocení příčin případného neplnění stanovených úkolů v rámci ročních komplexních rozborů i v rámci komplexního hodnocení pracovníků, kteří jsou za výsledky a uskutečňovaná opatření odpovědní, a přijímání kádrových a konkrétních věcných opatření k dalšímu postupu.

SOUHRN

Usnesení vlády ČSSR č. 256 z 30. 10. 1980 o souboru opatření k intenzifikaci výroby v celkové dlouhodobě zaostávajících zemědělských podnicích a v dalších zemědělských organizacích dosahujících podprůměrných výsledků je v České socialistické republice zajišťováno směrnicí ministerstva zemědělství a výživy ČSR.

Pro určení podniků, které je třeba považovat za celkově dlouhodobě zaostávající a za podprůměrné, a pro vymezení rozsahu jejich zaostávání a úseků výroby (činnosti) s podprůměrnou úrovní hospodaření je rozhodující rozdělení všech podniků do skupin s přibližně stejnými (srovnatelnými) přírodními podmínkami hospodaření a určení kritérií pro stanovení úrovně hospodaření jednotlivých podniků.

I přes členitost přírodních podmínek v ČSR se ukazuje cca 15 skupin (pásem) jako zcela vyhovující, neboť jde jen o přibližně stejné podmínky, umožňující porovnání výsledků hospodaření podniků bez zásadnějších výhrad k různým přírodním podmínkám.

Ve výběru ukazatelů úrovně výroby se klade důraz na souhrnný ukazatel objemu zemědělské produkce na 1 ha zemědělské půdy, resp. na její růst jako na hlavní úkol československého zemědělství, dále na efektivnost využití krmivové základny pro živočišnou výrobu, na intenzitu živočišné výroby (hlavně skotu) a na ukazatele hektarových výnosů a užitkovosti zvířat.

Pro určení stupně úrovně hospodaření se používá označení vysoká, nadprůměrná, průměrná, podprůměrná a nízká (zaostávající) s tím, že pro každý z uvedených pěti stupňů a pro každý z používaných ukazatelů není stanovena jediná hodnota, ale rozpětí hodnot (výsledků).

Tato rozpětí umožňují zohledňovat menší rozdílnosti v přírodních podmínkách uvnitř stejné skupiny a vytvářejí základnu pro vhodné uplatňování stanovených normativů v řídicí činnosti zemědělských správ.

Záměr je charakterizován rozsahem podniků v ČSR, které byly vybrány pro zpracovávání programů intenzifikace, a zdůrazňuje se, že pro využívání rezerv ke zvýšení zemědělské výroby, které v těchto podnicích nepochybně jsou, je rozhodující zvýšení úrovně plánování ve všech částech plánu a zvýšení úrovně řízení od centra až po řízení vnitropodnikové.

Došlo dne 1. 4. 1982

MARTINEK J., ministerstvo zemědělství a výživy ČSR, Těšnov 17, 110 06 Praha 1

Hodnocení rozdílných výsledků hospodaření zemědělských podniků a přístupy k jejich řešení

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 575–582, — 1 tab.

zemědělství, diferenciacie zemědělských podniků, výsledky hospodaření, intenzifikace, soustava opatření

Autor zdůvodňuje nutnost diferenciacie zemědělských podniků při posuzování jejich hospodářských výsledků jako východiska k odstraňování zaostávání některých z nich a ukazuje metodiku přístupu k této diferenciaci a její uplatňování v praxi.

МАРТИНЕК Й., Министерство сельского хозяйства и продовольствия ЧСР, Тешнов 17, 110 06 Прага 1

Оценка разных результатов управления сельскохозяйственными предприятиями и подход к их решению

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, с. 575—582. — 1 табл.

сельское хозяйство, дифференциация сельскохозяйственных предприятий, результаты ведения хозяйства, интенсификация, система мероприятий

Автор подчеркивает необходимость дифференциации сельскохозяйственных предприятий при оценке их хозяйственных результатов как исходного момента при устранении отсталости некоторых из них, а также приводит методику подхода к этой дифференциации и ее применение в производстве.

MARTINEK J., Ministry of Agriculture and Food of the Czech Socialist Republic, Těšnov 17, 110 06 Praha 1

Evaluation of Different Economic Results in Agricultural Enterprises and the Methods of their Solution

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 575—582. — 1 tab.

agriculture, differentiation of agricultural enterprises, economic results, intensification, system of regulations

The necessity of differentiation of agricultural enterprises in the course of evaluation of their economic results as a means of removing the lagging behind of some of them is substantiated. The methods of approach to this differentiation and its application in practice are treated.

MARTINEK, J., Ministerium für Landwirtschaft und Ernährung der ČSR, Těšnov 17, 110 06 Praha 1

Bewertung unterschiedlicher wirtschaftlicher Ergebnisse landwirtschaftlicher Betriebe und Herangehen an ihre Lösung

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 575—582. — 1 Tab.

Landwirtschaft, Differenzierung landwirtschaftlicher Betriebe, wirtschaftliche Ergebnisse, Intensivierung, Komplex von Maßnahmen

Der Autor begründet die Notwendigkeit einer Differenzierung landwirtschaftlicher Betriebe bei der Beurteilung ihrer wirtschaftlichen Ergebnisse als Ausweg für die Beseitigung der Rückständigkeit einiger Betriebe und verweist auf die Methodik des Herangehens an diese Differenzierung und ihre Einführung in der Praxis.

Adresa autora:

Ing. Josef Martinek, CSc., ministerstvo zemědělství a výživy ČSR, Těšnov 17, 110 06 Praha 1

V období dovršovania socialistickej prestavby poľnohospodárstva nadobúdajú vedeckotechnický pokrok a vzdelanostná úroveň vedúcich pracovníkov v poľnohospodárstve charakter výrobnjej sily.

Veda a výskum stále viac bezprostredne nadväzujú na výrobu, čím dochádza k integrácii tvorivých síl kvalifikovaných odborníkov vo vedecko-výskumnej základni v poľnohospodárskej veľkovýrobnej praxi s cieľom zabezpečiť dynamický rozvoj socialistického poľnohospodárstva.

Kvalifikácia vedúcich a riadiacich pracovníkov v poľnohospodárskych podnikoch vytvára priaznivú klímu pre systém riadenia a štýl práce týchto funkcionárov na jednotlivých stupňoch riadiacej činnosti. Vzhľadom na skutočnosť, že odborné vzdelanie ako zložka kvalifikácie je veľmi nákladné a pritom ťažko kvantifikovateľné, vynára sa otázka, aký efekt prináša vzdelanostná úroveň v poľnohospodárskej prvovýrobe. Zatiaľ v našej a zahraničnej odbornej literatúre nachádzame len sporadickú zmienku o kvantifikácii vplyvu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov na hospodárske výsledky podniku. Zámerom tohto príspevku je uviesť závery ekonometrického modelovania vplyvu kvalifikácie vedúcich pracovníkov na hospodárske výsledky JRD. Pri spracovaní materiálu boli zohľadnené výsledky práce Štrumilina (1962), Hrmu (1973), Kamiača (1976), Šobeka (1978, Baráka (1979), Kopáčka (1981) a štatistické informácie SŠÚ a OO SŠÚ v Topoľčanoch.

MATERIÁL A METODIKA

Metodický postup vyjadrenia vplyvu vzdelanostnej úrovne vedúcich funkcionárov JRD na hospodárske výsledky poľnohospodárskeho podniku ako prejavu ich kvalifikácie je založený na ekonometrickom modelovaní pomocou viacnásobnej regresie, kde nula-jednotkovou metódou je zafixované obsadenie vedúcej funkcie absolventov vsokej školy. Pod kvalifikáciou pritom rozumieme súbor predpokladov, ktoré vytvárajú spôsobilosť pracovníka vykonávať činnosť zodpovedajúcu príslušnému funkčnému a pracovnému zaradeniu. K základným faktorom podmienujúcim tieto činnosti patrí spôsobilosť fyzická a duševná, teoretické vedomosti a praktické schopnosti a skúsenosti.

Účinnosť pedagogického procesu vysokej školy ako prostriedku kvalifikovanej odbornej prípravy vysokoškolákov a základnej formy zavádzania

výsledkov vedeckovýskumnej základne do praxe možno okrem iného charakterizovať prírastkom objemu hrubej poľnohospodárskej produkcie na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, resp. objemom tržieb z poľnohospodárskej produkcie poľnohospodárskeho podniku a nákladovosťou výroby, kde niektoré z vedúcich funkcií zastáva absolvent vysokej školy, oproti úrovni, kde vedúce funkcie zastávajú pracovníci bez vysokoškolského vzdelania. Pri takejto kvantifikácii je potrebné rešpektovať vplyv rozdielných výrobných podmienok a efekt postupujúceho vedeckotechnického pokroku.

Pri zohľadnení týchto faktorov sme zvolili matematický model

$$y_i = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3l$$

kde: y_i — ukazovateľ efektívnosti výroby, u ktorého sa sleduje vplyv vzdelanostnej úrovne

x_1 — vzdelanostná úroveň (1 — vysokoškolské, 0 — bez vysokoškolského vzdelania)

x_2 — výrobná oblasť (0 — kukuričná, 1 — repárska, 2 — zemiaková, atď.)

l — poradie rokov v analyzovanom časovom rade

Model predpokladá proporcionálny vplyv všetkých sledovaných faktorov ovplyvňujúcich výsledky hospodárskej činnosti podniku.

Poznávacia účinnosť uvedeného modelu bola overená na hospodárskych výsledkoch JRD okresu Topoľčany za roky 1971—1976 a zovšeobecnená aj pre rok 1980.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Začiatkom sedemdesiatych rokov v okrese Topoľčany došlo k výraznému zníženiu počtu JRD vplyvom ich postupnej plošnej koncentrácie. Vzhľadom na relatívne väčší počet absolventov vysokých škôl, ktorí boli k dispozícii pre vedúce a riadiace funkcie v JRD, rozšíril sa aj počet vedúcich funkcií obsadených absolventmi vysokej školy. V rokoch 1971—1976 sme v JRD zaznamenali až 21 rôznych kombinácií obsadenia vedúcich funkcií absolventmi vysokej školy. Najčastejšími a rozhodujúcimi kombináciami vedúcich funkcií sú: predseda + agronóm, predseda + zootechnik, predseda + ekonóm, agronóm + zootechnik, predseda + agronóm + zootechnik + ekonóm. Danú skutočnosť zohľadňuje aj viacnásobný regresno-trendový model, vyjadrujúci veľkosť vplyvu vzdelanostnej úrovne funkcionárov JRD, prínosu výrobných podmienok, efektu vedeckotechnického rozvoja a ostatných konkrétne nesledovaných faktorov na hospodárske výsledky JRD.

Regresné rovnice kvantifikujúce vplyv sledovaných faktorov na JRD v okrese Topoľčany za roky 1971—1976 sú tieto:

Hrubá poľnohospodárska produkcia

$$Y_{HPP} = 9838 + 252 x_1 - 787 x_2 + 142 l$$

Tržby z poľnohospodárskej produkcie

$$Y_{TPP} = 9069 + 411 x_1 - 150 x_2 + 134 l$$

Náklady na 100 Kčs výkonov

$$Y_{NV} = 72,4 + 2,5 x_1 + 1,0 x_2 + 0,7 l$$

Vplyv vzdelanostnej úrovne funkcionárov JRD charakterizovanej absolvovaním vysokej školy, ako vyplýva z tab. I, sa prejavil v období rokov 1971—1976 u HPP najmarkantnejšie v obsadení kombinácie vedú-

I. Kvantifikácia vplyvu vzdelanostnej úrovne funkcionárov JRD, vedeckotechnického rozvoja a iných faktorov na hospodárske výsledky JRD v okrese Topoľčany v období 1971—1976

Výrobnno-ekonomický efekt		HPP	Tržby z poľn. prod.	Náklady na 100 Kčs výkonov
		v Kčs na 1 ha p. p.		
vysokoškolskej vzdelanostnej úrovne vedúceho pracovníka JRD (b ₁)	predseda	+678	+680	-1,5
	agronóm	+321	+16	-0,4
	zootechnik	-664	-1 043	+0,9
	mechanizátor	+847	+1 079	-0,9
	ekonóm	+722	+671	+2,0
	Predseda, agronóm	+119	+303	+5,3
	predseda, zootechnik, agronóm	+18	-47	+0,4
	predseda, ekonóm	+339	+594	+4,7
agronóm, zootechnik		+958	+1 113	+3,4
predseda, agronóm, zootechnik, ekonóm		+259	+1 206	+6,7
vedeckotechnického rozvoja v ročnom prírastku (b ₃)		+142	+134	0,7
ostatných produkčných a intenzifikačných faktorov (b ₀)		9 838	9 069	72,4
prírodno- výrobných podmienok (b ₂)	kukurica výr. oblasť	0	0	0
	repárska výr. oblasť	-1 574	-150	+2,0
	zemiakárska výr. oblasť	-2 361	-1 350	+3,0

cich funkcií absolventmi vysokej školy agronóm + zootechnik (+958 Kčs), mechanizátor (+847 Kčs), ekonóm (+722 Kčs) a predseda (+678 Kčs).

Evidentne záporný vplyv sa ukázal v tých JRD, kde z vedúcich funkcií je obsadená absolventom vysokej školy len funkcia zootechnik (-664 Kčs).

Hoci efekt vysokoškolského vzdelania v JRD, kde na všetkých vedúcich funkciách pôsobia absolventi vysokej školy, sa zvlášť neprejavil na prírastku HPP, jeho evidentný efekt sa ukazuje na objeme tržieb z poľnohospodárskej produkcie vo výške 1206 Kčs na 1 ha poľnohospodárskej pôdy. Na druhom mieste v efektívnosti vzdelanostnej úrovne sa umiestnila kombinácia funkcií agronóm + zootechnik (+1113 Kčs). Celkový efekt obsadenia vedúcej funkcie v JRD absolventom vysokej školy oproti JRD, kde ani jedna vedúca funkcia nie je obsadená absolventom vysokej školy vyčísluje ekonometrický model na úrovni 419 Kčs tržieb z poľnohospodárskej produkcie na 1 ha poľnohospodárskej pôdy a 252 Kčs u hrubej poľnohospodárskej produkcie.

Nákladovosť výrobného procesu vrátane správy JRD mala v prípade sledovania vplyvu vzdelanostnej úrovne stúpajúcu tendenciu. V porovnaní s JRD bez absolventov vysokej školy vo vedúcich funkciách zvýšila vzdelanostná úroveň vedúcich funkcionárov-absolventov vysokej školy celkové náklady na 100 Kčs výkonov v priemere o 2,5 Kčs. Pritom absolventi vysokej školy vo všetkých vedúcich funkciách JRD sa prejavili v sledovanom období ako faktor zvyšujúci náklady na 100 Kčs výkonov (+6,7 Kčs). Rovnako je tomu u kombinácií predseda + agronóm (+5,3 Kčs), predseda + ekonóm (+4,7 Kčs) a agronóm + zootechnik (+3,4 Kčs).

Vypočítaný a interpretovaný efekt prínosu vysokoškolského vzdelania vo vedúcich funkciách JRD, založený na modelovom prístupe, kde sa okrem vzdelania kvantifikuje aj vplyv faktora času a vplyv rozdielnych výrobných podmienok, nenárokuje si všeobecnú platnosť. Uvedené interpretácie sa vzťahujú na hodnotenie priemerného efektu vedúcich pracovníkov JRD — absolventov s vysokoškolským vzdelaním v podmienkach súboru JRD skúmaného okresu. Na úroveň dosahovaných výsledkov poľnohospodárskych podnikov totiž nemá vplyv len vysokoškolské vzdelanie a obsadenie vedúcich funkcií absolventmi s vysokoškolským vzdelaním, ale aj celá vzdelanostná štruktúra ostatných pracovníkov, ako aj výrobná a materiálno-technická základňa socialistických poľnohospodárskych podnikov.

Vedeckotechnický rozvoj v použitom modeli charakterizovaný trendovou zložkou zahrňuje prínos vedeckotechnického pokroku a nepriamo aj efekt progresu organizácie a riadenia a efekt prebiehajúcej koncentrácie, špecializácie a kooperácie. Za obdobie rokov 1971—1976 prínos tohoto faktora predstavoval v priemere ročne 142 Kčs HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, 134 Kčs tržieb z HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy pri proporcionálnom zvyšovaní nákladovosti výkonov v priemere o 0,7 Kčs celkových nákladov na 100 Kčs výkonov. Rast nákladovosti výkonov z titulu rozširovania vysokoškolskej kvalifikácie a zavádzania vedeckotechnických poznatkov do praxe je do určitej miery vyvolaný prebiehajúcim procesom substitúcie živej práce prácou zhmotnenou.

Zhoršovanie výrobných podmienok vymedzených určitou výrobnou oblasťou sa celkom zákonite prejavuje na znižovaní úrovne HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, ako aj tržieb z poľnohospodárskej produkcie pri súčasnom náraste celkových nákladov na 100 Kčs výkonov. Zaujímavé je, že v repárskej výrobnnej oblasti sa HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy znižuje oproti kukuričnej výrobnnej oblasti o viac než 1570 Kčs, avšak tržby z HPP len o 150 Kčs. V zemiakárskej výrobnnej oblasti dochádza k zníženiu HPP v priemere až o 2361 Kčs a u tržieb o 1350 Kčs na 1 ha poľnohospodárskej pôdy. Celkové náklady na 100 Kčs výkonov v repárskej výrobnnej oblasti sa zväčšujú o 2 Kčs a v zemiakárskej výrobnnej oblasti o 3 Kčs oproti kukuričnej výrobnnej oblasti. Ekonometrický model vyčísluje vplyv ostatných, v modeli nesledovaných produkčných a intenzifikačných faktorov vo výške 9838 Kčs HPP a 9069 Kčs tržieb z HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

PODIEL VPLYVU VEDECKOTECHNICKÉHO ROZVOJA NA HOSPODÁRSKE VÝSLEDKY

Za účelom získania komplexnejšieho kvantifikovania prínosu vedeckotechnického rozvoja na hospodárske výsledky JRD v okrese Topoľčany (po vylúčení vplyvu vzdelanostnej úrovne) vyjadrujeme v tab. II podiel

II. Podiel prínosu vedeckotechnického rozvoja na hospodárskych výsledkoch JRD okresu Topoľčany v roku 1971 a 1976

Ukazovateľ		Výrobná oblasť					
		kukuričná		repárska		zemiakárska	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%
Hodnota HPP v Kčs na 1 ha p. p. bez vplyvu vzdel. úrovne	1971	11 298	100,0	10 755	100,0	10 215	100,0
	1976	12 085		11 480		10 876	
Z toho vplyv vedeckotechn. rozvoja	1971	279	2,5	113	1,1	511	5,0
	1976	1 674	14,8	678	5,9	3 066	28,2
Hodnota tržieb v Kčs na 1 ha p. p. bez vzdel. úrovne	1971	9 188	100,0	8 524	100,0	8 168	100,0
	1976	10 773		10 019		8 078	
Z toho vplyv vedeckotechnic. rozvoja	1971	445	4,8	21	0,2	616	7,5
	1976	2 670	24,8	126	1,3	3 696	45,8
Náklady celkom na 100 Kčs výkonov bez vplyvu vzdel. úrovne	1971	76,1	100,0	79,7	100,0	76,3	100,0
	1976	79,5		83,2		79,7	
Z toho vplyv vedeckotechnic. rozvoja	1971	0,4	0,5	0,8	1,0	2,3	3,0
	1976	2,4	3,0	4,8	5,8	13,8	17,3

efektu vedeckotechnického pokroku v rokoch 1971 a 1976. Vychádzajúc z údajov tab. II možno konštatovať, že jeho najvýraznejší vplyv sa prejavil v kukuričnej výrobnjej oblasti na hodnotu tržieb z poľnohospodárskej činnosti, a to v roku 1971 podielom 4,8 % a v roku 1976 až podielom 24,8 %. U hrubej poľnohospodárskej produkcie bol v roku 1971 tento podiel 2,5 % a v roku 1976 14,8 %. Najmenej sa podieľal na celkových nákladoch v prepočte na 100 Kčs výkonov, a síce 0,5 % v roku 1971 a 3,0 % v roku 1976. Vyčíslený podiel vplyvu vedeckotechnického rozvoja na nákladovosť v kukuričnej výrobnjej oblasti sa javí neprímerane nízkym, hoci sa očakával v podstatne silnejšom zastúpení.

V repárskej výrobnjej oblasti bol podiel vedeckotechnického rozvoja relatívne nízky. Na HPP sa podieľa 1 až 6 %, čomu odpovedá jeho podiel aj na celkových nákladoch v prepočte na 100 Kčs výkonov. U ukazovateľov tržieb z poľnohospodárskej činnosti bol vplyv vedeckotechnického rozvoja nevýznamný.

V zemiakárskej výrobnjej oblasti možno hodnotiť vyčíslený podiel vedeckotechnického pokroku ako objektívny a zdôvodniteľný, keď z 5 % v roku 1971 vzrástol na 28,2 % v roku 1976 u hrubej poľnohospodárskej produkcie na 1 ha poľnohospodárskej pôdy a z 3 % na 17,3 % u nákladovosti výkonov za to isté sledované časové obdobie. Podstatne vyšší podiel jeho vplyvu je v hodnote tržieb z poľnohospodárskej činnosti, lebo podiel vedeckotechnického rozvoja v priebehu šiestich rokov stúpol zo 7,5 % na 45,8 %.

III. Porovnanie efektu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov JRD okresu Topoľčany v roku 1980 s modelovanými parametrami 1971–1976

Faktory výrobo- ekonomického rozvoja		HPP v Kčs na 1 ha p. p.		TPP v Kčs na 1 ha p. p.		Celkové náklady na 100 Kčs výkonov	
		prínos	%	prínos	%	prínos	%
predseda (P)	1971–76 1980	+678 +1144	168,7	+680 +449	66,0	–1,5 –1,2	80,0
agronóm (A)	71–76 1980	+321 +591	184,1	+16 +411	2568,8	–0,4 –0,6	150,0
VŠ zootechnik (Z)	71–76 1980	–664 +872	.	–1043 +808	.	+0,9 –1,8	.
ekonóm (E)	71–76 1980	+722 +680	94,2	+671 +334	49,8	+2,0 +1,7	85,0
všetky funkcie (P+A+Z+E)	71–76 1980	+259 +810	312,7	+1206 +1297	107,5	+6,7 –1,1	.
Vedeckotech- nický rozvoj	71–76 1980	+142 +1269	893,7	+134 +651	485,8	+0,7 +1,6	228,6
Oproti kuku- ričnej oblasti: repárska oblasť	71–76 1980	–1574 –1801	114,4	–150 –1460	973,3	+2,0 –1,4	.
zemiakárska oblasť	71–76 1980	–2361 –7875	333,5	–1350 –9674	716,6	+3,0 +1,4	46,7

Porovnanie prínosu sledovaných faktorov rozvoja poľnohospodárskej výroby v roku 1980 a vývoja za obdobie rokov 1971–1976 udáva tab. III. Uvedené porovnanie potvrdzuje vyčíslené tendencie prínosu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov JRD, vplyvu vedeckotechnického pokroku,

ako aj diferenciácie hospodárskych výsledkov JRD podľa výrobných oblastí.

Výrazne sa prejavoval v roku 1980 efekt vysokoškolského vzdelania všetkých vedúcich pracovníkov JRD na raste HPP na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, ktorý oproti rokom 1971—1976 vzrástol viac než trojnásobne (312,7 %). Rovnako vzrástli aj tržby na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (o 7,5 %), avšak poklesli celkové náklady na 100 Kčs výkonov, čo je kvalitatívne pozitívny prvok.

Vedeckotechnický pokrok, ktorý zaznamenal na jednotku plochy v rokoch 1971—1976 pomalšie tempo, sa zväčšil v roku 1980 v HPP takmer deväťnásobne, v TPP takmer päťnásobne, pravda pri priemernom zvýšení celkových nákladov na 100 Kčs výkonov (o 128,6 %).

Vplyv prírodných podmienok sa prehĺbil v roku 1980 oproti rokom piatej päťročnice najmä v zemiakárskej výrobnnej oblasti. To svedčí o tom, že v horších výrobných podmienkach pri súčasných tendenciách koncentrácie a špecializácie výroby sa nedosahuje predpokladaná dynamika rozvoja poľnohospodárskej výroby.

SÚHRN

Rozbor výsledkov prínosu vzdelanostnej úrovne v hospodárení JRD okresu Topoľčany jednoznačne potvrdzuje tézy politickej ekonómie ako aj odvetvových ekonomík, že vzdelanie spolu s vedou a výskumom v podmienkach rozvinutých socialistických výrobných vzťahov je významnou výrobnou silou spoločnosti.

Príspevok obsahuje kvantifikáciu vplyvu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov, vedeckotechnického rozvoja a ostatných faktorov na hospodárske výsledky JRD v okrese Topoľčany a vyjadrenie efektu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov v roku 1980 s modelovými parametrami časového horizontu 1971—1976.

Vyčíslený odhad prínosu vzdelanostnej úrovne (vysokoškolskej kvalifikácie) vedúcich pracovníkov dostatočne presvedčivo hovorí o pozitívnom pôsobení tohto faktora na rozvoj poľnohospodárskej prvovýroby.

Literatúra

- BARÁK, L. a kol.: Vzdelání a ekonomika. Praha, Svoboda 1979.
HRMO, V. a kol.: Príspevok k metodike vyčíslenia prínosu vedeckotechnického pokroku v socialistickej poľnohospodárskej veľkovýrobe. Zeměd. Ekon., 19, 1973, č. 11.
KAMIAČ, A. a kol.: Teoretické otázky ekonomiky vzdelania. Bratislava, SPN 1976.
KOPÁČIK, E.: Vplyv vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov na ekonomiku výroby poľnohospodárskeho podniku. [Kandidátska dizertácia.] Nitra, VŠP 1981.
SOBEK, O.: K hlavným problémom skúmania efektívnosti vzdelávacieho procesu. Vysoká škola, 1978, č. 5.
STRUMILIN, S. G.: Effektivnost' obrazovania v ZSSR. Ekonomičeskaja gazeta, 1962, č. 14.

Došlo dňa 20. 10. 1981

GROFÍK R. — KOPÁČIK E., Vysoká škola poľnohospodárska, 949 01 Nitra, Slovenský štatistický úrad, Miletičova 3, 883 29 Bratislava

Vplyv vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov na hospodárske výsledky JRD

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 583—590. — 3 tab., lit. 6

úroveň podniku, JZD, kvalifikační úroveň, výsledky hospodaření, analýza vztahů, syntéza

Práca sa zaoberá skúmaním vplyvu vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov na hospodárske výsledky JRD v okrese Topoľčany. Kvantifikuje vplyv vzdelanostnej úrovne, vedeckotechnického rozvoja a ostatných faktorov na hospodárske výsledky v období rokov 1971—1976 a porovnáva ich s výsledkami dosiahnutými v roku 1980.

ГРОФИК Р. КОПАЧИК Е., Сельскохозяйственный институт, 949 01 Нитра, Словацкое статистическое учреждение, Митетичова 3, 883 29 Братислава

Влияние уровня подготовки руководящих работников на экономические результаты ЕСХК

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, s. 583—590. — 3 табл., лит. 6

уровень предприятия, ЕСХК, уровень квалификации, результаты ведения хозяйства, анализ отношений, синтез

Работа посвящена исследованию влияния уровня подготовки руководящих работников на экономические результаты ЕСХК в районе Топоľчаны. Определяет количественное влияние уровня подготовки, научно-технического развития и остальных факторов на экономические результаты в период 1971—1976 гг. и сравнивает их с результатами достигнутыми в 1980 г.

Д.

GROFÍK R. — KOPÁČIK E., University of Agriculture, 949 01 Nitra; Slovak Bureau of Statistics, Miletičova 3, 883 29 Bratislava

The Influence of Educational Level of Managing Workers on the Economic Results on Agricultural Co-operative Farms

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 583—590. — 3 tabs, refs 6

enterprise level, agricultural co-operative farm, educational level, economic results, analysis of relations, synthesis

The influence of educational level of managing workers on the economic results on agricultural co-operative farms located in the Topoľčany district was investigated. An influence of educational level of scientific and technological development and other factors on economic results over the period of 1971 to 1976 is quantified. These results are compared with those achieved in 1980.

GROFÍK, R. — KOPÁČIK, E., Landwirtschaftliche Hochschule, 949 01 Nitra, Slowakisches Amt für Statistik, Miletičova 3, 883 29 Bratislava

Einfluß des Bildungsniveaus der leitenden Kader auf die Wirtschaftsergebnisse der LPG

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 583—590. — 3 Tab., Lit. 6

Niveau des Betriebes, LPG, Qualifizierungsniveau, Wirtschaftsergebnisse, Beziehungsanalyse, Synthese

Die Arbeit befaßt sich mit der Untersuchung des Einflusses des Bildungsniveaus der leitenden Kader auf die Wirtschaftsergebnisse der LPG im Kreis Topoľčany. Sie quantifiziert den Einfluß des Bildungsniveaus, der wissenschaftlich-technischen Entwicklung und der anderen Faktoren auf die Wirtschaftsergebnisse von 1971 bis 1976 und vergleicht sie mit den im Jahre 1980 erreichten Ergebnissen.

Adresa autorov:

Doc. ing. Rudolf Grofík, CSc., Vysoká škola poľnohospodárska, 949 01 Nitra
Ing. Eligius Kopáčík, Slovenský štatistický úrad, Miletičova 3, 883 29 Bratislava

Přechod od extenzivní k intenzivní orientaci československé ekonomiky klade náročné požadavky na kvalifikaci pracovníků nejen ve vědě a výzkumu, ale i ve sféře užití výsledků vědeckého poznání, při zavádění vědeckotechnických poznatků do praxe ve všech odvětvích národního hospodářství.

Kvalifikace pracovních sil se stává jedním ze základních faktorů růstu společenské produktivity práce a tím i ekonomické a společenské efektivity reprodukčního procesu. Růst požadavků na kvalifikaci pracovních sil a na využívání této kvalifikace se bezprostředně týká i zemědělství, protože vědeckotechnický pokrok prohlubuje společenskou dělbu práce, ovlivňuje proces specializace a koncentrace zemědělské výroby a zesiluje kooperační a integrační vazby zemědělské prvovýroby v rámci zemědělsko-potravinářského a zemědělsko-průmyslového komplexu. Kvalifikovanější práce se podle Krilka (1979) projevuje buď v růstu množství užitných hodnot stejné kvality vyráběných za jednotku času, tedy v růstu produktivity práce, nebo v růstu kvality vyráběné produkce. Kováč (1981) uvádí na základě výzkumu efektivity působení lidského činitele v zemědělství, že o efektivity výroby v zemědělství z 25 % rozhoduje úroveň vzdělání.

Problematickou využití kvalifikace se zabýval Grolig (1980), který navrhl měřit kvalifikaci na základě dosaženého vzdělání a zavedl k tomuto účelu nové ukazatele:

- kvalifikační úroveň,
- kvalifikační efekt.

Kvalifikační úroveň vyjadřuje potenciál, který má podnik k dispozici ve vzdělání svých pracovníků. Je založena na bodovém systému a jednotlivé stupně kvalifikace oceňuje podle délky vzdělání a jeho návratnosti takto:

— základní	1 bod
— vyučen	5 bodů
— střední odborné	10 bodů
— úplné střední odborné	14 bodů
— vysokoškolské	20 bodů

Kvalifikační efekt měří využití vzdělání, jeho přínos ve výsledcích organizace. Kvalifikační úroveň (K_u) a kvalifikační efekt (K_{ef}) se vypočítají podle vzorců:

$$Kú = \frac{kvb}{lčp}$$

$$Kef = \frac{HP}{kvb}$$

kde: *kvb* = počet kvalifikačních bodů

lčp — počet trvale činných pracovníků

HP — hrubá produkce (zemědělská nebo celková)

Groligova metoda byla použita v organizaci Zemědělské zásobování a nákup v Jihomoravském kraji. V rámci Zemědělského nákupního a zásobovacího podniku (ZNZP) v Brně byl zhodnocen vývoj kvalifikační úrovně v období 6. pětiletky, byla provedena analýza podle jednotlivých závodů a srovnání výsledků se souborem JZD v kraji. Rovněž byl posouzen vývoj kvalifikačního efektu za celý podnik i podle závodů.

VÝVOJ KVALIFIKAČNÍ ÚROVNĚ

Skladbu pracovníků podle vzdělání v ZNZP Brno v průběhu 6. pětiletky ukazuje tab. I.

I. Skladba pracovníků ZNZP Brno podle vzdělání

Stupeň vzdělání	1976		1980		Rozdíl v %
	počet pracovníků	%	počet pracovníků	%	
Základní	1 730	33,9	1 503	31,3	-2,6
Vyučen	1 707	33,5	1 692	35,2	+1,7
Střední odborné	469	9,2	364	7,6	-1,6
Úplné střední odborné	1 036	20,3	1 071	22,3	+2,0
Vysokoškolské	158	3,1	171	3,6	+0,5
Celkem	5 100	100,0	4 801	100,0	—

Pokles celkového počtu pracovníků ZNZP byl způsoben předáním činnosti na úseku osiv v roce 1976 a delimitací nákupu a odbytu jatečných, užitkových a chovných zvířat v roce 1978. Ve struktuře pracovníků se projeví pozitivní změny:

— v dělnické kategorii se zvýšil podíl vyučenců na úkor pracovníků se základním vzděláním,

— v kategorii technicko-hospodářských pracovníků klesl podíl skupiny se středním odborným vzděláním a zvýšilo se zastoupení vysokoškolačů a pracovníků s úplným středním odborným vzděláním.

Obě změny vedly ke zvýšení kvalifikační úrovně v hodnoceném podniku (tab. II).

Použitím vzorce $Kú = \frac{kvb}{lčp}$ dostáváme tyto výsledky:

— kvalifikační úroveň v roce 1976	6,396
— kvalifikační úroveň v roce 1980	6,669
— index 1980/1976 v %	104,3
— zvýšení kvalifikační úrovně v 6. pětiletce	+0,273

II. Zvýšení kvalifikační úrovně

Stupeň vzdělání	1976		1980		Rozdíl v %
	počet kvalifikač. bodů	%	počet kvalifikač. bodů	%	
Základní	1 730	5,3	1 503	4,7	—0,6
Vyučen	8 535	26,2	8 460	26,4	+0,2
Střední odborné	4 690	14,4	3 640	11,4	—3,—
Úplné střední odborné	14 504	44,4	14 994	46,8	+2,4
Vysokoškolské	3 160	9,7	3 420	10,7	+1,—
Celkem	32 619	100,0	32 017	100,0	—

ROZBOR KVALIFIKAČNÍ ÚROVNĚ V RÁMCI PODNIKU

Z vývoje kvalifikační úrovně v 6. pětiletce nelze vyvodit závěr, zda dosažené zvýšení odpovídá objektivním možnostem nebo zda tempo růstu kvalifikační úrovně mohlo být rychlejší. K prohloubení analýzy je nezbytné provést srovnání mezi závody v rámci ZNŽP a posoudit rozdíly v přístupu ke zvyšování kvalifikační úrovně v jednotlivých okresech (tab. III).

Z údajů v tabulce jsou zřejmé rezervy, které musí být využity při zajišťování dalšího růstu kvalifikační úrovně v podniku. Jedná se o:

— zhoršení kvalifikační úrovně v okresech Gottwaldov a Uherské Hradiště,

— stagnaci zcela nejnižší kvalifikační úrovně v okrese Třebíč,

— podprůměrné tempo růstu v okrese Kroměříž,

— zaostávání kvalifikační úrovně pod průměrem podniku v okresech Břeclav, Hodonín, Jihlava a Znojmo.

SROVNÁNÍ SE SOUBOREM JZD V JIHMORAVSKÉM KRAJI

Kvalifikační úroveň ZNŽP Brno byla srovnávána se stejným ukazatelem souboru JZD v Jihomoravském kraji (Grolig 1981). Mezi údaji obou souborů existuje časový rozdíl. Přihlédneme-li k dosaženým výsledkům a k meziročnímu tempu růstu kvalifikační úrovně v ZNŽP, je zřejmé, že tento vliv je nepodstatný a výsledky srovnání prakticky neovlivnil:

	ZNZP Brno (k 31. 12. 1980)	soubor JZD (k 1. 2. 1978)
— počet pracovníků	4 801	111 393
— počet kvalifikačních bodů	32 017	380 178
— kvalifikační úroveň	6,669	3,568

Příčiny nižší kvalifikační úrovně souboru JZD vidíme v těchto skutečnostech:

— ZNZP jako organizace služeb, která provádí nejen výrobní, ale

III. Vývoj kvalifikační úrovně v závodech ZNZP

Okres	Kvalifikační úroveň		Rozdíl	Rozdíl v %
	1976	1980		
Blansko	7,098	7,427	+0,329	+4,6
Brno	6,414	6,640	+0,226	+3,5
Břeclav	5,735	6,048	+0,313	+5,5
Gottwaldov	7,545	7,209	-0,336	-4,4
Hodonín	5,573	6,235	+0,662	+11,9
Jihlava	5,431	6,029	+0,598	+11,-
Kroměříž	6,519	6,559	+0,040	+0,6
Prostějov	6,638	6,876	+0,238	+3,6
Třebíč	5,382	5,383	+0,001	+0,02
Uherské Hradiště	6,726	6,508	-0,218	-3,2
Vyškov	7,207	7,447	+0,240	+3,3
Znojmo	5,499	6,017	+0,518	+9,4
Žďár nad Sázavou	6,583	7,237	+0,654	+9,9

IV. Struktura pracovníků obou souborů podle vzdělání

Stupeň vzdělání	Soubor JZD v %	ZNZP Brno v %	Rozdíl
Základní	63,8	31,3	-32,5
Vyučen	24,9	35,2	+10,3
Střední odborné	3,7	7,6	+3,9
Úplně střední odborné	6,1	22,3	+16,2
Vysokoškolské	1,5	3,6	+2,1

i obchodní a poradenskou činnost, má vyšší podíl technicko-hospodářských pracovníků (THP), tj. pracovníků se vzděláním středním a vysokoškolským. K 31. 12. 1980 činil podíl kategorie THP u ZNZZ 33,7 % celkového stavu pracovníků, u souboru JZD 11,9 %.

— Značný podíl dělnické kategorie v JZD tvoří starší pracovníci, kteří jako bývalí soukromě hospodařící zemědělci nebyli vyučeni. V ZNZZ byla původně obdobná situace, ale technický pokrok provázený mechanizací a automatizací technologie skladovacích a výrobních kapacit si vynutil zavedení učebního oboru „průmyslový krmivář“ v roce 1964.

Struktura pracovníků obou souborů podle vzdělání potvrzuje oba uvedené hlavní důvody (tab. IV).

Porovnání kvalifikační úrovně obou souborů na úrovni okresů ukazuje některé shodné tendence, které by měly vést orgány řídicí zemědělství v okresech k zamyšlení. Tab. V ukazuje příznivou kvalifikační úroveň v obou složkách agrokomplexu v okresech Blansko (2. pořadí JZD i ZNZZ) a Gottwaldov (1. pořadí JZD a 4. pořadí ZNZZ). Nízká kvalifikační úroveň se udržuje v okrese Třebíč (11. pořadí JZD, 13. pořadí ZNZZ) a Znojmo (13. pořadí JZD, 12. pořadí ZNZZ). Obdobné relace jsou i u skupiny pracovníků s vysokoškolským vzděláním, kde v obou souborech patří k nadprůměrným okresy Blansko a Gottwaldov, k podprůměrným okresy Třebíč, Znojmo a u ZNZZ ještě okres Prostějov.

V. Porovnání kvalifikační úrovně obou souborů v okresech Jihomoravského kraje

Okres	Kvalifikační úroveň		Pořadí okresů	
	JZD	ZNZZ	JZD	ZNZZ
Blansko	4,005	7,427	2	2
Brno	3,784	6,640	3	6
Břeclav	3,412	6,048	6	10
Gottwaldov	4,189	7,209	1	4
Hodonín	3,270	6,235	10	9
Jihlava	3,473	6,029	5	11
Kroměříž	3,315	6,559	9	7
Prostějov	3,474	6,876	4	5
Třebíč	3,140	5,383	11	13
Uherské Hradiště	3,130	6,508	12	8
Vyškov	3,361	7,447	8	1
Znojmo	2,821	6,017	13	12
Žďár nad Sázavou	3,411	7,237	7	3

KVALIFIKAČNÍ EFEKT

Zatímco měření kvalifikační úrovně prokázalo praktickou použitelnost, je vyjádření přínosu kvalifikace kvalifikačním efektem spojeno s problémy. V podmínkách organizace ZZN dochází k modifikaci čitatele v Groligově vzorci pro výpočet kvalifikačního efektu. Jestliže pro zemědělství $Kef = HPZ/kvb$ nebo HPC/kvb , v nákupní organizaci budou v čitateli uvedeny finanční výkony nebo zisk. V zájmu srovnatelnosti byl ukazatel roku 1976 nahrazen údaji roku 1977 (cenová přestavba od 1. 1. 1977). V období 1977 až 1980 je vývoj kvalifikačního efektu v ZNZP příznivý:

	1977	1980	rozdíl v Kčs	v %
— finanční výkony na 1 kvalifikační bod	91 938	113 870	+21 932	+23,9
— zisk na 1 kvalifikační bod	5 405	6 436	+1 031	+19,1

Srovnání údajů podle závodů ukazuje značně diferencované výsledky, které nelze vysvětlit rozdíly ve využívání kvalifikace v jednotlivých okresech. Tyto rozdíly jsou v rozhodující míře dány již rozpisem plánu z podniku. Rozsah hlavních činností — výroby krmných směsí a odbytů obilí — není záležitostí schopností, kvalifikace a aktivity pracovníků ZNZZ. Dispozice na odbyt obilí i limity výroby a odbytů krmných směsí

VI. Vývoj kvalifikačního efektu vyjádřeného ve finančních výkonech připadajících na 1 kvalifikační bod podle závodů

Okres	Kvalifikační efekt v Kčs			
	1977	1980	rozdíl	
			v Kčs	v %
Blansko	83 385	111 886	+28 501	+34,2
Brno	107 536	142 346	+34 810	+32,4
Břeclav	115 137	137 996	+22 859	+19,9
Gottwaldov	72 851	79 260	+6 409	+8,8
Hodonín	125 590	140 082	+14 492	+11,5
Jihlava	83 710	103 282	+19 572	+23,4
Kroměříž	85 904	123 938	+38 034	+44,3
Prostějov	95 411	123 989	+28 578	+30,0
Třebíč	114 362	153 113	+38 751	+33,9
Uherské Hradiště	73 306	110 556	+37 250	+50,8
Vyškov	61 865	83 641	+21 776	+35,2
Znojmo	148 969	161 386	+12 417	+10,3
Žďár nad Sázavou	89 954	88 385	-1 569	-1,7

stanovuje nadřízený orgán. Jestliže mezi jednotlivými roky dochází k poklesu odbytu nebo v důsledku oprav výrobních kapacit k poklesu výroby, zhoršuje se i produktivita práce, využití fondů, ziskovost i rentabilita. Vývoj kvalifikačního efektu vyjadřuje tab. VI.

Příčiny odchylek spočívají v uvedených důvodech. Výkony, které můžeme označit jako limitované (výroba směsí, odbyt obilí), činí 92 % finančních výkonů podniku. Proto vyjádření kvalifikačního efektu výkovým ukazatelem nemůže přinést použitelné výsledky. Teoreticky vhodnějším pro vyjádření kvalifikačního efektu je ukazatel zisku. Je nesporné, že růst kvalifikace pracovníků se musí projevit v efektivnosti řízení, v úrovni hospodárnosti, v zavádění výsledků vědeckotechnického rozvoje, a tedy i v růstu podnikové efektivnosti.

Avšak i kvalifikační efekt vyjádřený tvorbou zisku na 1 kvalifikační bod zaznamenal v jednotlivých závodech výrazně rozdílný vývoj (tab. VII).

VII. Kvalifikační efekt vyjádřený tvorbou zisku na 1 kvalifikační bod v jednotlivých závodech

Okres	1977	1980	Rozdíl	
			v Kčs	v %
Blansko	5 552	10 268	+4 716	+84,9
Brno	6 513	7 860	+1 347	+20,7
Břeclav	8 523	7 658	-865	-10,1
Gottwaldov	4 840	4 200	-640	-13,2
Hodonín	7 940	9 699	+1 759	+22,2
Jihlava	3 245	5 397	+2 152	+66,3
Kroměříž	7 730	10 580	+2 850	+36,9
Prostějov	8 406	8 747	+341	+4,1
Třebíč	5 920	8 985	+3 065	+51,8
Uherské Hradiště	5 108	4 735	-373	-7,3
Vyškov	5 170	7 555	+2 385	+46,1
Znojmo	12 963	11 862	-1 101	-8,5
Žďár nad Sázavou	5 532	2 639	-2 893	-52,3

Přihlédneme-li ke skutečnosti, že všechny závody splnily v roce 1980 plánovanou tvorbu zisku, je zřejmé, že zhoršení kvalifikačního efektu na závodech Břeclav, Gottwaldov, Uherské Hradiště, Znojmo a Žďár nad Sázavou bylo v souladu se záměry a možnostmi plánu těchto závodů. Pokles kvalifikačního efektu není v podmínkách ZNZZ výsledkem nevyužívání kvalifikace pracovních sil, ale rozhodujícím způsobem je ovlivňován stanovováním úkolů z vyšších stupňů řízení.

NÁVRHY NA PROHLoubENÍ ANALÝZY KVALIFIKACE

Zavedení ukazatele kvalifikační úrovně přispělo k hlubšímu hodnocení kvalitativní stránky reprodukčního procesu pracovní síly. Zkušenosti však ukazují, že samotný ukazatel kvalifikační úrovně nedokáže vymezit rozsah nesplněných kvalifikačních požadavků na vzdělání a nemá schopnost vyjádřit účelnost rozmístění pracovníků v organizaci. Proto je třeba Groligův ukazatel skutečné kvalifikační úrovně doplnit ukazatelem normativní kvalifikační úrovně a ukazatelem nesplněných požadavků na vzdělání. Dále je třeba používat existující ukazatele plnění kvalifikačních požadavků technicko-hospodářských pracovníků i dělníků.

Normativní kvalifikační úroveň se vypočítá stejným bodovým způsobem jako kvalifikační úroveň skutečná. Rozdíl ve výpočtu spočívá v tom, že kvalifikační úroveň normativní používá u každého pracovníka ten stupeň vzdělání, který pro jeho funkční zařazení předepisují platné mzdové předpisy.

Zavedením normativní kvalifikační úrovně se zvyšuje vypovídací schopnost ukazatele kvalifikační úrovně skutečné. Rozdíl obou ukazatelů v absolutním i relativním vyjádření vymezuje interval nenaplněných požadavků na vzdělání. Zkracování tohoto intervalu musí být programem kádrové a personální činnosti v každé organizaci.

Rozsah nesplněných požadavků na vzdělání se propočítává podle vzorců:

$$\text{absolutně } npv = K_{\text{ús}} - K_{\text{ún}}$$

$$\text{relativně } npv = \left(\frac{K_{\text{ús}}}{K_{\text{ún}}} - 1 \right) \cdot 100$$

kde: $K_{\text{ús}}$ — kvalifikační úroveň skutečná

$K_{\text{ún}}$ — kvalifikační úroveň normativní

npv — nesplněné požadavky na vzdělání

Záporný absolutní i relativní npv kvantifikuje nenaplnění kvalifikačního požadavku na vzdělání. Kladný výsledek výpočtu svědčí o překročení předepsaných požadavků.

V ZNZP Brno byla normativní kvalifikační úroveň stanovena ukazatelem 6,764. Nesplněné požadavky na vzdělání byly vypočteny takto:

$$npv \text{ (absolutně)} = 6,669 - 6,764 = -0,095$$

$$npv \text{ (relativně)} = \left(\frac{6,669}{6,764} - 1 \right) \cdot 100 = (0,986 - 1) \cdot 100 = -1,4 \%$$

Důležitost použití normativní kvalifikační úrovně potvrzuje analýza podle závodů. Zatímco srovnání kvalifikační úrovně skutečné určilo jako podprůměrné závody Břeclav, Hodonín, Jihlavu, Třebíč a Znojmo, výpočet ukazatele npv tyto původní záměry poněkud přehodnocuje. V rozsahu nenaplněného požadavku na vzdělání zůstávají nejhorší závody Třebíč (−12,1 %), Jihlava (−8,5 %) a Břeclav (−7,7 %), ale zlepšuje se postavení okresu Znojmo (−4,8 %) a zejména okresu Hodonín (−2,1 %).

Při analýze kvalifikační úrovně je nezbytné přihlídnout k plnění kvalifikačních požadavků technicko-hospodářských pracovníků i dělníků, protože teoreticky i prakticky může dojít ke stavu, kdy normativní kvalifikační úroveň bude shodná se skutečnou nebo bude i vyšší, a přesto budou existovat nedostatky v rozmístění pracovníků (tab. VIII).

Kategorie pracovníků	Vzdělání		Kvalifikační body	
	předepsané	skutečné	norma	skutečnost
D	Z	Z	1	1
D	Z	V	1	5
D	V	V	5	5
D	V	V	5	5
D	V	V	5	5
D	V	V	5	5
D	V	ÚSO	5	14
THP	ÚSO	SO	14	10
THP	ÚSO	ÚSO	14	14
THP	VŠ	ÚSO	20	14

$$K_{\text{ús}} = 78 : 10 = 7,8$$

$$K_{\text{ún}} = 75 : 10 = 7,5$$

$$npv = 7,8 - 7,5 = +0,3$$

$$npv = \left(\frac{7,8}{7,5} - 1 \right) \cdot 100 = +4 \%$$

$$\text{plnění kvalifikace THP} = \frac{1}{3} = 33,3 \%$$

$$\text{plnění kvalifikace dělníků} = \frac{7}{7} = 100 \%$$

Ukazatel plnění kvalifikace je v praxi běžně používán a vypočítá se pro hodnocenou kategorii jako poměr počtu pracovníků, kteří předepsané vzdělání splňují, k celkovému počtu pracovníků této kategorie. Ve vykazovaném plnění kvalifikačních požadavků THP jsou zahrnuty i případy prominutí vzdělání (např. z věkových důvodů). V zájmu obsahové srovnatelnosti tohoto ukazatele se skutečnou kvalifikační úrovní je nutné plnění kvalifikačních požadavků THP oprostit o případy řešené prominutím.

Poznatky z analyzovaného podniku dokumentují, že jediné ucelený komplex navržených ukazatelů může poskytnout výstižný obraz o kvalifikaci pracovních sil v podniku.

Porovnání normativní a skutečné skladby pracovníků v ZNZZP Brno ukazuje, že k dosažení „ideálního“ stavu zbývá doplnit menší počet vyučenců a hlavně se zaměřit na získávání pracovníků s vysokoškolským vzděláním (tab. IX).

Avšak ukazatele plnění kvalifikace charakterizují rozmístění pracovníků mnohem kritičtěji. V kategorii THP plní kvalifikační požadavek vzdělání

Stupeň vzdělání	Normativní potřeba	Skutečný stav 1980	Rozdíl
Základní	1495	1503	+8
Vyučen	1718	1692	-26
Střední odborné	322	364	+42
Úplné střední odborné	1025	1071	+46
Vysokoškolské	241	171	-70
Celkem	4801	4801	—

57 % pracovníků, v dělnické kategorii je požadavek na vyučení plněn na 76,5 %. Shrňeme-li všechny získané údaje a poznatky, musíme konstatovat:

— 24,6 % vyučených pracovníků vykonává práci, pro kterou stačí základní vzdělání;

— 34,5 % pracovníků s vysokoškolskou kvalifikací je zařazeno ve funkcích, pro které stačí nižší stupeň vzdělání.

Další poznatky lze vyvodit ze srovnání vztahu mezi kvalifikační úrovní a plněním kvalifikačních požadavků THP podle závodů. Správnost přístupu závodů k rozmísťování kvalifikovaných pracovníků naznačuje srovnání pořadí ZNZP v obou uvedených ukazatelech. Jestliže v závodech s nejvyšší kvalifikační úrovní je nejhorší procento plnění ukazatele kvalifikace THP, není to důvod jenom k zamyšlení, ale hlavně ke konkrétním opatřením. Naznačené srovnání vyznívá pozitivně pro závod Znojmo (v kvalifikační úrovni až dvanáctý, v plnění kvalifikace THP čtvrtý), Hodonín (devátý — druhý) a Uherské Hradiště (osmý — první). Naproti tomu neuspokojivý stav je na závodech Blansko (druhý — třináctý) a Vyškov (první — dvanáctý).

U ukazatele kvalifikačního efektu bude třeba v organizacích, jejichž rozvoj činnosti je v celospolečenském zájmu určitým způsobem limitován, používat plánovaný kvalifikační efekt a dosaženou skutečnost srovnávat nejen s minulým obdobím, ale i se stanoveným plánem.

SOUHRN

V období intenzifikace československé ekonomiky roste význam kvalifikace pracovních sil v celém národním hospodářství. K prohloubení analýzy té části kvalifikace, kterou tvoří vzdělání, přispěly ukazatele kvalifikační úrovně a kvalifikačního efektu podle Groliga.

Použití těchto ukazatelů v ZNZP Brno poskytlo přehled o vývoji kvalifikační úrovně v 6. pětiletce, ukázalo rozdíly mezi závody v rámci podniku a při srovnání kvalifikační úrovně se souborem JZD v Jihomoravském kraji upozornilo na shodné tendence v některých okresech.

Současné se potvrdilo, že dosavadní soustava ukazatelů nedokáže vymezit rozsah nesplněných kvalifikačních požadavků. Proto bylo navrženo doplnit Groligův ukazatel skutečné kvalifikační úrovně ukazatelem normativní kvalifikační úrovně a ukazatelem nesplněných požadavků na vzdělání. Dále je nutné vyjádřit i účelnost rozmístění pracovníků v organizaci. Soustava ukazatelů hodnotících kvalifikační úroveň a úkoly organizace v této oblasti obsahuje ukazatele:

- kvalifikační úroveň skutečná
- kvalifikační úroveň normativní
- nesplněné požadavky na vzdělání
- plnění kvalifikace dělníků
- plnění kvalifikace THP

Při měření kvalifikačního efektu je nutné brát v úvahu, do jaké míry je rozvoj činnosti organizace limitován celospolečenskou potřebou. Proto se doporučuje používat kvalifikační efekt plánovaný a hodnotit, jak byl skutečně dosažen.

Význam kvalifikace jako faktoru růstu ekonomické efektivity vyžaduje, aby jí byla věnována ve všech organizacích potřebná pozornost. Navržená soustava ukazatelů poskytuje ovšem hospodářským organizacím dostatečné nástroje k analýze kvalifikační úrovně i její efektivity.

Literatura

- GROLIG, A.: *Ekonomika zemědělství* (skripta). Brno, VŠZ 1981.
GROLIG, A.: Kvalifikace pracovní síly v zemědělství. *Zeměd. Ekon.*, 26, 1980, č. 3.
KOVÁČ, M.: Příprava inženýrských кадрů pro potreby agrokomplexu po XVI. zjazdu KSČ. *Ekonomika poľnohospodárstva*, 1981, č. 10.
KRILEK, J.: *Ekonomická efektivnost zemědělství*. Praha, Svoboda 1979.

Došlo dne 10. 11. 1981

REICH A., *Zemědělské zásobování a nákup, koncernový podnik*, Kotlářská 53, 658 83 Brno

Použití ukazatelů hodnotících kvalitativní stránku reprodukčního procesu pracovní síly

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 591—602. — 9 tab., lit. 4]

zemědělství, nákup, pracovní síly, kvalifikační úroveň, kvalifikační efekt, ukazatele, analýza syntéza, teoretické pojednání

Článek popisuje zkušenosti získané praktickým použitím ukazatelů kvalifikační úrovně a kvalifikačního efektu v organizaci Zemědělské zásobování a nákup v Jihomoravském kraji. Na základě poznatků a provedené analýzy navrhuje autor doplnit soustavu ukazatelů hodnotících kvalifikační úroveň tak, aby vyjádřila rozsah nesplněných kvalifikačních požadavků i účelnost rozmístění kvalifikovaných pracovníků v organizaci. U kvalifikačního efektu zdůrazňuje autor nutnost brát v úvahu jeho plánovanou hodnotu.

РЕИХ А., Сельскохозяйственное предприятие по закупке и заготовке, Котларжска 53, 653 83 Брно

Использование показателей, оценивающих качественную сторону воспроизводственного процесса рабочей силы

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, s. 591—602. — 9 табл., лит. 4

сельское хозяйство, закупка, рабочая сила, уровень квалификации, эффект квалификации, показатели, анализ, синтез, теоретическое обсуждение

В статье описан опыт приобретенный в области практического использования показателей уровня квалификации и эффекта квалификации в организации Сельскохозяйственного снабжения и закупки в Южноморавской области. На основе данных и проведенного анализа автор предлагает дополнить систему показателей, оценивающих уровень квалификации так, чтобы она выражала объем невыполненных квалификационных требований и целесообразность распределения квалифицированных работников в организации. Автор подчеркивает у эффекта квалификации необходимость учитывать его плановое значение.

REICH A., Agricultural Purchase and Supply Enterprise, Kottlárská 53, 658 83 Brno

The Use of Indicators Evaluating the Qualitative Aspect of the Labour Force Reproduction Process

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 591—602. — 9 tabs, refs 4

agriculture, purchase, labour force, level of qualification, qualification effect, indicators, analysis, synthesis, theoretical treatise

Experience obtained by practical application of the indicators of the level of qualification and of qualification effect in the Agricultural Purchase and Supply Enterprise in the South-Moravian region is described. On the basis of the knowledge obtained and performed analysis it is proposed to complement the system of indicators for the evaluation of the qualification level so that it would characterise the extent of unfulfilled qualification demands and the expediency of displacement of skilled workers within the organisation. As to the qualification effect, the necessity of taking into consideration its planned value is pointed out.

REICH, A., Landwirtschaftlicher Ankaufs- und Versorgungsbetrieb, Kottlárská 53, 658 83 Brno

Anwendung der Kennziffern, die qualitative Seite des Reproduktionsprozesses der Arbeitskraft bewerten

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 501—602. — 9 Tab., Lit. 4

Landwirtschaft, Einkauf, Arbeitskräfte, Qualifizierungsniveau, Qualifizierungseffekt, Kennziffern, Analyse, Synthese, theoretische Abhandlung

Der Beitrag beschreibt Erfahrungen, die durch die praktische Verwendung der Kennziffern des Qualifizierungsniveaus und des Qualifizierungseffektes in der Organisation „Landwirtschaftliche Versorgung und Ankauf“ im Südmährischen Bezirk gewonnen wurden. Aufgrund der Erkenntnisse und der vorgenommenen Analyse schlägt der Autor einen Komplex von Kennziffern vor, die das Qualifizierungsniveau so bewerten, damit sie den Umfang der nicht erfüllten Qualifizierungsanforderungen und die Zweckmäßigkeit der Verteilung der qualifizierten Arbeiter in der Organisation ausdrücken. Beim Qualifizierungseffekt betont der Autor die Notwendigkeit, seinen geplanten Wert zu beachten.

Adresa autora:

Ing. Alois Reich, Zemědělské zásobování a nákup, koncernový podnik, Kottlárská 53, 658 83 Brno

Efektívnosť je spojená s cieľavedomou ľudskou činnosťou a jej racionálnou, t. j. rozumným uvažovaním a jednaním. Len racionálna, cieľavedomá ľudská práca môže byť efektívna, t. j. prináša žiadúce efekty, splňuje dané ciele, nech už ide o ciele spoločenské, alebo ciele kolektívov či jednotlivcov.

Ekonomická efektívnosť ako sociálno-ekonomická kategória sa najčastejšie spája s ekonomickou efektívnosťou reprodukčného procesu celého národného hospodárstva, jeho podstata sa nevyčerpáva len v oblasti materiálnej výroby.

Problematika ekonomickej efektívnosti riadenia sa v našej ekonomickej literatúre komplexne teoreticky rozpracúva až v poslednom období. Priaznivejšia situácia v riešení danej problematiky je v ZSSR (Tkačenko, Kamenicer, Zavadskij), NDR (Gusek, Lehman, Broda), Bulharsku (Golov) a v súčasnom období aj v MLR (Ivanič, Pelleg). U autorov z týchto krajín sa už niekoľko rokov stretávame s pojmom efektívnosť riadenia a riadiacej práce a s tvorbou rôznych noriem riadiacej práce.

VYMEDZENIE POJMU EKONOMICKÁ EFEKTÍVNOSŤ RIADENIA

Zvyšovať produktivitu organizátorskej a riadiacej práce je, ako historické skúsenosti potvrdzujú, veľmi ťažké. Podľa sovietskych autorov Savčenko a Suprun (1979) za posledných 100 rokov dosiahol priemerný ročný prírastok produktivity práce vo sfére riadenia vyspelých štátov len 2 %, zatiaľ čo vo výrobnnej sfére 15 %. Objem riadiacej práce, ktorý sa neustále zvyšoval, sa podarilo úspešne splniť hlavne rastom počtu riadiacich pracovníkov, nie však zvyšovaním produktivity ich práce.

Súvislosť riadenia a výroby, závislosť rastu produktivity vo výrobe od rastu produktivity práce v riadiacej sfére umožňujú sledovať, analyzovať, hodnotiť a na základe toho neustále zvyšovať efektívnosť riadenia a riadiacej práce.

Úlohy organizácie, riadenia a riadiacej práce nemožno chápať len ako dosahovanie ekonomického efektu. Riadenie presahuje ekonomické princípy a smeruje k princípom sociálnym, k optimálnemu pracovnému a životnému uspokojeniu, k vytváraniu podmienok pre rast osobnosti ľudí. Podľa toho možno hovoriť nielen o ekonomickej, ale aj o sociálnej efektívnosti organizácie, riadiacej práce a riadenia.

Názory na to, ako zobrazit a vyhodnocovat efektivnost riadenia sa rozchádzajú, pretože skúmanie riadiacej práce spojené s jej kvantifikáciou je veľmi ťažké. Riadiaca práca je obecné považovaná za prácu tvorivú, ktorú nevieme podľa nejakých kritérií vopred normovať. Pretože riadiaca práca ovplyvňuje chovanie riadeného systému a v ňom prebiehajúce procesy, je najúčelnejšie za efektivnosť riadenia považovať ekonomickú efektivnosť systému, ktorý je objektom riadiaceho úsilia príslušných riadiacich pracovníkov.

Väčšina autorov, napríklad Horváth (1978), Hrmo (1979) a Hurta (1977), stanovuje efektivnosť riadiacej práce na základe výrobných výsledkov, čím potvrdzujú produktívny charakter riadiacej činnosti a jej dialektickú jednotu s výrobným procesom.

Počet THP v poľnohospodárskych podnikoch SSR prepočítaný na jednotku plochy je podľa Bezáka (1978) veľmi variabilný a dosahuje hodnotu 0,8 až 2,5 THP na 100 ha p. p. v závislosti od intenzity výroby, objemu pomocných odvetví, pridruženej výroby a od ďalších výrobných a nevýrobných faktorov. Horváth (1978) vychádza pri hodnotení úrovne a produktivity riadenia z toho, že funkciu riadenia možno zabezpečiť iba vtedy, keď sa v podniku vytvorí efektívny systém riadenia, a tento treba racionalizovať práve tak, ako sa racionalizujú výrobné a pracovné procesy, pričom autor navrhuje hľadiská, z ktorých by sa mal proces riadenia hodnotiť.

Sovietski autori Tkačenko a Jakovlev (1978) ukazujú, že efektivnosť riadiacej práce závisí od stupňa hospodárnosti, istoty pri rozhodovaní a optimalizačného prístupu. Zmienení autori definujú hospodárnosť riadiacej práce s minimálnymi časovými i materiálnymi nákladmi.

Do sústavy ukazovateľov efektivnosti riadenia sa často zahrňujú ukazovatele charakterizujúce po rôznych stránkach kvalitu riadiacej práce, napr. úroveň mechanizácie riadiacej práce, koeficient technickej vybavenosti riadiacej práce (komunikačnými, signalizačnými zariadeniami, dispečerskou technikou a pod.). Takto charakterizuje efektivnosť riadenia Kamenicer (1978) a podobné ukazovatele volí aj Zavadskij (1977). Niektorí autori (Malý 1979, Řezníček 1975) riešia problém tak, že nepoužívajú vlastné ukazovatele efektivnosti riadenia, ale ukazovatele vyjadrujúce niektoré podmienky viac či menej efektívneho riadenia.

Racionalizácia riadiacej štruktúry, ktorá odprevádzala prechod na odvetvovú organizačnú štruktúru, sa prejavila znížením počtu THP. Hrmo (1979) uvádza, že však skôr ide o dôsledky spresnenia kategorizácie profesií, pri ktorej vedúci pracovníci skupín a čiat vykonávajúci súčasne robotnícku profesiu sa nezapočítavali do stavu THP.

Značná početnosť faktorov, ktoré ovplyvňujú efektivnosť riadenia, spôsobuje zložitosť stanovenia súhrnného ukazovateľa riadiacej práce a každý zo spomenutých autorov rieši daný problém z jednostranného pohľadu.

METODIKA A CIEĽ PRÁCE

Efektivnosť riadenia je svojím charakterom multikritériálna. Jej posúdenie vyžaduje komplexný prístup. To nie je ľahké vzhľadom na charakter a zvláštnosti riadiacej práce. Najproblematickejšie je stanoviť všetky kritériá hodnotenia, alebo jediné hodnotiace kritérium.

Pri analýze ekonomických kategórií sa stále viac používajú matematické a štatistické metódy. Zo štatistických sme zvolili výpočet priemerných hodnôt, testovanie (t a F), rozptyl, skúmanie závislosti a regresie. Štatistika umožňuje skúmať súbor z viacerých hľadísk ako aj komplexne.

Pri prácach spojených s analyzovaním hlavných faktorov efektívnosti riadenia ako faktorov súvisiacich s normatívnym určením zdôvodnených počtov THP sme postupovali takto:

— Obmedzili sme sa na nevyhnutné činnosti podniku, ktoré vplyvajú na objem práce pri plnení vymedzeného okruhu funkcií. Celkove sme sledovali v priebehu štyroch rokov 123 výrobné-ekonomických a organizačných ukazovateľov.

— Sledovali sme základné ukazovatele o počtoch riadiaceho personálu podľa funkcií.

— Hodnotili sme vplyv niektorých zo 123 vytypovaných a uvažovaných faktorov, ktoré boli výsledkom logickej analýzy a pôsobia na početnosť THP v podniku z rozdielnych výrobných oblastí, a to nížinnej (38 zlúčených JRD) a horskej (14 JRD) pomocou korelačnej a regresnej analýzy.

— Pomocou korelačnej analýzy sme zisťovali vzájomnú závislosť a podmienenosť medzi číselnou hodnotou logicky stanovených faktorov efektívnosti riadenia a THP podľa jednotlivých funkcií vyplývajúcich z organizačnej štruktúry a jej vnútropodnikového členenia.

Na základe uvedenej metodiky práce sme chceli dosiahnuť cieľ predloženej práce, t. j. nájsť ekonomické ukazovatele hospodárenia v podniku, ktorých hodnota je vo veľkej miere ovplyvnená činnosťou THP, a tak stanoviť hlavné faktory efektívnosti riadenia zlúčených JRD, vyjadriť efektívnosť riadenia ako funkciu niekoľkých faktorov, o ktorých vieme alebo predpokladáme, že ju ovplyvňujú.

SÚČASNÁ ÚROVEŇ EKONOMICKEJ EFEKTÍVNOSTI RIADENIA A JEJ VÝVOJOVÉ TENDENCIE

Počet THP vybraného súboru poľnohospodárskych podnikov SSR prepočítaný na jednotku plochy je veľmi variabilný. Kvantitatívna vybavenosť podnikov THP v prepočte na 1000 ha p. p. predstavuje v nížinnej oblasti 18,93 ($s = 13,32$) a v horskej 15,03 ($s = 21,80$) tejto kategórie pracovníkov. V prepočte na 100 pracovníkov je to v nížinnej oblasti 10 a v horskej 12 THP, to znamená, že tento podiel je 10 a 12-percentný.

Kvalitatívna vybavenosť podniku THP predstavuje ich kvalifikačnú a vzdelanostnú štruktúru, a to vyjadrením podielu vysokoškolákov (VŠ) a stredoškolákov (SŠ) na 100 THP. V nížinnej oblasti pripadá na 100 THP 18,5 % VŠ a v horskej 12,9 % VŠ. Ak charakterizujeme podiel stredoškolákov na 100 THP, v nížinnej oblasti je to 48 % a v horskej 55 %. Prehodnotenie kvalitatívnej vybavenosti podniku THP je objektívne dané tým, že naše poľnohospodárstvo dospelo do takého štádia vývoja, že sa jeho výroba zakladá na práci zložitej a kvalifikovanej.

V poľnohospodárskych podnikoch existuje najširší pomer medzi THP a ostatnými pracovníkmi (1 : 8–10) oproti ostatným odvetviám národného hospodárstva (v priemere 1 : 3,6) — Hurtoš 1978. Preto je nutné túto kategóriu pracovníkov posilniť najmä vysokoškolskými a stredoškolskými odborníkmi a aktivizovať ich vo výrobnéj sfére. Týka sa to najmä

riadiacich pracovníkov prenášajúcich rozhodnutia priamo výkonným pracovníkom, ktorí dosahujú vo väčšine prípadov len základné vzdelanie, doplnené ZŠP či inými krátkodobými formami štúdia (kurzmi a pod.), čo možno hodnotiť ako nedostačujúce, lebo bez kvalifikovanej účasti vedúcich strojových liniek nemožno riešiť naliehavé problémy koncovky výroby ako hospodárnosť, znižovanie nákladovosti a pod.

Vnútropodnikové rozdelenie THP musí rešpektovať náročnosť jednotlivých úsekov, a to tak z hľadiska výrobného zabezpečenia, ako aj z hľadiska hmotnej zodpovednosti, a musí rešpektovať aj podiel úsekov na tvorbe výsledných hospodárskych ukazovateľov. V našom vybranom súbore poľnohospodárskych podnikov vnútorné členenie THP dokumentuje tab. I.

I. Vnútropodnikové rozdelenie THP v %

Kategória THP	Výrobná oblasť	
	nížinná	horská
Hospodárske vedenie	10,2	15,1
Administratívno-štábni pracovníci	25,5	31,6
Vykonávajúci ekonomicko-štábne činnosti	24,0	29,0
Zásobovanie, odbyť, skladovanie	7,1	4,0
Investičná výstavba	5,2	4,1
Riadenie a výroba v RV	21,1	16,2
Riadenie a výroba v ŽV	17,9	17,0
Technické služby	12,0	11,1
Prídružená výroba	12,7	18,6

Výkony podniku v prepočítaní na 1 THP vzrástli o 16,6 % v nížinnej a o 26,4 % v horskej výrobnej oblasti. Podobný trend vývoja bol zaznamenaný aj u ostatných ukazovateľov výsledkov hospodárenia. V zdokonalenej sústave riadenia národného hospodárstva však rozhodujúcim ukazovateľom ekonomickej aktivity podniku nie je hrubá výroba, ale čistá produkcia. Z tejto pozície sme hodnotili aj efektívnosť práce THP prostredníctvom trhovej produkcie, ale hlavne bilančného zisku. Trend rastu bilančného zisku (v nížinnej o 2,2 % a horskej oblasti o 1,5 %) dokazuje, že rast produkcie bol prakticky pohltý rastom nákladov. Všeobecne pod efektívnosťou rozumieme stupeň produktívneho využívania objektívnych a subjektívnych faktorov v pracovnom, výrobnom a riadiacom procese. Efektívnosť je teda vzťah medzi určitými zdrojmi a ich exploatáciou. V našom súbore vybraných JRD sme dosiahnutú úroveň efektívnosti riadenia hodnotili na základe výrobo-ekonomických hľadísk (tab. II).

II. Výsledné ukazovatele a nákladové ukazovatele v tis. Kčs na THP

Ukazovateľ	Výrobná oblasť			
	nížinná		horská	
	1976	1979	1976	1979
Výkony podniku	828,4	965,8	639,7	808,4
Celková hrubá produkcia	761,8	905,5	572,8	658,6
Hrubá poľnohospodárska produkcia	698,7	786,8	344,8	277,0
Trhová produkcia	672,1	757,2	432,5	562,3
Bilančný zisk	125,4	128,1	73,8	74,9
Náklady celkom	709,3	803,0	524,9	755,4
Materiálové náklady	415,8	472,7	302,0	426,2
Pracovné náklady	212,4	231,2	169,1	201,5
Režijné náklady	81,1	99,1	53,8	128,6

Všeobecne možno konštatovať, že poľnohospodárske podniky v nížinnej oblasti dosahujú vyššiu úroveň efektívnosti riadenia, čo je podmienené aj vhodnejšími výrobnó-ekonomickými faktormi, a lepšie zhodnocujú predpoklady pre úspešnú riadiacu činnosť. Špecifiká výroby v jednotlivých skúmaných oblastiach sú natoľko rozdielne, že za danej situácie sa nedá predpokladať, že by sa tieto značné rozdiely preklenuli tak, aby sa podniky oboch oblastí vyrovnali čo do efektívnosti riadenia.

Produktivita práce je hodnotiace kritérium v každej sfére činnosti, vrátane sféry organizácie a riadenia, aj keď diskusie o jej produktívnom charaktere nie sú ukončené. Napriek nejasnostiam a rozdielom v názoroch na definíciu pojmu produktivita práce sa najčastejšie podľa Svobodu (1979) definuje ako „účinnosť účelne vynaloženej konkrétnej ľudskej práce pri tvorbe užitných hodnôt“. Pri chápaní pojmu produktivita práce THP treba však vidieť, ako konštatuje autor, jej sprostredkovanú formu.

Výkony podniku prepočítané na 1 pracovníka vzrástli v celom skúmanom súbore o 24,0 %, na 1 THP o 19,5 %. Podobné tendencie sú aj v ostatných ukazovateľoch (celková hrubá produkcia, hrubá poľnohospodárska produkcia, trhová produkcia). Uvedená skutočnosť nám dokumentuje myšlienku, že rast THP bol rýchlejší ako rast ich produktivity práce a nebol odprevádzaný úmerným rastom výrobného efektu. Tento fakt je dokumentovaný hlavne indexom rastu bilančného zisku, ktorý sa vyvíjal oveľa pomalším tempom a v prepočítavej relácii na 1 pracovníka vzrástol v sledovanom období o 3,8 %, na 1 THP iba o 1,9 %.

Nepriamym spôsobom na produktivitu práce riadiaceho a správneho aparátu poukazuje tab. III, v ktorej sme analyzovali niektoré vybrané ukazovatele hospodárskej a správnej činnosti v podniku.

V tejto súvislosti treba ešte poznamenať, že rôzni autori sa pokúšajú vyjadriť efektívnosť nákladov na riadenie rôznymi ukazovateľmi a pro-

III. Hodnota vybraných ukazovateľov podniku na 1 THP

Ukazovateľ	Výrobná oblasť	
	nížinná	horská
Výmera p. p. v ha	54,9	74,1
Výmera o. p. v ha	50,3	18,0
Hodnota ZP v Kčs	1 078 124,0	1 297 605,0
Hodnota strojov v Kčs	272 420,0	297 518,0
Počet osobných áut	0,16	0,18
Počet faktúr spolu	54,0	40,0
Počet pracovných skupín	0,6	0,7
Počet pracovníkov	9,4	8,6

stredníctvom rôznych spôsobov hodnotenia. Je skutočnosťou, že ekonomická efektívnosť nákladov vynaložených na riadenie môže byť izolovane zisťovaná a hodnotená len veľmi ťažko. Preto podľa nášho názoru treba pri voľbe ukazovateľov vychádzať z toho, že najobjektívnejším meradlom sú výrobné-ekonomické výsledky podniku, aj keď musíme pripustiť možnosť, že môžu nastať prípady, že podniky budú mať rovnaké výsledky hospodárenia, ale rozdielne náklady na riadenie. Riadiaca práca má tvorivý charakter a napriek tomu, že na tvorbe úžitkových hodnôt sa podieľa sprostredkovanou formou, mieru jej prínosu pre podnik musíme merať výsledkami hospodárenia organizácie.

ANALÝZA A VÝBER FAKTOROV EFEKTÍVNOSTI RIADENIA

Zvyšovanie ekonomickej efektívnosti riadenia a riadiacej práce je v súčasnej dobe jedným z dôležitých smerov zvyšovania efektívnosti ekonomiky. Nie je možné rozvíjať len efektívnosť výroby a neobsiahnuť pritom efektívnosť riadenia.

V tejto časti štúdia problémov efektívnosti riadenia a jej faktorov sme uskutočňovali poznávanie na základe korelačnej analýzy. Vytvorili sme okolo 300 párových korelácií. Z vypočítaných korelačných koeficientov sme ďalej analyzovali iba tie, ktoré boli preukazné na základe kritéria na hladine významnosti $\alpha = 0,01$, alebo aspoň $\alpha = 0,05$.

Sledovania ukazujú, že množstvo riadiacich prác a tým aj počet THP ako jeden z hlavných faktorov efektívnosti riadenia, sú v bezprostrednom spojení s meradlami výroby, podmienkami, vybavením riadiacej práce a pod.

Pri vyhodnocovaní výsledkov viacnásobných korelácií (okolo 100) bol postup zhodný ako pri párových koreláciách, čiže analyzovali sme iba preukazné mnohonásobné korelačné koeficienty. Vychádzali sme z predpokladu, že riadenie tvorí dialektickú jednotu s výrobným procesom, čo

vyplýva z produktívneho charakteru riadenia a riadiacej práce. Bez týchto by nebolo možné účelne koordinovať jednotlivé prvky reprodukčného procesu v zmysle realizácie vytýčených cieľov.

Objasnenie vplyvu predpokladaných faktorov efektívnosti riadenia sme uskutočnili cez kvantifikáciu ich vzťahov k početným stavom THP za podnik celkom a podľa jednotlivých kategórií rozdelenia riadiacich pracovníkov. Na základe takto stanoveného metodického postupu sme určili faktory s najsilnejšou pôsobnosťou na početné stavy THP, pričom každý z faktorov je preukazný na $\alpha = 0,01$ hladine významnosti. U všetkých faktorov, pre ktoré bol vypočítaný korelačný koeficient a ktoré sme na základe t testu vybrali, bola v záverečnej fáze uskutočnená logická analýza, či má daný faktor vzťah k príslušnej kategórii THP. Takto korelačne a logicky vybrané faktory sme navzájom kombinovali a z nich vypočítali koeficienty mnohonásobnej korelácie. Kombinácia faktorov, ktorá mala najvyššiu hodnotu korelačného koeficientu, tvorila základ faktorov efektívnosti tej-ktorej skupiny THP. Pre skupinu THP v podniku celkom to boli faktory uvedené v tab. IV.

Zaujímavá je pôsobnosť ukazovateľa celková výmera ornej pôdy, keď v nížinnej výrobnnej oblasti je jeho pôsobnosť zhodná s faktorom cel-

IV. Korelačná závislosť THP od rozhodujúcich faktorov

Ukazovateľ	Výrobná oblasť	
	nížinná	horská
Výmera poľnohospodárskej pôdy	-0,73	-0,69
Výmera ornej pôdy	-0,69	0,58
Evidenčný počet pracovníkov	0,92	0,94
Výkony podniku	0,71	0,80
Celková hrubá produkcia	0,74	0,77
Hrubá poľnohospodárska* produkcia	0,78	0,67
Trhová produkcia	0,75	0,79
Bilančný zisk	0,79	0,68
Náklady celkom	0,64	0,62
Pracovné náklady	0,72	0,80
Režijné náklady	0,82	0,79
Počet prevádzkových jednotiek	0,63	0,67
Počet hospodárskych stredísk	0,84	0,62
Hodnota ZP	0,69	0,73
Hodnota strojov	0,78	0,63
Počet druhov výrobkov	0,61	0,73

ková výmera poľnohospodárskej pôdy (súvisí to s vysokým stupňom zornenia), avšak v horskej oblasti má tento faktor kladnú orientáciu a pôsobí aktívne na zvyšovanie počtov THP, čo je plne logické. Pôsobnosť ostatných faktorov neukazuje žiadne špecifiká a je úplne v zhode s logickým predpokladom.

Pri skúmaní korelačnej závislosti medzi THP vykonávajúcich ekonomické činnosti a jednotlivými výrobnými ukazovateľmi činnosti podniku sme vybrali faktory s rozhodujúcou pôsobnosťou (tab. V).

V. Korelačná závislosť THP administratívno-hospodárskych a vykonávajúcich ekonomické činnosti od rozhodujúcich faktorov

Ukazovateľ	Výrobná oblasť	
	nižinná	horská
Výmera poľnohospodárskej pôdy	-0,78	-0,52
Výmera ornej pôdy	-0,77	0,63
Evidenčný počet pracovníkov	0,87	0,91
Celková hrubá produkcia	0,62	0,75
Trhová produkcia	0,69	0,75
Náklady celkom	0,64	0,57
Pracovné náklady	0,73	0,76
Počet hospodárskych stredísk	0,67	0,72
Hodnota ZP	0,59	0,72
Počet odberateľov a dodávateľov	0,53	0,63
Počet druhov výrobkov	0,63	0,57
Počet THP celkom	0,73	0,64
Počet pracovných skupín	0,51	0,61

Z jednotlivých korelácií môžeme vyčítať, že početné stavy administratívno-hospodárskych a technickohospodárskych pracovníkov vykonávajúcich ekonomické činnosti závisia predovšetkým od faktorov spojených s výmerou podniku, s rozsahom výroby, početnosťou pracovníkov a tiež počtom THP v podniku ako celku.

Keď sme za závisle premennú zvolili priemerný evidenčný počet THP zabezpečujúcich riadenie a ekonomiku RV, zistili sme, že zo zvolených kritérií sa najsilnejšie prejavili: hrubá produkcia RV, materiálové náklady v RV, pracovné náklady v RV, výmera poľnohospodárskej pôdy, výmera ornej pôdy, výmera technických plodín, výmera trvalých kultúr, hodnota ZP v RV, počet pracovných skupín v RV, počet pracovných skupín špeciálnych plodín, režijné náklady RV a trhová produkcia RV.

Keď sme za premennú zvolili priemerný evidenčný počet THP zabezpečujúcich riadenie a ekonomiku ŽV, zistili sme, že to boli tieto faktory: hrubá a trhovú produkcia ŽV, materiálne, pracovné a režijné náklady úseku ŽV, počet dobytčích jednotiek, počet zvierat zapojených do vyšších stupňov kontroly užitočnosti, počet kategórií hospodárskych zvierat, hodnota ZP na úseku ŽV, počet pracovných skupín v ŽV, počet úsekov a odvetví ŽV.

Pri výpočte korelačných závislostí sme použili relatívne čísla, aby sme sa vyhli autokorelácii, ktorá pri použití absolútnych čísiel (neprepočítaných na mernú jednotku) môže potvrdiť koreláciu štatisticky a logicky neexistujúcu. Na základe testovania možno konštatovať, že korelačné koeficienty sú preukazné pri hladine významnosti $\alpha = 0,01$, čo dovoľuje robiť záver o hodnovernosti súvislostí a vzťahov medzi uvedenými faktormi.

DISKUSIA A ZÁVER

Najťažšie je pre takto široko chápanú ekonomickú kategóriu ako je efektívnosť riadenia stanoviť všetky hodnotiace kritériá, alebo či ju možno hodnotiť na základe jedného syntetického ukazovateľa. Vzhľadom na súčasnú teoretickú rozpracovanosť problému ekonomickej efektívnosti riadenia v poľnohospodárstve, kde nie je možné použiť metodické postupy odporúčané pre priemyselné podniky, nemôžeme ju globálne zhodnotiť jedným kritériom hodnotenia, ale viacerými kritériami, a tak využiť pre jej stanovenie výsledky viacerých prístupov:

- a) analyzovať úroveň riadenia pomocou štatistických metód, ktoré umožňujú sledovať kvalitatívne stránky a prvky riadenia;
- b) analyzovať kategóriu režijných nákladov, alebo z nej vyčleniť náklady na riadenie a tieto študovať pomocou korelačnej a regresnej analýzy;
- c) využiť exaktné metódy pri stanovovaní či normovaní početnosti THP na základe kvantifikácie vplyvu faktorov efektívnosti riadenia použitím regresnej a korelačnej analýzy.

Nutnosť štúdia tejto problematiky podmieňuje existencia rozdielov v zaťažnosti jednotlivých kategórií pracovníkov a správny pomer THP k ostatným pracovníkom podniku. Je aj faktorom, ktorý určuje medzilidské vzťahy, podnikovú atmosféru a vnútrodružstevnú demokraciu.

Produktom činnosti THP je správne rozhodnutie. Predpokladom pre to je prehodnotenie organizačnej štruktúry, činnosti, vyťaženia a opodstatnenosti jednotlivých útvarov a odstránenie duplicít, stanovenie noriem práce THP, sledovanie vyťaženia a zabezpečenie rovnomernosti z hľadiska dosiahnutia výsledkov v následnosti na plánovanie tohto zložitého spoločenského procesu.

Zvyšovanie produktivity práce a celkovej efektívnosti výroby bez ďalších nárokov na vklady investičného charakteru je prvoradou úlohou vytýčenou Súborom opatrení. Dotýka sa všetkých sfér reprodukčného procesu, nevynímajúc ani oblasť organizácie a riadenia, a to cestou racionalizácie ich foriem a metód, čo bezprostredne súvisí s ekonomickou efektívnosťou riadenia a riadiacej práce.

SÚHRN

Riadiaca práca sa len nepriamo sprostredkovane zúčastňuje na výrob-
nom a hodnototvornom procese a v jeho priebehu plní zabezpečovanie
funkcie. Preto určiť vplyv riadenia na konečné výsledky výrobného a re-
produkčného procesu je ťažké. V príspevku poukazujeme na základné
faktory, ktoré ovplyvňujú produktivitu riadiacej práce. Pri prácach spo-
jených s analyzovaním hlavných faktorov efektívnosti riadenia sme po-
užili niektoré štatistické metódy. Korelačnými závislosťami sme overili,
že mnohé predpokladané faktory sa aktívne podieľajú na ovplyvňovaní
efektívnosti riadenia a riadiacej práce.

Literatúra

- BEZÁK, A.: Riadenie podnikov. Bratislava, Príroda 1978.
HORVÁTH, E.: Hodnotenie úrovne a produktivity riadenia v poľnohospodárskych podnikoch.
Ekonomika poľnohospodárstva, 1978, č. 8.
HRMO, V.: Efektívnosť organizácie a riadenia zlúčených JRD. Ekonomika poľnohospodárstva,
1979, č. 3.
HURTA, J.: Príspevek k metodice odhadu vplyvu úrovne řízení na hospodářské výsledky JZD
pomocí kovariační analýzy. Zeměd. Ekon., 23, 1977, č. 10.
HURTOŠ, E.: Stanovenie vzorových noriem početných stavov a štruktúry počtu THP, riadia-
cich a správnych pracovníkov v organizáciách rezortu MPVž SSR. [Záverečná správa.] Bratislava,
VÚEPP 1978.
KAMENICER, S. J.: Osnovy upravljenia promyšlenym proizvodstvom. Moskva, Mysl 1978.
MALÝ, M.: Plánování a projektování tvorby zdokonalených systémů řízení. Podniková organi-
zace, 1979, č. 3.
ŘEZNÍČEK, J.: Vědecká organizace řídicí práce. Praha, Práce 1975.
SAVCENKO, A.—SUPRUN, G.: Ocenka efektívnosti upravlenija proizvodstva. Moskva, Nauka
1979.
SVOBODA, K.: Ekonomika zemědělství. Praha, SNP 1979.
TKAČENKO, A. I.—JAKOVLEV, V. I.: Aktuálne problémy riadenia. Bratislava, Práca 1978.
ZAVADSKIJ, I. S.: Upravlenie sel'skochozjajstvennym proizvodstvom. Kijev, GHO 1977.

Došlo dňa 16. 11. 1981

MALEJČÍK A., Vysoká škola poľnohospodárska, 949 67 Nitra

Analýza faktorov efektívnosti riadiacej práce v poľnohospodárskych podnikoch

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 603—613. — 5 tab., lit. 12

řízení, úroveň podniku, efektívnosť, výsledky hospodárenia, ukazatele, analýza korelační, syntéza

V príspevku je riešená problematika merania efektívnosti riadiacej práce prostredníctvom eko-
nomických výsledkov hospodárenia v poľnohospodárskom podniku. Ďalej sú v článku pomocou
korelačnej analýzy kvantifikované faktory efektívnosti riadenia.

МАЛЕЙЧИК А., Сельскохозяйственный институт, 949 67 Нитра

Анализ факторов эффективности работы управления в сельскохозяйственных предприятиях

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, с. 603—613. — 5 табл., лит. 12

управление, уровень предприятия, эффективность результаты хозяйствования, показатели, анализ коррелятивный, синтез

В статье решена проблематика измерения эффективности работы управления посредством экономических результатов хозяйствования в сельскохозяйственном предприятии. Далее в статье при помощи коррелятивного анализа определены количественные факторы эффективности управления.

MALEJČÍK A., University of Agriculture, 949 67 Nitra

Analysis of the Factors of Effectiveness of the Control and Management of Agricultural Enterprises

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 603—613. — 5 tabs, refs 12

management, enterprise level, effectiveness, economic results, indicators, correlation analysis, synthesis

Problems concerning the effectiveness of the control and management in an agricultural enterprise based on economic results are treated. The factors governing the effectiveness of the control and management are quantified by means of correlation analysis.

MALEJČÍK, A., Landwirtschaftliche Hochschule, 949 67 Nitra

Analyse der Faktoren der Effektivität der Leitungsarbeit in landwirtschaftlichen Betrieben

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 603—613. — 5 Tab., Lit. 12

Leitung, Niveau des Betriebes, Effektivität, Ergebnisse der Wirtschaft, Kennziffern, Korrelationsanalyse, Synthese

Im Beitrag wird die Problematik der Erfassung der Effektivität der Leitungsarbeit mittels ökonomischer Wirtschaftsergebnisse des landwirtschaftlichen Betriebs gelöst. Ferner werden in diesem Beitrag durch die Korrelationsanalyse Faktoren der Effektivität der Leitung quantifiziert.

Adresa autora:

Ing. Albin Malejčík, CSc., Vysoká škola poľnohospodárska, 949 67 Nitra

Československé zemědělství má před sebou velmi náročné úkoly, které pro ně vytyčil XVI. sjezd KSČ. Na plnění těchto úkolů se výrazně podílejí zejména lidé, kvalifikovaná pracovní síla. I když v současné době mnohé funkce v zemědělských organizacích zabezpečují vysokoškolsky vzdělaní pracovníci, zůstává stále řada úseků, na kterých se uplatňují a nadále budou uplatňovat absolventi středních zemědělských technických škol (SZTŠ) různých oborů. Vykonávají zde funkce techniků nejenom pro prvovýrobu, ale působí i ve specializovaných závodech včetně podniků služeb v rámci agrokompexu.

Závažné změny, k nimž v posledních desetiletích v našem socialistickém zemědělství došlo, si nutně vyžadují odpovídající úroveň přípravy kvalifikovaných pracovníků na všech stupních naší školské soustavy, a to s ohledem na stávající i perspektivní požadavky odvětví zemědělství a výživy. Ve zprávě předsednictva ÚV KSČ na 4. zasedání ÚV KSČ 28. října 1981 bylo mimo jiné připomenuto, že i sebelepší opatření v soustavě nástrojů řízení ve všech řídicích článcích se v rukou nedostatečně kvalifikovaných a angažovaných řídicích pracovníků mohou minout účinkem.

Článek si klade za cíl poukázat na rozdílnost přípravy absolventů SZTŠ s ohledem na jejich další uplatnění, neboť optimální využití kvalifikované pracovní síly může přinést podstatné zvýšení efektivity. Kromě toho uvádí údaje o podílu absolventů SZTŠ v JZD a státních statcích Jihomoravského kraje a jejich využití.

DISKUSE

V rámci přípravy kvalifikované pracovní síly na SZTŠ se uplatňuje jednak složka teoretická, jednak složka praktická. Základními problémy obsahu vzdělání se u nás zabýval zejména Dostál (1975). Vztahy mezi teorií a praxí v odborném vzdělání, a to především se zaměřením na zemědělství a zemědělské školství, sledoval Klapka (1973). Závažné myšlenky a nový pohled na kvalifikaci pracovní síly v zemědělství a její využití přináší studie Groliga (1980), ve které v našem zemědělství poprvé dochází k závěrům o nezbytnosti vědeckého přístupu k rozboru využití kvalifikovaných pracovních sil. Jako objektivní měřítko pro posouzení kvalitativní stránky reprodukce pracovní síly stanoví zde zdůvodněně ukazatele „kvalifikační úroveň“ a „kvalifikační efekt“.

Vzhledem k rozmanitosti jednotlivých zemědělských studijních oborů je podle našeho názoru žádoucí, aby absolventi SZTŠ nastupovali po vykonání maturitních zkoušek na ty úseky, pro které byli během studia připravováni. Z toho důvodu se pokusíme dokumentovat rozdílnost odborného zaměření jejich dosaženého středního vzdělání jako jednoho z faktorů kvalifikace. Konkrétní podíl absolventů SZTŠ na výsledcích zemědělství v jednotlivých zemědělských podnicích je možno posoudit na základě vypočtených hodnot uvedených ukazatelů.

ABSOLVENTI SZTŠ A JEJICH PŘÍPRAVA

Komplex faktorů uplatňujících se při formování profilu středoškolsky vzdělaného pracovníka pro zemědělství, a to včetně odvětví služeb, je možno v podstatě rozdělit do tří vzájemně souvisejících okruhů:

1. Faktory vyvolané změnami v požadovaném profilu absolventa SZTŠ, vyjádřené v základních pedagogických dokumentech v konkrétní podobě učebních plánů a učebních osnov, vydávaných ministerstvem školství.

2. Faktory umožňující dostatečnou adaptabilitu pracovníka po absolvování SZTŠ příslušného oboru či specializace, a to s ohledem na změny probíhající v období současné vědeckotechnické revoluce. V této souvislosti je vhodné si připomenout, že ve skupině 42 — Zemědělství a lesní hospodářství — rozlišujeme nyní tyto studijní obory:

42-11-6 — Zahradnictví	42-14-6 — Vinohradnictví
42-15-6 — Rybářství	42-16-6 — Drůbežnictví
42-17-6 — Mechanizace zemědělské výroby	42-19-6 — Lesnictví
42-32-6 — Chovatelství	42-31-6 — Pěstitelství

Ve skupině 43 — Veterinární vědy je pro potřeby zemědělských podniků zaměřen studijní obor 43-30-6 — Veterinářství a ve skupině 63 — Ekonomika a organizace, obchod a služby je to studijní obor 63-05-6 — Ekonomika zemědělství (Věstník ministerstva školství ČSR, 30, 1974, č. 10 a další výnosy ministerstva školství).

3. Komplex faktorů týkajících se samotného výchovně vzdělávacího procesu na středních školách zemědělských oborů a zahrnující komunistickou výchovu v komplexním pojetí a v neposlední míře i konkrétní podmínky pro výchovně vzdělávací proces na střední zemědělské škole i jejím účelovém zařízení.

Těžištěm vzdělání na SZTŠ zůstává jednota všeobecného polytechnického, odborně teoretického a odborně praktického vzdělání. Podle Projektu dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy jsou zemědělské studijní obory začleňovány mezi tzv. užší obory. Obsahová diferenciace vzdělávání vychází na středních odborných školách z celkové struktury společenské dělby práce a struktury středních odborných pracovníků v jednotlivých oblastech života společnosti. Žáci si osvojují technické, technologické, ekonomické a jiné aplikace obecných principů, charakteristické pro určitá pracoviště a pro konkrétní činnosti, které mají po absolvování školy vykonávat.

Rozhodujícími determinanty pro kvalifikační přípravu mládeže na SZTŠ byl vždy rozvoj výrobních sil společnosti, její politické, kulturní

a sociálně ekonomické potřeby. Přitom jak cíle, tak i obsah a prostředky této přípravy mají specifický charakter, vyplývající z konkrétní společenské funkce zemědělství a odlišující tento systém od jiných systémů výchovy a vzdělávání ve školské soustavě. Podmínky na zemědělské škole jsou s ohledem na biologický charakter výrobního procesu i s přihlédnutím ke specifickým zvláštnostem zemědělské výroby výrazně odlišné od těch, se kterými se setkáváme na ostatních typech středních odborných škol. Jejich rozmanitost, daná profesní skladbou v jednotlivých odvětvích a technologických oblastech agrokomplexu, je ve školském systému ojedinělá.

Ve zprávě předsednictva ÚV KSČ v červenci 1973 bylo připomenuto, že ani na středních odborných školách „... neodpovídá připravenost studentů vzrůstajícím požadavkům společenské praxe, zejména pro jejich zařazení ve výrobních provozech, v řídicí a organizační činnosti“ (s. 18). Proto se požaduje i určitý rozsah odborné přípravy nutné k tomu, aby absolventi získali základy potřebné kvalifikace pro praktická povolání včetně náročných dělnických povolání, neboť změny ve společenském charakteru práce si budou takovouto kvalifikační přípravu ve stále větším rozsahu vyžadovat.

I. Porovnání obsahové náplně praktické složky kvalifikační přípravy

Studijní obor 42-31-6-Pěstitelství	Studijní obor 42-32-6-Chovatelství
I. ročník: Seznamování se součástmi strojů, získávání dovedností v montáži, demontáži a seřizování důležitých prvků strojů. Nácvik dovedností v měření délek, výšek, ploch, objemů a prostorů, vážení hmot v RV.	I. ročník: Seznamování se součástmi strojů, získávání dovedností v ošetřování a údržbě zemědělského nářadí a strojů. Nácvik dovedností v měření ploch, prostorů a vážení hmot v ŽV.
II. ročník: Nácvik dovedností při seřizování strojů, ústrojí a zařízení a nácvik obsluhy méně složitých strojů používaných v RV.	II. ročník: Nácvik dovedností v seřizování a přípravě méně složitých strojů a zařízení v ŽV, nácvik zacházení se zvířaty.
III. ročník: Obsluha jednodušších zemědělských strojů a nářadí, zejména přívěsného za traktor. Nácvik intelektuálních dovedností v přípravě a provádění nejdůležitějších pracovních operací v RV.	III. ročník: Obsluha méně složitých strojů, používaných při konzervování a přípravě krmiv. Seznamování se s funkcí vedoucího výrobní skupiny v ŽV a pomocného zootechnika.
IV. ročník: Nácvik nejdůležitějších pracovních operací a souborných prací v RV ve funkci traktoristy a jeho pomocníka. Nácvik provádění komplexních ekonomických rozborů činnosti zemědělského podniku, sestavování plánu výroby v RV včetně kontroly jejich plnění.	IV. ročník: Nácvik organizace, provádění, kontroly a hodnocení odborných úkonů v živočišné výrobě. Nácvik provádění komplexních ekonomických rozborů činnosti zemědělského podniku, sestavování plánu výroby v ŽV včetně kontroly jejich plnění.

Pramen: Úprava učebních osnov složky praktického vyučování ve skupinách studijních oborů 42 — Zemědělství a lesní hospodářství a 43 — Veterinární vědy. Praha, SPN 1981.

Základním činitelem ekonomického růstu se v období vědeckotechnické revoluce stává věda, uplatňovaná v bezprostředním výrobním procesu zejména prostřednictvím techniky, organizace a kvalifikace. Nastupuje na dosavadní místo hlavního faktoru ekonomického růstu, kterým bylo množství práce a investice do výrobního zařízení. Musí to však být věda, ovládaná a aplikovaná vysoce vzdělaným, kvalifikovaným člověkem, neboť současně dochází také k postupné kvalitativní změně charakteru lidské práce, její technické úrovně, pracovní kultury i jejího rozdělení v rámci celé společnosti.

Z toho důvodu se rovněž jeví jako nevhodné zařazování absolventů SZTŠ na jiné úseky a činnosti, než pro které byli během čtyřletého studia připravováni. S řadou činností nezbytných pro kvalifikovaný výkon pro-

II. Celkový rozsah týdenních vyučovacích hodin v průběhu studia ve skupinách odborných předmětů u dvou studijních oborů SZTŠ

Studijní obor 42-31-6-Pěstitelství		Studijní obor 42-32-6-Chovatelství	
předmět	celkem týdenních hodin	předmět	celkem týdenních hodin
Motorová vozidla	3	Motorová vozidla	3
Stroje a zařízení	7	Stroje a zařízení	7
Nauka o prostředí rostlin	8	Stavby	2
Rostlinná výroba	10 M _p	Obecné základy ŽV	5
Ochrana rostlin	4 M _v	Živočišná výroba I	13 M _p
Šlechtění a semenářství	2 M _v	Živočišná výroba II	6 M _v
Meliorace	2 M _v	Veterinářství	3 M _v
Živočišná výroba	6 M _v	Rostlinná výroba	5 M _v
Zpracování a využití rostlinných výrobků	2	Zpracování a využití živočišných výrobků	2
Ekonomika a organizace	9 M _p	Ekonomika a organizace	9 M _p
Zemědělské právo	2	Zemědělské právo	2
Volitelný předmět*)	2	Volitelný předmět**)	2
Praxe	5 M _p	Praxe	5 M _p
*) Ochrana rostlin, Šlechtitelství a semenářství, Zahradnictví, Meliorace, Chmelářství, Laboratorní technika, Evidence a administrativa, Racionalizace pracovních procesů.		**) Průmyslová výroba masa, Laboratorní technika, Sušárenství, Pastvinářství, Chov ovcí, Plemenářství a inseminace, Racionalizace pracovních procesů, Evidence a administrativa, Průmyslová výroba krmiv, Myslivost.	

M_p = maturitní povinný předmět, M_v = maturitní volitelný předmět

Pramen: Pedagogické dokumenty. Studijní obor 42-31-6 Pěstitelství. Praha, SPN 1973. Pedagogické dokumenty. Studijní obor 42-32-6 Chovatelství. Praha, SPN 1973.

fese se totiž v mnohých případech vůbec nesetkají, nebo jsou s těmito činnostmi seznámeni pouze v omezeném rozsahu. Značné rozdíly, které plynou z obsahové náplně praktické složky vyučování u dvou zdánlivě blízkých studijních oborů 42-31-6 — Pěstitelství a 42-32-6 — Chovatelství, jsou zřejmé z tab. I.

V průběhu studia na SZTŠ připadá na teoretické vyučování celkem 4357 hodin a na praxi ve všech jejích organizačních formách celkem 927 hodin. Podíl praktické složky vyučování představuje tedy 17,5 % z celkové doby vymezené pro kvalifikační přípravu, a přitom právě praktická složka vyučování napomáhá dotváření profilu absolventa v požadovaném směru. Mezi oběma sledovanými studijními obory existují další podstatné rozdíly, zjištěné na základě komparace pedagogických dokumentů, a to především v odborných předmětech zemědělského zaměření (tab. II). V tomto článku však není možno tyto rozdíly detailněji sledovat.

Současné změny v ekonomické oblasti i předpoklady jejího dalšího vývoje se promítají jako souhrn objektivních společenských požadavků, týkajících se nejenom kvality a charakteru vědomostí a dovedností člověka, ale i jeho sociálních vztahů. Marxistický vědecký přístup k problematice formování osobnosti člověka klade značný důraz na vztahy jedince a prostředí, ve kterém jedinec žije a v němž se uplatňuje stálým udržováním rovnováhy s prostředím. Jak připomíná Dostál (1975), je každý jedinec sice podmíněn historicky a sociálně, avšak vyznačuje se zároveň „... osobitostí, jedinečností, je mnohotvárnou jednotou“ (s. 81), a škola si proto musí ujasnit zaměření svého výchovně vzdělávacího působení. Přitom, jak uvádí Klapka (1973), „... nestejný stupeň složitosti práce vyžaduje nestejnou míru a stupeň jednoty teoretického a praktického vzdělání“ (s. 66), což je nutné respektovat v odborné přípravě.

Vedle přípravy absolventů SZTŠ má značný význam jejich podíl na celkovém počtu osob trvale činných v zemědělství a zejména přínos, který svoji činností zemědělské praxi přinášejí. Absolventi SZTŠ vykonávali a vykonávají řadu významných funkcí nejenom na jednotlivých úsecích zemědělské prvovýroby, ale i v odvětví služeb pro zemědělství a na dalších úsecích jako střední technické kádry. Rámcový výčet funkcí, pro které jsou na střední škole připravováni, je uveden v úvodních kapitolách základních pedagogických dokumentů jednotlivých studijních oborů. Významná je i skutečnost, že jsou při své činnosti v denním, bezprostředním kontaktu s manuálními pracovníky na příslušných pracovištích. Dovednosti jednat s lidmi se učí zejména v rámci provozních praxí ve vyšších ročnících studia a perspektivně i v průběhu nástupní řízené praxe po absolvování SZTŠ.

Rozhodně však není správné, jestliže jsou po získání středního vzdělání zařazováni na takové úseky, kde jejich kvalifikace nemůže být dostatečně využita. V takovém případě jim není dána možnost, aby vrátili společnosti to, co bylo vynaloženo na jejich studium, aby plně uplatnili „užitnou hodnotu“, kterou dosažený stupeň vzdělání jako složka kvalifikace bezesporu je (Grolig 1980, s. 131 aj.).

ABSOLVENTI SZTŠ A JEJICH UPLATNĚNÍ

Situace v zabezpečení zemědělství kvalifikovanou pracovní silou, v našem případě absolventy SZTŠ, je odlišná nejen mezi JZD a státními statky, ale i v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje, jak je zřejmé z tab. III. Z přehledu vyplývá, že větší podíl absolventů SZTŠ pracuje ve státním zemědělském sektoru (v průměru Jihomoravského kraje byl tento podíl ve srovnání s průměrem JZD v roce 1978 vyšší o 34,4 %). Z praxe je známo, že zejména v posledním období roste počet zemědělských podniků majících problémy s vhodným pracovním zařazením starších pracovníků, kteří jsou kvalifikováni pro ruční práce a jsou schopni vykonávat převážně práce méně fyzicky namáhavé.

III. Zastoupení absolventů SZTŠ na státních statcích a v JZD Jihomoravského kraje podle okresů ke dni 1. 2. 1978

Okres	Státní statky				JZD			
	celkový počet t. č. p.	počet abs. SZTŠ	podíl abs. SZTŠ %	poř. okr.	celkový počet t. č. p.	počet abs. SZTŠ	podíl abs. SZTŠ %	poř. okr.
Blansko	—	—	—		6 436	474	7,4	2
Brno-venkov*)	1 121	96	8,6	5	10 195	609	6,0	6—7
Břeclav	2 868	225	7,8	6	9 871	565	5,7	10
Gottwaldov	—	—	—		7 293	635	8,7	1
Hodonín	925	96	10,4	3	9 587	514	5,4	12
Jihlava	744	78	10,5	2	6 816	435	6,4	4
Kroměříž	994	115	11,6	1	6 896	423	6,2	5
Prostějov	722	47	6,5	7	7 270	508	7,0	3
Třebíč	—	—	—		11 714	645	5,6	11
Uherské Hradiště	2 003	197	9,8	4	8 098	469	5,8	8—9
Vyškov	—	—	—		6 111	365	6,0	6—7
Znojmo**)	4 366	277	6,3	8	10 508	556	5,3	13
Žďár nad Sázavou	—	—	—		10 598	614	5,8	8—9
Jihomoravský kraj úhrnem	13 743	1 131	8,2	—	111 393	6 812	6,1	—

t. č. p. — trvale činní pracovníci

poř. okr. — pořadí okresů

*) sloučené dva statky (Brno + Židlochovice)

**) sloučené dva statky (Znojmo + Lesná)

Pramen: Výzkumné materiály katedry ekonomiky zemědělství, VŠZ Brno

V důsledku rozvoje koncentrace a specializace i vytvoření kooperačních a integračních vazeb došlo k vybudování velkokapacitních objektů s výkonným mechanizačním vybavením i s určitou automatizací. Tím se podstatně změnilo nejen pracovní prostředí, ale současně i náplň práce u technických pracovníků. Důsledkem dokonalejšího technického vybavení pracovišť je i růst požadavků na nezbytné zvyšování požadované kvalifikace. I tam se projevují určité rozdíly mezi zemědělskými státními a družstevními organizacemi, neboť státní podnik přijímá pouze tolik pracovních sil a pracovní síly takové kvalifikace, jaké potřebuje, zatímco určitý stav pracovních sil v družstvech vznikl na základě rozdílných podmínek jak při jejich vzniku, tak i v průběhu jejich slučování. Uvědomíme-li si skutečnost, že zemědělství se stalo v našem státě základnou pro socialistickou industrializaci, zjišťujeme, že z něho odešla do průmyslu řada velmi schopných pracovníků, v mnohých případech i dobrých organizátorů.

V zemědělských podnicích však nejde o pouhé procentní zastoupení

IV. Podíl HPZ za rok 1978 na jednoho trvale činného pracovníka na státních statcích a v JZD Jiho­moravského kraje podle okresů

Okres	Státní statky			JZD		
	HPZ celkem za r. 1978 v tis. Kčs	podíl HPZ na 1 t. č. p. v Kčs	poř. okr.	HPZ celkem za r. 1978 v tis. Kčs	podíl HPZ na 1 t. č. p. v Kčs	poř. okr.
Blansko	—	—		473 120	73 511	11
Brno-venkov*)	116 315	103 760	3	866 038	84 947	7
Břeclav	277 106	96 620	4	824 431	83 520	8
Gottwaldov	—	—		395 673	54 254	13
Hodonín	70 237	75 932	7	725 467	75 672	10
Jihlava	59 680	80 215	6	647 317	94 970	3
Kroměříž	126 962	127 728	1	586 350	85 028	6
Prostějov	65 255	90 381	5	740 560	101 865	1
Třebíč	—	—		1 063 658	90 802	5
Uherské Hradiště	136 188	67 992	8	586 256	72 395	8
Vyškov	—	—		600 038	98 190	2
Znojmo**)	477 628	109 397	2	978 554	93 125	4
Žďár nad Sázavou	—	—		865 407	81 658	9
Jiho­moravský kraj úhrnem	1 329 371	96 731	—	9 352 869	83 963	—

*) sloučené dva statky (Brno + Židlochovice)

**) sloučené dva statky (Znojmo + Lesná)

Pramen: Výzkumné materiály katedry ekonomiky zemědělství, VŠZ Brno

jednotlivých skupin pracovníků podle dosaženého vzdělání a celkové kvalifikace. Současně je nutné si povšimnout, jaký je jejich přínos a podíl na dosažených výsledcích výroby. Vzhledem k rozsahu článku vyjádříme pouze podíl na hrubé produkci zemědělské (HPZ), i když je možné obdobné vyjádření podílu na hrubé produkci celkové. Tradiční výpočet, při kterém se celková hodnota HPZ dělí počtem trvale činných pracovníků, je zřejmý z tab. IV. Podle tohoto způsobu výpočtu bez rozlišení kvalifikace připadá největší podíl z HPZ za rok 1978 na jednoho trvale činného pracovníka — a tedy i na absolventa SZTŠ — na státním statku Kroměříž (127 728 Kčs) a v JZD okresu Prostějov (101 865 Kčs), nejmenší podíl na státním statku Uherské Hradiště (67 992 Kčs) a v JZD okresu Gottwaldov (54 254 Kčs).

V tab. V je uveden kvalifikační efekt absolventů SZTŠ, vypočtený podle metodiky Groliga (1980, s. 137 aj.), a to odděleně na státních statcích a v JZD jednotlivých okresů Jihomoravského kraje. Kvalifikační efekt K_{ef} z HPZ byl vypočten jako podíl HPZ na 1 kvalifikační bod podle vzorce:

$$K_{ef} = \frac{HPZ}{\text{kvalifikační body}}$$

Při stanovení podílu absolventů SZTŠ na HPZ byl nejdříve stanoven jejich odpovídající podíl na celkovém počtu kvalifikačních bodů, neboť úplné střední odborné vzdělání je podle uvedené metodiky (s. 132) oceněno 14 kvalifikačními body. Podle zjištěného podílu absolventů SZTŠ na celkovém počtu kvalifikačních bodů byl vypočten jejich podíl na HPZ a vyjádřen kvalifikační efekt diferencovaně podle okresů. Největší podíl HPZ na 1 absolventa SZTŠ připadá na státní statky okresu Znojmo (466 928 Kčs) a na JZD téhož okresu (462 224 Kčs), nejmenší kvalifikační efekt byl zjištěn na státním statku Uherské Hradiště (224 392 Kčs) a v JZD okresu Gottwaldov (181 300 Kčs).

U kvalifikovaného pracovníka patří mezi základní požadavky pro úspěšné uplatnění vedle kvalifikačních předpokladů také kladný vztah k zemědělství, k příslušné profesi, organizační schopnosti, ekonomický úsudek, iniciativnost a schopnost jednat s lidmi. Kromě toho jsou nezbytné kladné charakterové rysy, pevný politický postoj a vytváření potřebné prestiže i přirozené autority v zaměstnání.

Složitost situace v rovnoměrném rozvrstvení a využití kvalifikovaných pracovních sil v zemědělství ovlivňují vedle zvláštností zemědělské výroby i další vlivy, což má někdy za následek, že po ukončení SZTŠ nenastupují vždy všichni absolventi do těch oborů a funkcí, na něž byli v průběhu studia připravováni. I když počítáme s určitou adaptabilitou mladých lidí, nemusí být vždy ku prospěchu věci jejich zařazení na odlišný úsek činnosti, zejména v zemědělské prvovýrobě. Zdaleka již neplatí univerzálnost „zemědělského odborníka“, která byla postačující v minulých desetiletích.

Požadavek, aby každý dělal to, čemu rozumí a o čem získal potřebné vědomosti, vytvořil si nezbytné dovednosti a návyky pro výkon konkrétní činnosti, není ničím novým. V programu sociálního rozvoje by měly již zemědělské podniky plánovat potřebu nových kvalifikovaných pracovních sil podle skutečné situace a dosáhnout ve spolupráci s řídicími školskými orgány soulad mezi potřebou absolventů SZTŠ a počty žáků na jednotlivých oborech. I z hlediska Souboru opatření je nutno počítat při roz-

V. Kvalifikační efekt absolventů SZTŠ na státních statcích a v JZD Jihomoravského kraje podle okresů

Okres	Státní statky					JZD				
	HPZ celkem za r. 1978 v tis. Kčs	celkový počet kv. bodů	kv. body abs. SZTŠ celkem	kv. efekt abs. SZTŠ z HPZ v Kčs	poř. okr.	HPZ celkem za r. 1978 v tis. Kčs	celkový počet kv. bodů	kv. body abs. SZTŠ celkem	kv. efekt abs. SZTŠ z HPZ v Kčs	poř. okr.
Blansko	—	—	—	—		473 120	25 776	6 636	256 970	12
Brno-venkov*)	116 315	5 050	1 344	322 462	5	866 038	38 575	8 526	314 314	11
Břeclav	277 106	10 455	3 150	371 070	2	824 431	33 677	7 910	342 720	7
Gottwaldov	—	—	—	—		395 673	30 553	8 890	181 300	13
Hodonín	70 237	3 947	1 344	249 130	7	725 467	31 353	7 196	323 946	9
Jihlava	59 680	3 029	1 092	275 842	6	647 317	23 673	6 090	382 816	5
Kroměříž	126 962	5 089	1 610	349 272	3	586 350	22 862	5 922	359 058	6
Prostějov	65 255	2 735	658	334 026	4	740 560	25 254	7 112	410 550	2
Třebíč	—	—	—	—		1 063 658	36 783	9 030	404 838	4
Uherské Hradiště	136 188	8 497	2 758	224 392	8	586 256	25 344	6 566	323 848	10
Vyškov	—	—	—	—		600 038	20 537	5 110	409 038	3
Znojmo**)	477 628	14 321	3 878	466 928	1	978 554	29 639	7 784	462 224	1
Žďár nad Sázavou	—	—	—	—		865 407	36 152	8 596	335 132	8
Jihomoravský kraj úhrnem	1 329 371	53 123	15 834	350 336	—	9 352 869	380 178	95 368	344 414	—

*) sloučené dva statky (Brno + Židlochovice), **) sloučené dva statky (Znojmo + Lesná)

Pramen: Výzkumné materiály ekonomiky zemědělství, VŠZ Brno

místování kvalifikovaných pracovníků v zemědělství s jejich optimálním začleněním a využitím. Jedině tak je možno přispět k důslednému uplatňování „kvalifikačního efektu“.

ZÁVĚR

V předloženém článku šlo nejenom o dokumentaci podílu absolventů SZTŠ na rozvoji zemědělské výroby, ale současně také o upozornění na nezbytnost zařazování těchto absolventů na takové úseky činnosti, které odpovídají příslušnému oboru studia. Prostředky, které naše socialistická společnost vynakládá na zvyšování kvalifikace pracovníků, jsou dosti značné, ale nikoliv neomezené. Zdokonalování naší školské soustavy předpokládá zkvalitnění výchovně vzdělávací práce na všech jejích stupních, přičemž jde o to, aby užitná hodnota, kterou bezesporu kvalifikace pracovníků je, byla optimálně využívána s ohledem na zaměření kvalifikační přípravy.

I když se konkrétní výsledky práce každého absolventa SZTŠ v praxi projeví teprve po určitém časovém odstupu, je třeba respektovat požadavek, aby absolvent mohl nadále rozvíjet a prohlubovat specifické odborné vědomosti, dovednosti i návyky podle předchozího zaměření studia. Někdy se nerozlišuje rozmístování absolventů oborů pěstitelství a chovatelství, což má mimo jiné svůj původ i v někdejším vymezení studijního oboru „pěstitelství-chovatelství“. V současné době je však obsahová náplň studia v obou sledovaných oborech natolik diferencována, že záměna v pracovním zařazení se jeví jako nevhodná.

Nový hodnotící ukazatel využití pracovní síly, „kvalifikační efekt“ navržený Groligem (1980), se jeví z hlediska objektivního posouzení přínosu kvalifikované pracovní síly jako velmi vhodný. Při detailnější analýze ve výrobních podnicích by se do bodového systému mohlo určitým způsobem promítnout i skutečné využití zaměření předchozí odborné přípravy na SZTŠ.

Literatura

- DOSTÁL, A. M.: K základním problémům obsahu vzdělání. Praha, SPN 1975.
GROLIG, A.: Kvalifikace pracovní síly v zemědělství a její využití. Zeměd. Ekon., 26, 1980, č. 3, s. 129–143.
KLAPKA, V.: Vztahy teorie a praxe v odborném vzdělání. Praha, SPN 1973.

Došlo dne 24. 11. 1981

HALAČKA J., Vysoká škola zemědělská, Zemědělská 1—5, 662 65 Brno

Absolventi středních zemědělských technických škol — významný faktor rozvoje zemědělské výroby

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 615—625. — 5 tab., lit. 5

zemědělské školství, střední zemědělské technické školy, kvalifikační příprava, kvalifikační efekt, analýza, syntéza

Článek se zabývá kvalitativní rozdílností kvalifikační přípravy absolventů jednotlivých studijních oborů SZTŠ na základě srovnání pedagogických dokumentů čtyřletých studijních oborů pěstitelství a chovatelství. Porovnání se týká praktické složky vyučování a odborně teoretické části kvalifikační přípravy. Rovněž je sledován kvalifikační efekt, stanovený na základě bodového systému.

ГАЛАЧКА Ю., Сельскохозяйственный институт, Земедельска 1—5, 662 65 Брно

Выпускники средних сельскохозяйственных технических школ — важный фактор развития сельскохозяйственного производства

Zeměd. Ekon., 28, 1982, № 8, с. 615—625. — 5 табл., лит. 5

сельскохозяйственное школьное дело, средние сельскохозяйственные технические школы, квалификационная подготовка, квалификационный эффект, анализ, синтез

Статья рассматривает качественное различие квалификационной подготовки выпускников отдельных учебных отраслей сельскохозяйственных технических школ на основе сравнения педагогических документов, четырехлетних учебных отраслей растениеводства и животноводства. Сравнение относится к практической составной части обучения и специальной теоретической части квалификационной подготовки. Также исследуется квалификационный эффект, определяемый на основе балльной системы.

HALAČKA J., University of Agriculture, Zemědělská 1—5, 662 65 Brno

The Graduates from Secondary Agricultural Technical Schools — Significant Factor in the Development of Agricultural Production

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 615—625. — 5 tabs, refs 5

agricultural education system, secondary agricultural technical schools, qualification training, educational effect, analysis, synthesis

Qualitative differences in the qualification training of pupils of different study lines in secondary agricultural technical schools are treated, comparing pedagogical documents of the four-year study lines crop growing and animal husbandry. This comparison includes practical training and special theoretical instruction. The educational effect, determined on the basis of a score system, has also been followed.

Absolventen der landwirtschaftlich-technischen Mittelschulen — ein bedeutender Faktor der Entwicklung der landwirtschaftlichen Produktion

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 615—625. — 5 Tab., Lit. 5

landwirtschaftliches Schulwesen, landwirtschaftlich-technische Mittelschulen, Qualifizierungsvorbereitung, Qualifizierungseffekt, Analyse, Synthese

Der Beitrag befaßt sich mit qualitativen Unterschiedlichkeiten der Qualifizierungsvorbereitung der Absolventen der einzelnen Studienbereiche der landwirtschaftlich-technischen Mittelschulen auf Grund des Vergleichs der pädagogischen Dokumente der vierjährigen Studienbereiche: Zucht und Züchtung. Der Vergleich betrifft das praktische Element des Unterrichts und den fachlich theoretischen Teil der Qualifizierungsvorbereitung. Gleichfalls wird der Qualifizierungseffekt untersucht, der durch ein Punktsystem bestimmt wird.

Adresa autora:

PhDr. ing. Jiří Halačka, CSc., Vysoká škola zemědělská, Zemědělská 1—5, 662 65 Brno

Z plánu účasti federálního a republikových resortů zemědělství a výživy na pracích spojených s rozvojem československé výchovně vzdělávací soustavy vyplynul počátkem šesté pětiletky úkol, prověřit oborovou strukturu a rozmístění zemědělského učňovského a středního odborného školství z hlediska potřeb koncentrované, specializované a zprůmyslněné zemědělské výroby.

V průběhu několika měsíců bylo třeba v první etapě poskytnout centrální sféře řízení agrokomplexu kvalifikovanou informaci o oborové skladbě a územním rozmístění kapacit, frekventantů a absolventů zemědělských učňovských zařízení ve vztahu k rozmístění zemědělské výroby a vypracovat globální přehled zjištěných disproporcí jako podklad k restrukturalizaci a tím také ke zvýšení efektivity výchovně vzdělávacího systému pro přípravu dělnických a provozních pracovníků v odvětví.

METODICKÉ PŘÍSTUPY A POSTUP ŘEŠENÍ

Východiskem řešení byla celková inventarizace obsahující základní údaje (sídlo, okres, učební obor a jeho délka v letech, počet učňů a absolventů a z toho dívek, počet učeben a zda má nebo nemá učňovský domov) o 298 zemědělských učňovských zařízeních v ČSSR, v tom o 226 odborných učilištích a o 72 podnikových učňovských střediscích, zajišťujících profesní přípravu dělnických pracovníků ve čtyřiceti učebních oborech, z toho v šestnácti zemědělských. Seznam odborných učilišť byl vypracován na podkladě výkazů o odborných učilištích a učňovských školách Škol V 25-01, jež nám byly dány k dispozici v Ústavech školských informací v Praze (MŠ ČSR) a v Bratislavě (MŠ SSR). Obdobné informace o podnikových učňovských zařízeních — zejména o učňovských střediscích — jsme získali v Institutu výchovy a vzdělávání MZVŽ ČSR Praha a MPVŽ SSR Bratislava.

Hlavním zdrojem informací o základních ukazatelích zemědělské výroby podle krajů a okresů byla Statistická ročenka ministerstva zemědělství a dílčí údaje o lidském faktoru nám poskytly krajské sumáře sčítání trvale činných pracovníků v zemědělství z FSÚ v Praze.

K vyjádření kvantitativního vztahu obsazených kapacit učňovských zařízení k disponibilním a časově srovnatelným intenzitním ukazatelům zemědělské výroby podle okresů, krajů a republik bylo použito ukazatelů

počtu trvale činných pracovníků v zemědělství připadajících na jednoho učně celkem, počtu trvale činných žen na jednu učnici a počtu trvale činných pracovníků do 45 let připadajících na jednoho učně (dospělí připadající přednostně v úvahu pro další vzdělávání). Dále bylo použito relací výměry zemědělské půdy, orné půdy a DJ skotu a prasat k počtu učňů zemědělských učňovských zařízení celkem a zvlášť k počtu učňů zemědělských oborů. S ohledem na kritickou situaci ve vyučenosti dělnických pracovníků v živočišné výrobě byl zvlášť vypočten podíl DJ skotu a prasat připadající na jednoho učně příslušných chovatelských oborů. Aby byla v počtu dobytčích jednotek co nejvíce vyjádřena intenzita živočišné výroby, byly dobytčí jednotky dojnic vypočteny na základě dosažené dojivosti a odpovídající spotřeby živin (Holeček, Rosendorfský 1974). Jako doplňující ukazatel intenzity zemědělské výroby je u každého okresu, kraje a republiky vypočtena míra zornění v %. Přehled těchto ukazatelů podává podle krajů a republik tab. I, uvedená ve zkráceném rozsahu.

Nejméně trvale činných pracovníků připadalo na jednoho učně zemědělských učňovských zařízení v Severomoravském kraji, a to 18,6, a nejvíce ve Středoslovenském kraji — 46,4. Rovněž počet trvale činných žen připadajících na jednu učnici byl nejnižší v kraji Severomoravském, pouhých 32,4, kdežto nejvyššího podílu 134 trvale činných žen dosahoval kraj Středočeský. Nejvíce hektarů zemědělské půdy připadalo na jednoho učně (celkem) ve Středoslovenském kraji, a to 334, a nejméně — 122 v kraji Severomoravském, kdežto nejvíce hektarů orné půdy — 167 v kraji Středočeském a nejméně v kraji Jihomoravském, a to 123. Na jednoho učně příslušných chovatelských oborů připadá nejvíce dobytčích jednotek skotu a prasat v Západoslovenském kraji, a to 2615 DJ, nejméně opět v Severomoravském kraji, pouhých 408 DJ. Nejnižší míry zornění bylo dosaženo ve Středoslovenském kraji — 43,6 %, a nejvyšší ve Středočeském kraji — 83,9 %, a v Západoslovenském kraji — 83,4 %.

Vhodnost struktury učňovských zařízení podle učebních oborů a jejich rozsahu, realizované v jednotlivých okresech a krajích, jsme mohli posoudit nejlépe podle odvětvové a profesní skladby trvale činných dělnických a provozních pracovníků. Ve spolupráci s pracovníky dalších řešitelských skupin (Kolář aj. 1976) se podařilo pomocí výkazu P1 04 a výkazů státních statků zpracovat zjednodušenou strukturu dělnických pracovníků v JZD a ve státních statcích podle hlavních pracovních činností (profesí).

Traktoristé, kočí a ostatní pracovníci rostlinné výroby vytvořili profesní oborovou skupinu rostlinné výroby, které odpovídají učební obory skupiny 42, a to včelař a ovocnář, zahradník, zahradník vinohradník, zemědělec mechanizátor, pěstitel mechanizátor, a skupina 45 operátor rostlinné výroby (dříve mechanik zemědělské techniky pro rostlinnou výrobu). I když učební obor „zemědělec mechanizátor“ má univerzální povahu, převážná část jeho absolventů pracuje v rostlinné výrobě.

Ošetřovatelé dojnic, ošetřovatelé ostatního skotu, ošetřovatelé prasnic a ostatních prasat, chovatelé ovcí, drůbežáři a ostatní pracovníci živočišné výroby vytvořili profesní skupinu pracovníků živočišné výroby, již jsou přiřazeny učební obory skupiny 42, a to chovatel drůbeže, chovatel koní, rybář, chovatel hospodářských zvířat a operátor živočišné výroby (dříve mechanik zemědělské techniky pro živočišnou výrobu, skupina 29 drůbežář).

I. Relace mezi intenzitními ukazateli zemědělské výroby a kapacitními ukazateli zemědělských učňovských zařízení v roce 1975/1976

	Na			Na 1 učně zemědělských učňovských zařízení případá			Na 1 učně zemědělských oborů případá			Na 1 učně chovatel- ských oborů případá DJ	Zornění půdy %
	1 učně celkem	1 učníci	1 učně celkem								
	případá trvale činných v zemědělství			ha země- dělské půdy	ha orné půdy	DJ sko- tu a prasat	ha země- dělské půdy	ha orné půdy	DJ sko- tu a prasat		
	osob celkem	žen	osob do 45 let								
Kraj Středočeský	28,0	75,8	13,4	199	167	169	259	217	220	1574	83,9
Kraj Západočeský	20,1	64,5	11,3	193	130	118	272	183	167	1335	67,5
Kraj Severočeský	25,0	56,5	15,4	210	146	117	233	163	130	1091	69,8
Kraj Východočeský	27,7	50,8	13,8	195	144	151	219	162	169	755	73,8
Kraj Jihomoravský	25,0	71,3	12,4	151	123	108	213	174	152	1685	81,4
Kraj Severomoravský	18,6	32,4	10,1	122	90	83	136	100	92	408	73,2
Kraj Západoslovenský	32,0	58,0	16,6	194	162	124	238	199	152	2615	83,4
Kraj Středoslovenský	46,4	134,0	19,8	334	146	154	380	170	180	2100	43,6
Kraj Východoslovenský	27,6	55,6	13,1	208	117	97	246	138	115	1893	56,3
ČSR celkem	24,1	56,3	11,8	174	131	120	221	166	152	986	75,2
SSR celkem	33,5	70,6	16,1	228	143	121	274	172	145	2236	62,8
ČSSR celkem	27,0	60,9	13,1	191	135	120	238	168	150	1237	70,6

vypracováno z podkladů ÚŠI Praha a Bratislava, FSÚ Praha a Statistické ročenky MZVŽ

II. Zlepšené struktury učňů pro zemědělství podle skupin oborů a krajů ČSSR v 6. pětiletce v %

Kraje	Středočeský		Jihočeský		Západočeský		Severočeský		Východočeský	
Skupiny učebních oborů	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model
Zemědělství celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Rostlinná výroba	28,2	39,9	30,0	41,1	30,6	35,7	49,0	39,1	41,9	36,5
Živočišná výroba	10,7	35,2	13,0	38,9	10,8	40,4	10,7	32,2	22,6	38,8
Obslužné (dílnské průmysl. aj.) čin.	48,0	18,0	42,6	14,2	43,8	16,8	35,7	22,8	28,3	18,6
Stavbařské a příb.	9,2	6,9	10,9	5,8	14,8	7,1	4,9	5,9	5,9	6,1
Ostatní pro nezemědělskou činnost	3,9	.	3,5	.	0	.	0	.	1,3	.

Do skupin dílenských, průmyslových a obslužných profesí byli zařazeni pracovníci dílen a řemeslníci, provozní pracovníci zařízení (zejména sociálních) pro členy JZD a tzv. ostatní dělníci pracovníci a provozní pracovníci, řidiči a dělníci pracovníci lesního hospodářství. K této rozsáhlé a bohatě strukturované skupině většinou tzv. průřezových (profilujících) profesí byly přiřazeny učební obory skupiny 42 opravář zemědělských strojů, kovář a podkovář, skupiny 24 (strojírenství a ostatní kovodělná výroba) kovář, strojní zámečnický, nástrojař, provozní zámečnický, chladírenský mechanik, klempíř (i když je ho často možno zařadit do skupiny stavbařských profesí), soustružník, frézař, automechanik; skupiny 26 (elektrotechnika) elektromontér rozvodných zařízení, provozní elektromontér, elektromechanik; skupiny 29 průmyslový krmivář; skupiny 33 (zpracování dřeva) truhlář a skupiny 63 (ekonomika a organizace, obchod a služby) kuchařka.

Dělníci a provozní pracovníci stavebních skupin a čet tvoří profesní skupinu stavbařů, která je doplňována absolventy učebních oborů skupiny 36 (stavebnictví a zeměměřičství): tesař, kameník, pokrývač, instalatér, podlahář, malíř a natěrač, silničář, a skupiny 24 stavební zámečnický.

Lze odůvodněně konstatovat, že soubor dělnických a provozních pracovníků JZD a státních statků je plně reprezentativní pro celou zemědělskou výrobu, protože v českých krajích představuje 89,7 % všech dělnických a provozních pracovníků v zemědělství ČSR, ve slovenských krajích 93 % těchto pracovníků v SSR a v ČSSR 91 % všech dělnických a provozních pracovníků činných v zemědělství (v roce 1975).

Podíl absolventů z celkového počtu učňů v % představuje absolvent-

Jiho- moravský		Severo- moravský		Zlepšená strukt. republicový model	Západo- slovenský		Středo- slovenský		Východo- slovenský		Zlepš. strukt. SSR republ. model	Strukt. dle celost. modelu
východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model		východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model	východí struktura	zlepšená strukt. krajský model		
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
38,9	41,9	44,1	32,6	39,0	52,6	44,1	59,0	41,4	59,4	45,0	44,0	41,0
6,4	32,4	20,4	37,1	36,0	8,6	32,0	7,3	32,8	6,1	30,7	32,0	34,0
39,3	20,3	29,9	23,9	19,0	30,8	19,5	22,9	19,0	28,7	18,2	19,0	19,0
11,8	5,4	5,6	5,4	6,0	6,3	4,4	6,6	6,8	1,8	6,1	5,0	6,0
3,8	.	0	.	.	1,7	.	4,2	.	3,9	.	.	.

skou valenci celého systému nebo jednotlivých učebních oborů. Je dána počtem let trvání učebního běhu, jeho obtížností a náročností (tzv. úmrtností). Podíl absolventů z celkového počtu učňů činí okolo 35 % (31 až 40 %) a učni zemědělských oborů se podíleli na celkovém počtu učňů zemědělských zařízení cca 80 % (71 až 90 %).

Podíl pracovníků rostlinné výroby z celkového počtu dělnických a provozních pracovníků v JZD a státních statků činí v ČSR 39 %, v SSR 44 % a v ČSSR 41 % a počet učňů oborů rostlinné výroby z celkového počtu učňů představuje v ČSR 38 %, v SSR 56 % a v ČSSR 43 % a z počtu učňů zemědělských oborů v ČSR 48 %, v SSR 68 % a v ČSSR 54 %. V případě rostlinné výroby jde v převážné míře o vztah proporcionální. Zastoupení učňů příslušných oborů je úměrné zastoupení odpovídajících profesí, nebo dokonce vyšší. Tato plusová disproporce je zřejmá zejména ve slovenských krajích.

Podstatně jiná je situace v relaci frekventantů učebních oborů živočišné výroby k četnosti pracovníků profesní skupiny živočišné výroby. Pracovníci živočišné výroby se podílejí na celkovém počtu sledovaných pracovníků v ČSR 36 %, v SSR 32 % a v ČSSR 34 %, ale podíl počtu učňů oborů živočišné výroby tvoří z celkového počtu učňů zemědělských učňovských zařízení v ČSR 13 % a z učňů zemědělských oborů 17 %, v SSR pouze 7 % a 9 % a v ČSSR 11 % a 14 %. Zde se jedná o výrazně minusový disproporční vztah, který si vyžádal účinná nápravná opatření.

Pracovníci dílenských průmyslových a obslužných profesí tvoří ve všech republikách 19 % všech dělnických a provozních pracovníků v zemědělství, kdežto učni odpovídajících oborů se podílejí na skladbě souboru učňů všech zemědělských učňovských zařízení značně vyšším pro-

centem, a to v ČSR 38 %, v SSR 28 % a v ČSSR 35 %. Je správné, že úroveň kvalitativní reprodukce pracovníků tzv. servisu je vysoká. Ve vyspělých zemích se právě touto cestou uplatňují v zemědělství technické a technologické inovace. Z analýzy zjištěných relací a úvah okolo počtu tzv. zbylého kmene při ověřování reálnosti prognózovaných úrovní vyučenosti (Holeček 1978) vyplývá, že na tomto úseku jsou v zemědělských učňovských zařízeních vychovávaní kvalifikovaní dělníci pracovníci ve značné míře (20 až 30 %) pro jiná odvětví národního hospodářství. Jinak je výše uvedeného podílu učňů skupiny oborů odůvodněna potřebou reprodukce pracovníků nadpodnikové obslužné sféry.

Součástí řešení byla též tabelární analýza feminizace jednotlivých učebních oborů podle republik, kterou pro nedostatek místa neuvádíme. Ze zemědělských oborů jsou nejvíce feminizovány obory zahradník (v ČSR 80 % a v SSR 84,6 % učňů jsou dívky), chovatel drůbeže (ve všech republikách okolo 95 %) a chovatel hospodářských zvířat, kde se dívky podílejí v ČSR 85,9 %, v SSR 88,7 % a v ČSSR 86,4 % na celkovém počtu učňů v oboru. Dostí nerovnoměrné je celkové zastoupení dívek v počtu učňů zemědělských oborů v jednotlivých krajích. Pohybuje se v rozmezí od 16,3 % v Jihomoravském kraji do 31,7 % v kraji Severomoravském. Mezi republikami je v tomto ohledu situace velmi vyrovnaná a podíl dívek z celkového počtu učňů zemědělských oborů činil v ČSR 22,7 %, v SSR 22,9 % a v ČSSR 22,8 %. Srovnání s podílem trvale činných žen v zemědělství v ČSR 49 %, v SSR 46 % a v ČSSR 48 % z celkového počtu trvale činných pracovníků svědčí o sociálně velmi nepříznivé situaci pokud se týče vyučenosti žen, která činila u nosných zemědělských dělnických profesí 1,6 až 3,5 %.

Vedle disproporcí v oborové struktuře byly tak zjištěny jisté disproporce též v územním rozmístění obsazených kapacit učňovských zařízení. Příkladem výrazné plusové disproporce je Severomoravský kraj, který se podílel na počtu trvale činných pracovníků v zemědělství 8,7 % a na počtu dělnických pracovníků (JZD a státních statků) necelými 8 %, ale na počtu učňů zemědělských učňovských zařízení celkem se podílel 12,64 % a na počtu učňů zemědělských oborů dokonce 14,17 %. V tomto případě jde o 45 % až 78 % plusovou disproporci. Příkladem minusové disproporce je kraj Středoslovenský, který se podílel na počtu trvale činných pracovníků v zemědělství 11,14 % a na počtu dělnických pracovníků 9,51 %, ale na počtu učňů celkem pouze 6,48 % a na počtu učňů zemědělských oborů 6,91 %, což znamená u učňů celkem téměř 42 % a u učňů zemědělských oborů více než 27 % minusovou disproporci. V tomto kraji ovšem připadal nejvyšší počet trvale činných na 100 ha orné půdy, a to 31,9, zatímco průměr SSR činil 23,4 a průměr ČSSR 19,5 trvale činného pracovníka v zemědělství.

Shromážděný a zpracovaný podkladový materiál umožňuje libovolně podrobné porovnání skutečného a potřebného stavu oborové a územní distribuce kapacit zemědělských učňovských zařízení, a to až po okres a jednotlivý učební obor. Pro účely našeho pojednání uvádíme v tab. II příklad orientačních globálních modelových struktur podle skupin oborů, jež se staly v průběhu šesté pětiletky podkladem příslušných nápravných opatření. Z tabulky je zřejmá „diskriminace“ nosných zemědělských učebních oborů, a to zejména učebního oboru chovatel hospodářských zvířat. Problematiku profilujících, průřezových resp. servisních oborů bude třeba

řešit zčásti dvouprofesností vykonavatelů zemědělských pracovních činností, např. chovatel-údržbář a naopak. Vykonavatelé nezemědělských profesí v zemědělských podnicích by měli povinně získat výuční listy resp. kvalifikaci v příslušných zemědělských výrobních činnostech.

ZÁVĚR

Ekonomicko-organizační analýza sítě zemědělských učňovských zařízení v ČSSR představuje první tak široce založenou výzkumnou práci tohoto druhu. Použitá metodika je operativní a reprodukovatelná. V roce 1977 byla použita s úspěchem při analýze sítě středních zemědělských technických a středních odborných škol v ČSSR. Analýzou byly zjištěny disproporce v oborové i v územní struktuře učňovských zařízení, jež se staly předmětem nápravných opatření v průběhu šesté pětiletky a jedním z východisk budování sítě středních odborných učilišť v rámci resortů zemědělství a výživy.

Literatura

HOLEČEK, J.: Vliv VTR na přípravu mládeže na dělnická povolání ve zprůmyslněné zemědělské výrobě. Analýza sítě zemědělských učňovských zařízení v ČSSR. [Závěrečná zpráva.] Brno, EP ÚVSH 1976.

HOLEČEK, J.: Vývoj kvalifikační struktury pracovní síly v zemědělství ČSSR. Zeměd. Ekon., 24, 1978, č. 6, s. 391—416.

HOLEČEK, J. — ROSENDORFSKÝ, A.: Dobytčí jednotky (DJ) stanovené podle spotřeby živin i na jiných základech. In: Sborník vědeckých prací. Pohořelice, VÚVZ 1974, s. 97—119.

KOLÁŘ, J.: Analýza vývoje pracovních sil v zemědělství v letech 1966—1975. [Závěrečná zpráva.] Brno, EP ÚVSH 1976.

Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy. Praha, MŠ ČSR, Bratislava MŠ SSR 1976.

Došlo dne 25. 5. 1981

HOLEČEK J., Ústav racionalizace řízení a práce, pracoviště Smetanova 49, 656 01 Brno

Analýza sítě zemědělských učňovských zařízení v ČSSR

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 627—634. — 2 tab., lit. 5

zemědělství, učňovská zařízení, profesně vzdělávací soustava, analýza proporcionality, intenzitní ukazatele, reprodukce pracovní síly, pracovníci manuální, analýza, syntéza

Analýza založená na kvantifikaci stupně souladu mezi kapacitními ukazateli, oborovou strukturou a územním rozmístěním zemědělských učňovských škol a mezi ukazateli odvětvového složení, počtu dělnických a provozních pracovníků podle hlavních profesních skupin a intenzity zemědělské výroby v okresech, krajích a republikách odhalila závažné disproporce. Největší disproporce zjištěné mezi počtem učňů a absolventů učebních oborů pro živočišnou výrobu a počtem potřebným pro reprodukci dělnických pracovníků v živočišné výrobě se staly předmětem nápravných opatření již v 6. pětiletce.

ГОЛЕЧЕК Я., Институт рационализации управления и труда, местонахождение Сметанова 49, 656 01 Брно

Анализ сети сельскохозяйственных ремесленных школ в ЧССР

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, s. 627—634. — 2 tabl., lit. 5

сельское хозяйство, ремесленные школы, профессионально-подготовительная система, анализ пропорциональности, показатели интенсивности, воспроизводство рабочей силы, работники физического труда, анализ, синтез

Анализ, основывающийся на количественной степени согласованности между потенциальными показателями, отраслевой структуры и территориальным размещением сельскохозяйственных ремесленных школ и между показателями отраслевого состава, количества занимающихся физическим трудом и производственных работников согласно главным и группам профессий и интенсивности сельскохозяйственного производства в областях, районах и республиках помог установить серьезные диспропорции. Самые большие диспропорции установленные между числом учеников ремесленных школ и выпускников учебных отраслей для животноводства и количеством необходимым для воспроизводства работников физического труда в животноводстве были предметом исправительных мероприятий в 6 пятилетке.

HOLEČEK J., Institute of Management and Labour Rationalisation, Smetanova 49, 656 01 Brno

An Analysis of the Network of Apprentice Educational Establishments in the Czechoslovak Socialist Republic

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 627—634. — 2 tabs, refs 5

agriculture, training institution, professional education system, analysis of proportionality, intensive indicators, labour force reproduction, manual workers, analysis, synthesis

An analysis based on the quantification of the degree of conformity between the capacity indicators, branch structure and territorial location of agricultural training institutions and between the indicators of branch structure, number of labourers and technical workers (according to main professional categories) and the intensity of agricultural production in districts, region, in the Czech Socialist Republic and in the Slovak Socialist Republic revealed serious disproportions. The most significant disproportions between the number of apprentices and the number of apprentice graduates in animal production and the number required for the reproduction of labour forces in animal production have become the subject of improvement measures taken in the Sixth Five-Year Plan period.

HOLEČEK, J., Institut für Rationalisierung der Leitung und Arbeit, Arbeitsstelle Smetanova 49, 656 01 Brno

Analyse des Netzes der landwirtschaftlichen Lehrlingseinrichtungen in der ČSSR

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 627—634. — 2 Tab., Lit. 5

Landwirtschaft, Lehrlingseinrichtung, Berufs-Bildungskomplex, Analyse der Proportionalität, intensive Kennziffern, Reproduktion der Arbeitskraft, manuelle Beschäftigte, Analyse, Synthese

Die Analyse gründet sich auf die Quantifikation des Grades der Übereinstimmung zwischen Kapazitätskennziffern, der Zweigstruktur und der räumlichen Verteilung der landwirtschaftlichen Lehrlingsschulen und zwischen Kennziffern der Gebietszusammensetzung, der Anzahl von Arbeitern und Betriebsbeschäftigten nach den wichtigsten Berufsgruppen und der Intensität der landwirtschaftlichen Produktion in Kreisen, Bezirken und Republiken. Sie enthüllte schwerwiegende Disproportionen. Die größten Disproportionen, die zwischen der Anzahl von Lehrlingen und den Absolventen der Lehrlingsbereiche für die Tierproduktion und der Anzahl, die für die Reproduktion der Arbeiter in der Tierproduktion nötig wäre, festgestellt wurden, wurden zum Gegenstand der Besserungsmaßnahmen bereits im 6. Fünfjahrplan.

Adresa autora:

Dr. ing. JUDr. Jaroslav Holeček, Ústav racionalizace řízení a práce, Smetanova 49, 656 01 Brno

**VPLYV HOSPODÁRSKÝCH VÝSLEDKOV
A ROZDIELNYCH VÝROBNÝCH
PODMIENOK NA SOCIÁLNU POLITIKU
POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PODNIKOV**

Väzby medzi ekonomickým a sociálnym rozvojom sú mimo iného podmienené celkovým spoločenským vývojom a konkrétnymi výrobnó-ekonomickými podmienkami podniku. V podmienkach poľnohospodárskych podnikov (predovšetkým JRD a ŠM) to znamená, že sociálny rozvoj je v podstatnej miere ovplyvňovaný ekonomickými výsledkami hospodárenia a konkrétnymi podmienkami podniku. Aj keď tu pôsobia niektoré nástroje vyrovnávania medzi jednotlivými podnikmi, umiestnenými v rôznych výrobnó-ekonomických podmienkach, určité rozdiely tu pretrvávajú.

Zo vzájomnej previazanosti a podmienenosti ekonomickej a sociálnej sféry vychádzajú aj metodické pokyny na zostavenie vykonávacieho hospodárskeho plánu poľnohospodárskeho podniku. Na zvýšenie účinnosti plánov prípravy kádrov, personálneho a sociálneho rozvoja vo väčšine podnikov vplýva tvorba zdrojov, finančných prostriedkov, vyššie materiálové limity a stavebné kapacity pre investičnú výstavbu. V súvislosti s potrebou vypracovania sociálnych norratívov je dôležité zistiť rozsah a vplyv hospodárskych výsledkov a rozdielnych výrobných podmienok na sociálny rozvoj poľnohospodárskych podnikov.

Riešitelia vychádzali z toho, že cieľom sociálneho plánovania je aj vyrovnávanie neopodstatnených rozdielov medzi jednotlivými rezortmi, odvetviami, postupné utváranie približne rovnakých podmienok aj v oblasti podnikovej sociálnej politiky, napomáhať vytváraniu sociálnej homogenizácie rozvinutej socialistickej spoločnosti.

**VPLYV HOSPODÁRSKÝCH VÝSLEDKOV NA SOCIÁLNY ROZVOJ
POĽNOHOSPODÁRSKEHO PODNIKU**

Pri zbere empirických dát v poľnohospodárskych podnikoch boli získané tak kvantifikované údaje vzťahujúce sa na ekonomické charakteristiky podniku, ako aj údaje zo sociálnej oblasti organizácie. Všetky tieto ukazovatele (s výnimkou veľkosti podniku a počtu pracovníkov) boli prevedené na jednotnú základňu, a to na jedného priemerného evidenčného pracovníka z toho dôvodu, aby mohli byť zisťované ich vzájomné štatisticky signifikantné závislosti. Všetky tieto údaje boli získané zo vzorky 38 poľnohospodárskych podnikov za rok 1980.

V tejto časti analýzy bola zisťovaná závislosť medzi jednotlivými ukazovateľmi pomocou Špearmanovho koeficientu korelácie. Výsledná

I. Korelačná matica vybraných ekonomických a sociálnych ukazovateľov

	Veľkosť podniku v ha p. p.	Počet pracovníkov	Čerpanie FKSP na 1 pracovníka	Ø mzda na 1 pracovníka	Neinvestičné výdavky na 1 pracovníka	Investičné výdavky na 1 pracovníka	Upravené vlastné výkony na 1 pracovníka	Bilančný zisk na 1 pracovníka
Veľkosť podniku v ha p. p.		0,821**	0,024	0,124	-0,185	-0,015	0,163	0,171
Počet pracovníkov			0,229	0,282	-0,202	0,128	0,192	0,323
Čerpanie FKSP na 1 pracovníka				0,517**	0,812**	0,489	0,360	0,630**
Priemerná mzda na 1 pracovníka					0,614**	-0,018	0,813**	0,841**
Neinvestičné výdavky na 1 pracovníka						-0,302	0,495*	0,608**
Investičné výdavky na 1 pracovníka							0,235	0,361
Upravené vlastné výkony								0,745**
Bilančný zisk na 1 pracovníka								

*) Štatistická závislosť na hladine významnosti 0,01

**) Štatistická závislosť na hladine významnosti 0,05

matica korelačných vzťahov je uvedená v tab. I. Z nej napríklad vidieť, že jednotlivým hodnotám premennej veličiny „počet pracovníkov“ (v riadku) odpovedajú ľubovoľné hodnoty druhých veličín. V tomto prípade ide o štatistickú nezávislosť, t. j., že počet pracovníkov neovplyvňuje žiadny z uvedených ukazovateľov (s výnimkou veľkosti podniku). Z korelačnej matice vidieť, že najviac korelujú s ostatnými ukazovateľmi bilančný zisk, priemerná mzda a neinvestičné výdavky na sociálne účely.

Aj keď sa niektoré korelačné závislosti zdajú byť samozrejmé, potvrdzujú východiskovú hypotézu o determinovanosti sociálnej oblasti ekonomickými výsledkami podniku a naopak. Jedným slovom povedané tab. I potvrdzuje určité logické a zákonité väzby medzi jednotlivými skúmanými premennými.

Tak napríklad bilančný zisk signifikantne koreluje so štyrmi ukazovateľmi (s upravenými vlastnými výkonmi, s čerpaním FKSP, s priemernou mzdou a neinvestičnými výdavkami na sociálne účely), rovnako ako neinvestičné výdavky na sociálne účely a priemerná mzda. Ukazuje sa, že ekonomické výsledky podniku ovplyvňujú sociálnu politiku podniku a platí tu aj priama úmernosť, napr. čím vyšší bilančný zisk, tým vyššie je čerpanie FKSP, neinvestičných výdavkov na sociálne účely a čerpanie FKSP.

Z korelačných vzťahov vidieť, že uvedené ukazovatele sú vzájomne silne prepojené a od seba navzájom závislé. Ide o vzájomné zložité a sprostredkované vzťahy a závislosti medzi operacionalizovanými ukazovateľmi vyjadrujúcimi hospodárske výsledky podniku a ukazovateľmi, ktoré charakterizujú sociálnu oblasť podniku.

Sústava plánovitého riadenia v odvetví poľnohospodárstva pôsobí vo všetkých jeho subsystémoch. Jednotlivé prvky (systémy) nepôsobia izolovane, ale vo vzájomných súvislostiach a vzťahoch tak vnútri, ako aj mimo podniku. Je preto pochopiteľné, že zlé fungovanie (napr. ekonomického subsystému) sa zákonite premietne aj do väzieb s ostatnými prvkami systému a nakoniec aj do činností a vnútorného obsahu jednotlivých subsystémov.

Uvedené teoreticko-metodologické východisko sa v praxi pri empirickom výskume plne dokázalo. Na základe pravidelne vydávanej štatistiky MPVŽ SSR boli podniky výskumnej vzorky rozdelené na podniky trvale popredné, trvale zaostávajúce a ostatné. Pri vzájomnej komparácii sme pracovali len s extrémnymi (resp. krajnými) typmi poľnohospodárskych podnikov, ktoré slúžili ako určité typologické modely k zisteniu, porovnaníu a interpretovaniu diferencií, určitých pravidielností a trendov. Kvality jednotlivých subsystémov poľnohospodárskeho podniku (predovšetkým ekonomického a sociálneho subsystému) boli merané prostredníctvom všeobecne platných sociálno-ekonomických ukazovateľov, ktoré sú v ekonomickej praxi zavedené a obvyklé. Tieto ukazovatele boli opäť prepočítané na jednotný spoločný základ, a to na 1 priemerného evidenčného pracovníka.

Vo výskumnej vzorke sa nám potvrdila vnútorná diferencovanosť vo vybraných sociálno-ekonomických ukazovateľoch z hľadiska hospodárskych výsledkov. Prejavuje sa tu vplyv hospodárskych výsledkov na výšku a charakter jednotlivých socioekonomických ukazovateľov. Hodnoty jednotlivých priemerných hodnôt vybraných ukazovateľov trvale popredných podnikov sú výrazne vyššie ako priemerné hodnoty ukazovateľov trvale

II. Porovnanie vybraných ukazovateľov podnikov výskumnej vzorky z hľadiska hospodárskych výsledkov v prepočte na 1 priemerného evidenčného pracovníka na rok 1980

Ukazovateľ	Trvale popredné podniky	Trvale zaostávajúce podniky	Rozdiel	
	priemer	priemer	absolútne	%
FKSP	759,0	460,5	+298,5	39,3
Priemerná mzda*)	27 708,0	24 306,0	+3 402,0	12,3
Výdavky na kádrový personálny a soc. rozvoj neinvest. charakteru	1 747,5	940,2	+807,3	46,2
Investičné výdavky na sociálny rozvoj	1 461,1	741,0	+719,9	49,3
Bilančný zisk	14 995,0	8 946,3	+23 941	40,3
Upravené vlastné výkony	37 531,0	20 884,0	+16 647	44,4

*) bez ŠM

zaostávajúcich podnikov (tab. II). Rozdiely medzi jednotlivými priemernými hodnotami ukazovateľov trvale popredných a trvale zaostávajúcich podnikov sa pohybujú v percentuálnom rozpätí od 39,3 do 49,3 % (s výnimkou priemernej mzdy, kde je rozdiel medzi trvale poprednými a trvale zaostávajúcimi podnikmi 12,3 %).

Z analyzovaných ukazovateľov najvýraznejšie pôsobia na sociálny rozvoj výdavky na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru a fond kultúrnych a sociálnych potrieb (FKSP). Investičné výdavky na sociálne, hygienické a spoločenské zariadenia v skúmanej vzorke poľnohospodárskych podnikov nie sú v dostatočnom množstve a kvalite zastúpené a majú nižšiu validitu. U priemerných výdavkov na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru je badaateľný rozdiel v jednotlivých sociálnych aktivitách v prospech trvale popredných podnikov. Tak napríklad v roku 1979 boli tieto výdavky neinvestičného charakteru u trvale popredných podnikov výskumnej vzorky o 90,5 % vyššie oproti trvale zaostávajúcim podnikom a v roku 1980 mali popredné podniky o 85,9 % vyššie výdavky neinvestičného charakteru, ako podniky trvale zaostávajúce.

Pri porovnávaní priemerných výdavkov na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru na roky 1979 a 1980 výskumnej vzorky z hľadiska výsledkov hospodárenia vidieť výrazný rozdiel v jednotlivých sociálnych aktivitách v prospech trvale popredných podnikov. U jednotlivých hodnôt znakov je rozdielná nielen variabilita (v tab. III nie je zachytená), ale aj jednotlivé aritmetické priemery jednotlivých hodnôt

III. Priemerné výdavky na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru v Kčs na 1 priemerného evidenčného pracovníka na roky 1979 a 1980 podľa hospodárskych výsledkov (výskumná vzorka)

Jednotlivé oblasti činnosti	Trvale popredné		Trvale zaostávajúce	
	1979	1980	1979	1980
Výchova a vzdelávanie dospelých	142,4	155,4	59,6	56,1
Príprava mládeže na povolanie	55,1	66,6	104,5	202,1
Zdravotná starostlivosť	169,9	208,2	49,6	45,1
Rekreácie (všetky — dospelých + pionierske)	229,4	274,0	125,2	110,0
Kultúrna a záujmová činnosť	89,1	85,4	66,8	85,7
Telovýchovná a športová činnosť	40,6	35,9	20,8	22,2
Predškolské zariadenia	82,2	99,3	24,9	34,3
Byty a ubytovanie	249,5	514,2	—	10,0
Osobné ochranné pracovné pomôcky	195,1	186,7	264,4	266,3
Nábor a stabilizácia pracovníkov	48,4	64,3	121,9	130,8
Priplatky k dôchodkom	207,1	187,2	57,0	102,4
Ostatné náklady na soc. prácu	108,2	111,0	161,3	170,3
Opravy, údržba, prevádzka:				
závodnej kuchyne	349,8	356,4	157,7	273,1
hygienických zariadení	70,1	73,8	78,4	50,3
družstevného klubu	163,8	197,8	—	—
rekreačného zariadenia	90,8	93,4	—	—
ostatných zariadení	15,4	14,9	5,7	5,8

znakov sú z hľadiska hospodárskych výsledkov výrazne diferencované. Prejavuje sa tu výrazný vplyv hospodárskych výsledkov na výšku a celkový charakter jednotlivých socioekonomických ukazovateľov. Ak zoberieme za základ porovnávania hodnoty aritmetických priemerov vidíme, že tieto jednotlivé priemery u trvale popredných podnikov sú výrazne vyššie ako priemerné hodnoty ukazovateľov u trvale zaostávajúcich podnikov.

Výdavky na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru sú vo väčšine prípadov hradené z nákladov, z FKSP alebo z ostatného rozdelenia zisku. V celkovej štruktúre sa na týchto výdavkoch z viacej ako 50 % podieľa FKSP. V priemere trvale zaostávajúce JRD v SSR čerpajú z FKSP na 1 trvale činného pracovníka 622,5 Kčs, čo je o 367,1 Kčs menej ako u trvale popredných JRD (tento rozdiel medzi trvale zaostávajúcimi a trvale poprednými JRD SSR v percentuálnom vyjadrení predstavuje 37,1 %).

Na základe uvedeného zistenia možno konštatovať, že hospodárske výsledky ovplyvňujú aj sociálny rozvoj. Podniky s trvale dobrými ekonomickými výsledkami sú viac vybavené základnými fondmi sociálneho charakteru, a to sa samozrejme odráža aj na celkovom množstve výdavkov na sociálne účely i na čerpaní FKSP. Vysoká diferencovanosť vzniká aj v čerpaní FKSP. Táto variabilita v úrovni sociálneho rozvoja signalizuje, že snaha o vyrovnávanie existujúcich rozdielov sa správne sústreďuje na zvyšovanie úrovne a na urýchlenie tempa sociálneho rozvoja tých poľnohospodárskych podnikov, kde táto oblasť nie je na dostatočnej úrovni (Súbor opatrení na komplexné riešenie problémov intenzifikácie výroby a zlepšenia hospodárskych výsledkov dlhodobu zaostávajúcich poľnohospodárskych podnikov, časť C—V oblasti kádrov a sociálneho rozvoja. Vestník MPVŽ SSR, roč. XIII, čiastka 17).

VPLYV ROZDIELNYCH VÝROBNÝCH OBLASTÍ NA SOCIÁLNY ROZVOJ POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PODNIKOV

Poľnohospodárske podniky sú lokalizované do daných výrobo-ekonomických podmienok, ktoré nemôžeme ovplyvňovať. Táto rozdielnosť výrobných podmienok je regulovaná pomocou určitých nástrojov vyrovnávania, ale niektoré rozdiely tu stále pretrvávajú.

Podniky výskumnej vzorky boli rozdelené do 5 výrobných oblastí. Toto rozdelenie predstavuje určité kontinuum. Pre lepšie vystihnutie diferenciácie v tejto oblasti sme v niektorých prípadoch pracovali len s krajnými pólmi tohoto kontinua. Tento prístup sa ukázal ako funkčný a oprávnený.

Pri porovnávaní vybraných sociálno-ekonomických ukazovateľov poľnohospodárskych podnikov kukuričnej a horskej výrobnnej oblasti výskumnej vzorky sú opäť vidieť podstatné rozdiely medzi jednotlivými priemernými hodnotami jednotlivých ukazovateľov. Priemerné hodnoty vybraných ukazovateľov kukuričnej výrobnnej oblasti sú výrazne vyššie ako priemerné hodnoty horskej oblasti (tab. IV).

IV. Porovnanie vybraných ukazovateľov podnikovej vybranej vzorky z hľadiska kukuričnej a horskej výrobnnej oblasti v prepočte na 1 priemerného evidenčného pracovníka na rok 1980

Ukazovateľ	Výr. oblasť kukuričná	Výr. oblasť horská	Rozdiel	
	priemer	priemer	absolútne	%
FKSP	808,4	539,1	+269,3	33,3
Priemerná mzda*)	27 369,0	24 737,0	+2 632	9,6
Výdavky na kádrový, pers. a soc. rozvoj neinvest. charakteru	1 903,8	1 084,0	+819,2	43,0
Investičné výdavky na sociálny rozvoj	1 471,0	1 240,2	+230,8	15,7
Bilančný zisk	15 384,6	4 515,8	+10 868,8	70,6
Upravené vlastné výkony	37 313,6	26 708,2	+10 605,4	28,4

*) bez ŠM

Pri porovnaní priemerných výdavkov neinvestičného charakteru v Kčs na 1 priemerného evidenčného pracovníka za roky 1979 a 1980 za kukuričnú a horskú výrobnú oblasť výskumnej vzorky je opäť viditeľný rozdiel v jednotlivých sociálnych aktivitách v prospech kukuričnej výrobnnej oblasti (tab. V). Tieto výdavky v oboch výrobných oblastiach za

V. Priemerné výdavky na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru v KČS na 1 priemerného evidenčného pracovníka na roky 1979 a 1980 za kukuričnú výrobnú oblasť a horskú výrobnú oblasť výskumnej vzorky

Jednotlivé oblasti činnosti	Kukuričná výrobná oblasť		Horská výrobná oblasť	
	1979	1980	1979	1980
Výchova a vzdelanie dospelých	126,5	124,1	28,7	25,4
Priprava mládeže na povolanie	50,2	58,3	71,2	83,1
Zdravotná starostlivosť	203,2	178,0	—	—
Rekreácie (všetky — dospelé + pionierske)	236,4	243,8	166,4	159,4
Kultúrna a záujmová činnosť	87,6	94,4	60,0	39,6
Telovýchovná a športová činnosť	44,8	34,5	8,5	10,6
Predškolské zariadenia	68,1	25,0	71,6	50,6
Byty a ubytovanie	343,2	622,0	40,9	67,6
Osobné a ochranné pracovné pomôcky	204,4	239,4	216,3	254,3
Nábor a stabilizácia pracovníkov	46,2	113,9	221,9	250,9
Priplatky k dôchodkom	214,9	131,5	57,1	94,5
Ostatné nákl. na soc. prácu a sociál. činnosť	135,3	87,9	248,6	246,3
Opravy, údržba, prevádzka:				
závodnej kuchyne	387,3	532,3	40,9	54,1
hygienických zariadení	158,4	77,3	5,4	32,4
družstevného klubu	146,0	372,4	—	—
rekreačného zariadenia	154,0	101,8	—	—
ostatných zariadení	170,0	—	—	—

uvedené roky vzrástli. V kukuričnej výrobnej oblasti vzrástli o 10 %, v horskej oblasti o 7,2 %. Tento nerovnomerný rast je napr. vidieť aj z toho, že v roku 1980 sú tieto výdavky v kukuričnej výrobnej oblasti vyššie o 75,6 % než v horskej výrobnej oblasti (oproti roku 1979, kde neinvestičné výdavky sú v kukuričnej výrobnej oblasti o 71,1 % vyššie než v horskej výrobnej oblasti).

U čerpania FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka ako najdôležitejšieho ukazovateľa sociálneho rozvoja podniku vidieť klesajúcu

VI. Čerpanie FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka JRD SSR

Výrobná oblasť	FKSP na 1 priem. evidenčného pracovníka v SSR	%
Kukuričná	951,1	100
Repárska	711,9	74,8
Zemiakárska	578,6	60,8
Zemiakársko-ovsená	535,5	56,3
Horská	526,4	55,3
Spolu	740,8	

tendenciu (aj keď nerovnomernú) vo výške jednotlivých hodnôt čerpania (tab. VI). Je tu badateľný značne vysoký rozdiel medzi kukuričnou výrobnou oblasťou a repárskou výrobnou oblasťou, ktorá má druhé najvyššie čerpanie (tento rozdiel je 25,2 %). Naopak najmenšie rozdiely v čerpaní FKSP sú vidieť medzi zemiakársko-ovsenou a horskou výrobnou oblasťou (1 %). Pritom ale najvyššie rozdiely v čerpaní FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka v SSR sú medzi kukuričnou a horskou výrobnou oblasťou (44,7 %).

ZÁVER

Pri zovšeobecňovaní uvedenej problematiky môžeme konštatovať, že hospodárske výsledky determinujú aj sociálny rozvoj a druhotne aj obsah sociálno-ekonomického plánovania. Podniky s trvale dobrými ekonomickými výsledkami sú viac vybavené základnými fondmi sociálneho charakteru, a to sa samozrejme odráža aj na celkovom množstve výdavkov na sociálne účely a na čerpanie FKSP. Aj keď u výdavkov na kádrový, personálny a sociálny rozvoj neinvestičného charakteru vidieť ich mierny rast, rozdiely medzi jednotlivými podnikmi s rôznymi hospodárskymi výsledkami sa budú vyrovnávať pomalým tempom. Vysoká diferenciácia vzniká aj u čerpania FKSP u trvale popredných a trvale zaostávajúcich podnikov.

Rovnako môžeme konštatovať, že rozdielnosť výrobných podmienok sa prejavuje aj v rôznej úrovni sociálneho rozvoja. Ukázalo sa, že disproporcie v sociálnom rozvoji medzi krajnými (extrémnymi) výrobnými podmienkami predstavujú trend skôr k stagnácii ako k vyrovnávaniu.

Bolo dokázané, že sociálny rozvoj (predovšetkým v podnikoch horskej a podhorskej výrobnéj oblasti) nie je na požadovanej úrovni. Z frekvencie rozloženia čerpania FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka podľa výrobných oblastí vidieť, že rozdiely medzi jednotlivými výrobnými oblasťami sú značne vysoké (s výnimkou rozdielov medzi horskou a zemiakársko-ovsenou výrobnou oblasťou). Pri určitom schematickom vyjadrení je možná agregácia týchto oblastí do dvoch rovín, a to do roviny s vysokým čerpaním FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka, kde by bola zastúpená kukuričná a repárska výrobná oblasť a do roviny s malým, resp. nedostatočným čerpaním FKSP na 1 priemerného evidenčného pracovníka (t. j. zemiakárska, zemiakársko-ovsená a horská oblasť).

Táto variabilita v úrovni sociálneho rozvoja a plánovania signalizuje, že pokus o určité vyrovnanie existujúcich rozdielov sa bude musieť sústrediť predovšetkým na zvyšovanie úrovne a urýchlenia tempa sociálneho rozvoja tých poľnohospodárskych podnikov, kde táto oblasť nie je na dostatočnej úrovni. Na základe rozboru dlhodobého zaostávania časti poľnohospodárskych podnikov bolo nutné prijať a realizovať opatrenia na trvalé zvyšovanie efektívnosti vo výrobe, na ďalšie zvýšenie účinnosti riadenia, najmä na mobilizáciu rezerv rastu výroby a upevnenie ekonomiky zaostávajúcich podnikov, tak ako boli vytýčené v Prikaze ministra poľnohospodárstva a výživy SSR na zabezpečenie Súboru opatrení na komplexné riešenie programu intenzifikácie výroby v 7. päťročnici.

Došlo dňa 20. 1. 1982

BARTO J.—BUCHTA S., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

Vplyv hospodárskych výsledkov a rozdielnych výrobných podmienok na sociálnu politiku poľnohospodárskych podnikov

Zeměd. Ekon., 28, 1982, č. 8, s. 635—644. — 6 tab.

úroveň podniku, JZD, sociálny rozvoj, analýza vzťahů, výsledky hospodárení, výrobní oblasti, analýza srovnávací, syntéza

Práca sa zaoberá vplyvom hospodárskych výsledkov a rozdielnych výrobných podmienok na sociálny rozvoj poľnohospodárskych podnikov (predovšetkým JRD). Poukazuje na variabilitu v úrovni sociálneho rozvoja a ovplyvňovanie sociálnej politiky ekonomikou a danými výrobnými-ekonomickými podmienkami.

БАРТО Й.—БУХТА С., Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и пищевой промышленности, Тренчанска 55, 824 80 Братислава

Влияние экономических результатов и различных производственных условий на социальную политику сельскохозяйственных предприятий

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No 8, s. 635—644. — 6 табл.

уровень предприятия, ЕСХК, социальное развитие, анализ отношений, результаты ведения хозяйства, производственные области, анализ сравнительный, синтез

Статья посвящена влиянию экономических результатов и различных производственных условий на социальное развитие сельскохозяйственных предприятий (главным образом ЕСХК). Указывает на изменчивость в уровне социального развития и влияние экономики и данных производственно-экономических условий на социальную политику.

BARTO J.—BUCHTA S., Economic Research Institute for Agriculture and Food, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

The Influence of Economic Results and Differing Production Conditions on the Social Policy in Agricultural Enterprises

Zeměd. Ekon., 28, 1982, No. 8, pp. 635—644. — 6 tabs

enterprise level, agricultural co-operative farm, social development, analysis of relationships, economic results, production regions, comparative analysis, synthesis

The influence of economic results and differing production conditions on the social development in agricultural enterprises (first of all agricultural co-operative farms) is discussed. The variability of the level of social development and the impacts on social policy evoked by economic results and by the current production and economic conditions are stressed.

BARTO, J. — BUCHTA, S., Forschungsinstitut für Ökonomik der Landwirtschaft und Ernährung, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

Einfluß der Wirtschaftsergebnisse sowie der unterschiedlichen Produktionsbedingungen auf die Sozialpolitik der Landwirtschaftsbetriebe

Zeměd. Ekon., 28, 1982, Nr. 8, S. 635—644. — 6 Tab.

Niveau des Betriebes, LPG, Sozialentwicklung, Analyse der Beziehungen, Wirtschaftsergebnisse, Produktionsgebiete, Vergleichsanalyse, Synthese

Die Arbeit befaßt sich mit dem Einfluß der Wirtschaftsergebnisse und der unterschiedlichen Produktionsbedingungen auf die Sozialentwicklung der Landwirtschaftsbetriebe (vor allem LPG). Sie weist auf die Variabilität des Niveaus der Sozialentwicklung und auf die Beeinflussung der Sozialpolitik durch die Ökonomik und die gegebenen ökonomischen Produktionsbedingungen hin.

Adresa autorov:

Doc. PhDr. Jaroslav Barto, CSc., PhDr. Stanislav Buchta, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

LENINOV DRUŽSTEVNÝ PLÁN

Milan Štefanovič a kol.: *Leninov družstevný plán (Aplikácia v roľníckom výrobnom družstevníctve socialistických krajín)*. Bratislava, Veda 1980, 224 strán.

Vo vydavateľstve SAV Veda bola v prvej polovici roku 1980 vydaná zaujímavá publikácia, ktorej autormi sú poprední predstavitelia právnej teórie na úseku poľnohospodárskeho družstevníctva v socialistických krajinách. Osobitný význam tohto diela treba vidieť v tom, že je to nielen prvá, ale súčasne aj relatívne hlboká a komplexná analýza tak významného činu, akým bolo revolučné pretvárание poľnohospodárskej malovýroby na modernú socialistickú poľnohospodársku veľkovýrobu v jednotlivých socialistických krajinách.

Recenzovaná publikácia je rozdelená do ôsmich kapitol. Úvodnou kapitolou, ktorá tvorí vstup do problematiky aplikácie Leninovho družstevného plánu, sú *Ideové základy, sociálne korene a funkcia družstevníctva vo svetle Leninovho družstevného plánu*, autorom ktorej je vedúci autorského kolektívu prof. JUDr. Milan Štefanovič, CSc., z Právnickej fakulty UK v Bratislave. Konštatuje v nej, že družstevníctvo je historickou kategóriou s dlhodobou praxou, počas ktorej sa vytvárali aj viac-menej dôkladne rozpracované teoretické koncepcie, vyjadrujúce idey prislusných tried alebo sociálnych skupín.

Kvalitatívne novú etapu v tomto historickom procese tvorí družstevná teória vypracovaná V. I. Leninom a jej uplatnenie v praxi výstavby socialistického poľnohospodárstva.

V ďalšej časti tejto kapitoly venuje autor pozornosť Leninovým názorom na družstevníctvo za kapitalizmu a v socialistickej spoločnosti. Na základe rozboru týchto názorov dochádza M. Štefanovič k niektorým záverom, ktoré sa v plnej miere vzťahujú na družstevníctvo za socializmu. Ide o konštatovanie, že družstevníctvo sa aj v podmienkach výsypej socialistickej spoločnosti osvedčilo ako vhodná forma organizácie obyvateľstva a spoločnej činnosti, pričom v rozvoji plánovitého národného hospodárstva plní významné úlohy, najmä hospodárskeho charakteru. Súčasne dospel M. Štefanovič aj k záveru, že družstevníctvo sa ukázalo ako aktívny faktor a organizujúci činiteľ pri prechode drobných výrobcov od kapitalizmu k socializmu. Túto svoju funkciu zohralo najmä v oblasti poľnohospodárstva zakladaním JRD a im podobných útvarov v jednotlivých socialistických štátoch. A to je významný faktor, svedčiaci o správnosti Leninovho družstevného plánu.

Ďalšie kapitoly recenzovanej publikácie sú venované analýze skúsenosti dosiahnutých pri socializácii poľnohospodárstva v jednotlivých socialistických krajinách. V ďalšej časti bude venovaná pozornosť hlavným myšlienkam, ktoré sa nachádzajú v štátiach jednotlivých členov autorského kolektívu.

V druhej kapitole pod názvom *Výbudovanie, upevnenie a rozvoj kolchozného zriadenia v ZSSR* (autor M. I. Kozyr) je venovaná osobitná pozornosť kolchoznému vlastníctvu a kolchoznej demokracii. Autor konštatuje, že na jednej strane niektoré majetkové inštitúty v kolchozoch stratili svoj význam a na druhej strane sa objavili nové formy majetkových vzťahov ako výsledok zavádzania vnútrodružstevného chozrasčotu. Ďalšou pozoruhodnou časťou tejto kapitoly je pojednanie o predmete kolchozného práva, ktorý je v ZSSR chápaný širšie ako predmet nášho roľníckodružstevného práva. Autor zaraďuje do kolchozného práva aj také netradičné inštitúty, ako právo sociálneho zabezpečenia a sociálneho poistenia kolchozníkov, právnu reguláciu kultúrneho zabezpečenia kolchozníkov, zvyšovanie kvalifikácie členov kolchozov, úpravu obytných priestorov, právnu úpravu organizácie a činnosti kolchozných rád a niektoré ďalšie.

V tretej kapitole pod názvom *Formovanie bulharského poľnohospodárskeho družstevníctva a rozvoj socialistických vzťahov na vidieku pod vedením BKS a J. Dimitrova* (autor T. Ejajev) je najväčšia pozornosť venovaná obsahu právnej úpravy vzťahov vznikajúcich v agrárno-priemyselných komplexoch, najmä z hľadiska zákona o socialistických hospodárskych organizáciách.

V štvrtej kapitole pod názvom *Legislativa a prax poľnohospodárskeho výrobného družstevníctva v NDR* (autor G. Rohde) možno považovať za podnetné vytypovanie znakov priemyselnej formy výroby v poľnohospodárstve, ako aj analýzu právnej úpravy kooperácie v poľnohospodárstve, vrátane jej riadenia.

V piatej kapitole pod názvom *Skúsenosti, prax a cesty využívanie Leninovho družstevného plánu v MLR* (autor I. Földes) podal autor výklad hlavných inštitútov družstevníctva, osobitne poľnohospodárskeho, ktoré aj v tejto socialistickej krajine dosiahlo významné úspechy, čím sa stalo jedným z rozhodujúcich odvetví maďarskej ekonomiky.

V šiestej kapitole pod názvom *Ekonomický a sociálny proces na rumunskom vi-*

dieku spojený s uplatňovaním princípov Leninovho družstevného plánu (autor E. Lupan) zaujíma autor okrem iného aj stanovisko k niektorým aktuálnym problémom rumunského družstevníctva, v právnej polohe najmä k vlastníckym vzťahom vznikajúcim pri kooperácii a k tendenciám prehlbovania družstevnej demokracie.

V siedmej kapitole pod názvom *Uplatňovanie Leninovho družstevného plánu v československom družstevnom hnutí* (autor M. Štefanovič) sa autor zaoberá vývojom družstevníctva na našom území ako aj súčasnou právnou úpravou poľnohospodárskeho družstevníctva a jeho riadením.

Záverecné zhrnutie o predmete a výsledkoch vedeckého výskumu vykonaného pri tvorbe tejto kolektívnej práce je obsahom poslednej ôsmej kapitoly nazvanej *Spoločné znaky a zákonitosti rozvoja družstiev pri aplikácii Leninovho družstevného plánu* (autor M. Štefanovič). Základným zovšeobecnením, ktoré vyplynulo z recenzovanej publikácie, je fakt, že na základe výsledkov výskumu v sledovaných socialistických krajinách sa potvrdilo, že Leninov družstevný plán je stále živý, že cesta socializácie poľnohospodárstva na družstevnom princípe a budovanie veľkovýrobných družstevných celkov bola správna a že sa ňou dosiahol podstatný zvrat v rozvoji poľnohospodárstva. Družstevníctvo sa stalo mohutnou silou nielen v hospodárskej sfére, ale stalo sa aj významným činiteľom podieľa-

júcim sa na všetkých významných premenách, ku ktorým došlo pri výstavbe a ďalšom budovaní socialistickej spoločnosti.

Recenzovanú publikáciu možno hodnotiť ako jednoliatu a kompaktné dielo, autorom ktorého sa podarilo preklenúť všetky problémy, ktoré sú typické pre kolektívne práce, navyše ak ich autori pochádzajú z viacerých krajín. To umožnilo zabrániť nebezpečenstvu niekoľkonásobného rozsiahlejšieho opakovania a prekrývania úvah a faktov.

Ďalším pozitívnym prvkom recenzovanej publikácie je precíznosť v skúmaní stanovenej problematiky a jej jednotná terminologická úroveň. Príznačný je aj komparačný prvok, ktorý umožňuje čitateľovi lepšie sa orientovať vo vývojových etapách a právnych úpravách týkajúcich sa rozvoja družstevníctva, s osobitným zameraním na poľnohospodárske družstevníctvo.

Na záver možno konštatovať, že publikácia je hodnotným a priekopníckym dielom v roľníckodružstevnom práve u nás i v jednotlivých socialistických krajinách. Preto sa stretla s pozitívnym ohlasom v širokých radoch čitateľov, ktorí sa v teórii i v praxi stretávajú s poľnohospodárstvom. Bez nadsádzky možno o nej povedať, že je ďalším dkladom užitočnej a neustále rastúcej spolupráce medzi vedeckými a pedagogickými pracovníkmi socialistických krajín v oblasti roľníckodružstevného práva.

JUDr. Richard Rapant, CSc., Právnická fakulta UK, Bratislava

OBSAH

Martinek J.: Hodnocení rozdílných výsledků hospodaření zemědělských podniků a přístupy k jejich řešení	575
Grofik R., Kopáček E.: Vplyv vzdelanostnej úrovne vedúcich pracovníkov na hospodárske výsledky JRD	583
Reich A.: Poznatky z použití ukazatelů hodnotících kvalitativní stránku reprodukčního procesu pracovní síly	591
Malejčík A.: Analýza faktorov efektívnosti riadiacej práce v poľnohospodárskych podnikoch.	603
Halačka J.: Absolventi SZTŠ — významný faktor rozvoje zemědělské výroby	615
Holeček J.: Analýza sítě zemědělských učňovských zařízení v ČSSR	627
Barto J., Buchta S.: Vplyv hospodárskych výsledkov a rozdielných výrobných podmienok na sociálnu politiku poľnohospodárskych podnikov	635

Recenze

Rapant R.: Leninov družstevný plán	645
--	-----

Příloha

Statistické přehledy o čs. a zahraničním zemědělství
(Spotřeba krmiv na výrobu hlavních živočišných výrobků)

СОДЕРЖАНИЕ

Мартинек Й.: Оценка разных результатов управления сельскохозяйственными предприятиями и подход к их решению	575
Грофик Р., Копачик Е.: Влияние уровня подготовки руководящих работников на экономические результаты ЕСХК	583
Рейх А.: Использование показателей оценивающих качественную сторону воспроизводственного процесса рабочей силы	591
Малейчик А.: Анализ факторов эффективности работы управления в сельскохозяйственных предприятиях	603
Галачка Ю.: Выпускники средних сельскохозяйственных технических школ — важный фактор развития сельскохозяйственного производства	615
Глечек Я.: Анализ сети сельскохозяйственных ремесленных школ в ЧССР	627
Барто Й., Бухта С.: Влияние экономических результатов и различных производственных условий на социальную политику сельскохозяйственных предприятий	635

Рецензии

Рапарант Р.: Ленинский кооперативный план	645
---	-----

Приложение

Статистические обзоры о чехословацком и зарубежном сельском хозяйстве
(Потребление кормов для производства основных продуктов животного происхождения)

CONTENTS

Martinek J.: Evaluation of Different Economic Results in Agricultural Enterprises and the Methods of their Solution	575
Grofik R., Kopáček E.: The Influence of Educational Level of Managing Workers on the Economic Results on Agricultural Co-operative Farms	583
Reich A.: The Use of Indicators Evaluating the Qualitative Aspect of the Labour Force Reproduction Process	591
Malejčík A.: Analysis of the Factors of Effectiveness of the Control and Management of Agricultural Enterprises	603
Halačka J.: The Graduates from Secondary Agricultural Technical Schools — Significant Factor in the Development of Agricultural Production	615
Holeček J.: An Analysis of the Network of Apprentice Educational Establishments in the Czechoslovak Socialist Republic	627
Barto J., Buchta S.: The Influence of Economic Results and Differing Production Conditions on the Social Policy in Agricultural Enterprises	635

Reviews

Rapant R.: Lenin's Co-operative Plan	645
--	-----

Supplement

Statistical Surveys of Agriculture in Czechoslovakia and Abroad
(Feed Consumption for the Production of Main Animal Products)

INHALT

Martinek J.: Bewertung unterschiedlicher wirtschaftlicher Ergebnisse landwirtschaftlicher Betriebe und Herangehen an ihre Lösung	575
Grofik R., Kopáček E.: Einfluß des Bildungsniveaus der leitenden Kader auf die Wirtschaftsergebnisse der LPG	583
Reich A.: Anwendung der Kennziffern, die qualitative Seite des Reproduktionsprozesses der Arbeitskraft bewerten	591
Malejčík A.: Analyse der Faktoren der Effektivität der Leitungsarbeit in landwirtschaftlichen Betrieben	603
Halačka J.: Absolventen der landwirtschaftlich-technischen Mittelschulen — ein bedeutender Faktor der Entwicklung der landwirtschaftlichen Produktion	615
Holeček J.: Analyse des Netzes der landwirtschaftlichen Lehrlingseinrichtungen in der ČSSR	627
Barto J., Buchta S.: Einfluß der Wirtschaftsergebnisse sowie der unterschiedlichen Produktionsbedingungen auf die Sozialpolitik der Landwirtschaftsbetriebe	635

Rezensionen

Rapant R.: Lenins Genossenschaftsplan	645
---	-----

Beilage

Statistische Übersichten über die tschechoslowakische und ausländische Landwirtschaft
(Bedarf an Futterpflanzen für die Produktion der wichtigsten Tierprodukte)

Rozšiřuje Poštovní novinová služba. Objednávky a předplatné přijímá PNS — ústřední expedice tisku, administrace odborného tisku, Jindřišská ulice 14, 110 00 Praha 1. Lze též objednat u každé pošty i poštovního doručovatele. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — expedice tisku, oddělení vývozu tisku, Jindřišská ulice 14, 110 00 Praha 1. Vytiskl TISK, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, 737 36 Český Těšín.

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

o československém a zahraničním zemědělství
PŘÍLOHA ČÍSLA 8 ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

ČÍSLO
7

1982

SPOTŘEBA KRMIV NA VÝROBU
HLAVNÍCH ŽIVOČIŠNÝCH VÝROBKŮ

Vývoj spotřeby jaderných krmiv v socialistickém sektoru v kg

Území, kraj	Na výrobu 1 l mléka			Na 1 kg přírůstku skotu ve výkrmu			Na 1 kg přírůstku prasat ve výkrmu a předvýkrmu			Na výrobu 1 vejce		
	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981
HL. město Praha	0,27	0,27	0,27	2,63	2,63	2,61	3,94	3,83	3,89	0,24	0,23	0,23
Středočeský	0,29	0,27	0,25	2,80	2,54	2,42	3,83	3,71	3,66	0,17	0,16	0,16
Jihočeský	0,27	0,26	0,23	2,89	2,83	2,70	3,71	3,62	3,58	0,16	0,15	0,15
Západočeský	0,29	0,27	0,25	3,13	2,87	2,70	3,69	3,63	3,56	0,17	0,16	0,16
Severočeský	0,31	0,29	0,27	3,26	2,63	2,72	3,80	3,61	3,62	0,18	0,17	0,17
Východočeský	0,30	0,28	0,27	3,03	2,69	2,57	3,71	3,62	3,54	0,17	0,17	0,17
Jihomoravský	0,29	0,26	0,24	2,55	2,24	1,97	3,79	3,68	3,56	0,17	0,17	0,16
Severomoravský	0,30	0,27	0,25	2,68	2,50	2,24	3,81	3,74	3,65	0,18	0,17	0,16
Č S R	0,29	0,27	0,25	2,83	2,57	2,40	3,77	3,67	3,59	0,17	0,17	0,16
Západoslovenský	0,29	0,26	0,26	2,30	2,06	2,03	3,98	3,94	3,89	0,18	0,18	0,18
Středoslovenský	0,31	0,29	0,28	2,78	2,47	2,36	4,10	4,00	3,93	0,18	0,18	0,18
Východoslovenský	0,29	0,27	0,27	2,66	2,50	2,53	4,28	4,14	4,11	0,18	0,18	0,18
S S R	0,29	0,27	0,27	2,51	2,27	2,23	4,06	3,99	3,93	0,18	0,18	0,18
Č S S R	0,29	0,27	0,25	2,73	2,48	2,35	3,87	3,77	3,70	0,17	0,17	0,17

Vývoj spotřeby krmiv v socialistickém sektoru v přepočtu na škrobové jednotky

Území, kraj	Na výrobu 1 l mléka			Na 1 kg přírůstku skotu ve výkrmu			Na 1 kg přírůstku prasat ve výkrmu a předvýkrmu			Na výrobu 1 vejce		
	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981
Hl. město Praha	0,81	0,79	0,72	6,86	5,07	5,86	2,58	2,51	2,63	0,16	0,15	0,15
Středočeský	0,92	0,87	0,84	7,20	6,81	7,14	2,57	2,46	2,44	0,11	0,11	0,10
Jihočeský	0,90	0,89	0,84	6,64	6,56	6,76	2,54	2,43	2,42	0,10	0,10	0,10
Západočeský	0,89	0,85	0,84	6,65	6,30	6,49	2,46	2,40	2,36	0,11	0,11	0,11
Severočeský	0,94	0,89	0,94	7,45	7,07	7,74	2,51	2,39	2,40	0,11	0,11	0,11
Východočeský	0,86	0,84	0,83	7,10	6,77	6,85	2,49	2,41	2,36	0,11	0,11	0,11
Jihomoravský	0,82	0,80	0,77	5,89	5,87	5,90	2,55	2,47	2,39	0,11	0,11	0,11
Severomoravský	0,86	0,84	0,84	6,46	6,53	7,00	2,52	2,48	2,43	0,12	0,11	0,11
Č S R	0,87	0,85	0,83	6,63	6,45	6,68	2,53	2,44	2,40	0,11	0,11	0,11
Západoslovenský	0,74	0,76	0,74	5,54	6,22	5,99	2,62	2,60	2,57	0,12	0,12	0,12
Středoslovenský	0,88	0,86	0,88	6,48	6,41	6,54	2,72	2,64	2,60	0,12	0,12	0,12
Východoslovenský	0,93	0,89	0,90	6,97	6,93	6,99	2,88	2,78	2,76	0,12	0,12	0,12
S S R	0,82	0,82	0,81	6,12	6,44	6,37	2,68	2,64	2,61	0,12	0,12	0,12
Č S S R	0,86	0,84	0,82	6,48	6,45	6,59	2,58	2,50	2,46	0,11	0,11	0,11

Spotřeba jaderných krmiv na jednotku výroby v socialistickém sektoru za rok 1981 v kg

Území, kraj	Spotřeba jaderných krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vyrobených brojlerů	
	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin
HL, město Praha	0,27	0,21	2,61	2,19	104,16	84,80	3,89	3,51	0,23	0,16	2,79	2,37
Středočeský	0,25	0,20	2,42	2,09	90,86	64,31	3,66	3,14	0,16	0,11	2,66	1,94
Jihočeský	0,23	0,19	2,70	2,31	76,60	55,96	3,58	3,09	0,15	0,11	2,59	1,85
Západočeský	0,25	0,20	2,70	2,29	75,05	53,02	3,56	3,04	0,16	0,11	2,48	1,72
Severočeský	0,27	0,21	2,72	2,23	83,96	63,38	3,62	3,07	0,17	0,11	2,67	1,83
Východočeský	0,27	0,22	2,57	2,20	82,60	59,75	3,54	3,05	0,17	0,11	2,55	1,78
Jihomoravský	0,24	0,20	1,97	1,71	82,83	60,79	3,56	3,05	0,16	0,11	2,51	1,81
Severomoravský	0,25	0,20	2,24	1,91	81,85	61,24	3,65	3,08	0,16	0,11	2,50	1,80
Č S R	0,25	0,20	2,40	2,05	82,69	60,16	3,59	3,08	0,16	0,11	2,57	1,85
Západoslovenský	0,26	0,20	2,03	1,64	95,98	73,90	3,89	3,12	0,18	0,14	2,72	2,14
Středoslovenský	0,28	0,21	2,36	1,81	108,41	73,65	3,93	3,32	0,18	0,12	2,81	2,09
Východoslovenský	0,27	0,22	2,53	2,08	111,28	74,44	4,11	3,55	0,18	0,12	2,85	2,07
S S R	0,27	0,21	2,23	1,79	101,21	73,96	3,93	3,24	0,18	0,13	2,78	2,11
Č S S R	0,25	0,20	2,35	1,98	88,53	64,50	3,70	3,13	0,17	0,11	2,64	1,94

Spotřeba krmiv na jednotku výroby v socialistickém sektoru za rok 1981

Území, kraj	Spotřeba krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vykrmených brojlerů	
	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg
Hl. město Praha	0,72	0,24	5,86	0,59	82,71	99,23	2,63	2,44	0,15	0,23	1,82	2,79
Středočeský	0,84	0,23	7,14	1,74	66,77	83,99	2,44	3,53	0,10	0,16	1,74	2,65
Jihočeský	0,84	0,21	6,76	2,00	57,38	68,30	2,42	3,41	0,10	0,15	1,69	2,58
Západočeský	0,84	0,22	6,49	2,08	53,66	70,00	2,36	3,47	0,11	0,16	1,62	2,48
Severočeský	0,94	0,24	7,74	2,12	60,15	78,19	2,40	3,46	0,11	0,17	1,74	2,65
Východočeský	0,83	0,24	6,85	1,86	60,15	75,49	2,36	3,45	0,11	0,17	1,66	2,54
Jihomoravský	0,77	0,21	5,90	1,25	61,50	75,88	2,39	3,45	0,11	0,16	1,64	2,50
Severomoravský	0,84	0,22	7,00	1,53	59,28	77,19	2,43	3,57	0,11	0,16	1,63	2,49
Č S R	0,83	0,23	6,68	1,70	60,65	76,07	2,40	3,48	0,11	0,16	1,68	2,56
Západoslovenský	0,74	0,23	5,99	1,32	71,47	89,63	2,57	3,77	0,12	0,18	1,80	2,68
Středoslovenský	0,88	0,25	6,54	1,88	75,96	102,17	2,60	3,81	0,12	0,18	1,84	2,73
Východoslovenský	0,90	0,24	6,99	2,03	83,39	103,74	2,76	3,94	0,12	0,18	1,88	2,77
S S R	0,81	0,24	6,37	1,63	74,58	94,66	2,61	3,81	0,12	0,18	1,83	2,72
Č S S R	0,82	0,23	6,59	1,68	65,04	81,92	2,46	3,58	0,11	0,17	1,73	2,62

- veškerá krmiva v přepočtu na škrobové jednotky
 — skutečná celková hmotnost krmných směsí

Spotřeba jaderných krmiv na jednotku výroby u státních statků za rok 1981 v kg

Území, kraj	Spotřeba jaderných krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vyrobených brojlerů	
	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin
Hl. město Praha	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Středočeský	0,25	0,20	2,49	2,14	92,93	62,61	3,82	3,30	0,15	0,13	2,71	1,92
Jihočeský	0,24	0,20	3,14	2,87	95,18	60,64	3,85	3,34	0,21	0,14	2,63	1,88
Západočeský	0,25	0,19	2,72	2,31	72,14	50,59	3,59	3,00	0,15	0,11	2,57	1,70
Severočeský	0,27	0,20	2,90	2,40	88,64	65,06	3,75	3,20	0,15	0,09	2,67	1,82
Východočeský	0,27	0,22	2,52	2,19	86,13	55,36	3,67	3,19	0,19	0,13	2,54	1,73
Jihomoravský	0,24	0,20	1,77	1,58	93,15	71,47	3,69	3,37	0,16	0,10	2,62	2,08
Severomoravský	0,25	0,20	2,25	1,94	88,71	63,48	3,73	3,25	0,15	0,10	2,64	1,84
Č S R	0,26	0,20	2,53	2,18	88,71	62,70	3,73	3,24	0,16	0,10	2,64	1,86
Západoslovenský	0,26	0,19	1,87	1,42	92,44	66,44	4,05	3,18	0,20	0,14	2,88	2,11
Středoslovenský	0,28	0,20	2,43	1,80	120,91	73,69	4,04	3,41	0,17	0,11	3,05	2,18
Východoslovenský	0,28	0,23	2,58	2,10	115,18	73,14	4,24	3,69	0,18	0,13	2,83	2,10
S S R	0,27	0,21	2,22	1,72	105,73	70,07	4,10	3,38	0,19	0,13	2,91	2,13
Č S S R	0,26	0,20	2,47	2,09	93,84	64,92	3,83	3,28	0,17	0,11	2,72	1,94

Spotřeba krmiv na jednotku výroby u státních statků za rok 1981

Území, kraj	Spotřeba krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vykrmených brojlerů	
	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg	ŠJ	krm. směsí v kg
HL. město Praha	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Středočeský	0,87	0,23	7,38	1,75	66,52	86,02	2,56	3,68	0,10	0,15	1,77	2,71
Jihočeský	0,91	0,20	7,43	1,57	66,57	90,44	2,55	3,67	0,14	0,18	1,72	2,62
Západočeský	0,88	0,22	6,98	1,90	49,61	70,42	2,36	3,56	0,10	0,15	1,68	2,57
Severočeský	0,97	0,24	8,34	2,26	61,34	83,81	2,48	3,59	0,10	0,15	1,75	2,66
Východočeský	0,86	0,25	6,65	1,87	62,63	82,00	2,42	3,64	0,13	0,19	1,66	2,54
Jihomoravský	0,77	0,22	5,70	0,95	66,72	86,99	2,44	3,61	0,10	0,16	1,71	2,62
Severomoravský	0,90	0,22	7,25	1,60	64,72	85,98	2,48	3,69	0,10	0,15	1,72	2,63
Č S R	0,89	0,23	7,14	1,71	62,87	83,84	2,48	3,63	0,10	0,16	1,73	2,63
Západoslovenský	0,76	0,23	5,95	1,18	72,96	87,02	2,70	3,94	0,13	0,20	1,89	2,85
Středoslovenský	0,90	0,26	6,28	1,70	85,45	114,45	2,66	3,92	0,11	0,17	2,00	2,88
Východoslovenský	0,93	0,25	7,11	2,03	85,95	105,45	2,83	4,10	0,12	0,18	1,87	2,76
S S R	0,85	0,24	6,37	1,56	79,61	98,88	2,72	3,97	0,12	0,18	1,92	2,83
Č S S R	0,88	0,23	6,98	1,68	67,91	88,37	2,55	3,73	0,11	0,16	1,78	2,69

— veškerá krmiva v přepočtu na škrobové jednotky

— skutečná celková hmotnost krmných směsí

Spotřeba jaderných krmiv na jednotku výroby u JZD za rok 1981 v kg

Území, kraj	Spotřeba jaderných krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vyrobených brojlerů	
	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin	celkem	z toho zrnin
HL. město Praha	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Středočeský	0,25	0,20	2,37	2,05	94,34	67,80	3,65	3,12	0,17	0,11	2,61	1,84
Jihočeský	0,23	0,18	2,55	2,17	75,85	56,20	3,33	2,83	0,23	0,18	2,58	1,81
Západočeský	0,24	0,19	2,57	2,17	77,48	55,88	3,55	3,04	0,20	0,16	2,48	1,76
Severočeský	0,27	0,22	2,36	1,94	82,94	63,82	3,55	3,04	—	—	2,67	1,98
Východočeský	0,26	0,21	2,53	2,16	83,11	61,44	3,52	3,03	0,17	0,12	2,55	1,80
Jihomoravský	0,24	0,19	1,93	1,67	82,54	60,92	3,50	2,98	0,15	0,10	2,4	1,73
Severomoravský	0,24	0,20	2,13	1,82	83,01	62,25	3,64	3,07	0,16	0,10	2,48	1,96
Č S R	0,24	0,20	2,28	1,95	83,32	61,34	3,54	3,01	0,16	0,11	2,53	1,80
Západoslovenský	0,25	0,20	1,89	1,53	96,36	73,74	3,89	3,09	0,18	0,14	2,83	2,21
Středoslovenský	0,28	0,21	2,31	1,78	106,56	74,46	3,89	3,31	0,17	0,12	2,90	2,16
Východoslovenský	0,27	0,22	2,44	2,02	108,79	73,31	4,04	3,50	0,19	0,12	2,87	2,06
§ S R	0,26	0,20	2,13	1,71	100,25	73,79	3,91	3,19	0,18	0,13	2,86	2,15
Č S S R	0,25	0,20	2,23	1,87	89,07	65,57	3,69	3,08	0,17	0,12	2,64	1,92

Spotřeba krmiv na jednotku výroby u JZD za rok 1981

Území, kraj	Spotřeba krmiv na výrobu											
	1 l mléka		1 kg přírůstku skotu		1 sele odchované		1 kg přírůstku prasat		1 vejce		1 kg vykrmených brojlerů	
	ŠJ	krm. směsi v kg	ŠJ	krm. směsi v kg	ŠJ	krm. směsi v kg	ŠJ	krm. směsi v kg	ŠJ	krm. směsi v kg	ŠJ	krm. směsi v kg
Hl. město Praha	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Středočeský	0,83	0,23	7,08	1,69	71,34	85,79	2,46	3,48	0,11	0,17	1,70	2,59
Jihočeský	0,83	0,21	6,76	2,03	57,95	66,40	2,36	3,01	0,15	0,21	1,68	2,57
Západočeský	0,82	0,22	6,30	2,12	56,96	70,20	2,39	3,39	0,13	0,19	1,62	2,48
Severočeský	0,92	0,25	7,22	1,93	63,22	73,94	2,40	3,25	—	—	1,75	2,62
Východočeský	0,82	0,24	6,83	1,84	62,35	73,60	2,39	3,36	0,11	0,17	1,66	2,54
Jihomoravský	0,76	0,21	5,93	1,23	63,30	74,17	2,40	3,33	0,10	0,15	1,62	2,47
Severomoravský	0,82	0,22	7,02	1,43	61,15	77,26	2,43	3,55	0,10	0,16	1,62	2,47
Č S R	0,81	0,22	6,59	1,64	62,95	74,93	2,41	3,36	0,11	0,16	1,65	2,51
Západoslovenský	0,74	0,23	5,92	1,22	71,81	89,60	2,57	3,76	0,12	0,18	1,87	2,75
Středoslovenský	0,88	0,25	6,50	1,90	75,32	99,77	2,58	3,77	0,11	0,17	1,90	2,84
Východoslovenský	0,90	0,24	6,97	2,00	83,56	100,85	2,72	3,84	0,12	0,18	1,89	2,76
S S R	0,81	0,24	6,31	1,58	74,45	93,28	2,60	3,77	0,12	0,18	1,88	2,78
Č S S R	0,81	0,23	6,50	1,62	66,86	81,17	2,48	3,53	0,11	0,17	1,73	2,61

- veškerá krmiva v přepočtu na škrobové jednotky
 — skutečná celková hmotnost krmných směsí